

Finnes det NGOer i Kina?

En studie av
kvinner mobilisering
mot familievold

Ingrid Pauline Kjelsvik

Hovedoppgave i samfunnsgeografi
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
Universitetet i Oslo
November 2005

FINNES DET NGOER I KINA?

En studie av kvinners mobilisering mot familievold

Ingrid Pauline Kjelsvik

Hovedoppgave i samfunnsgeografi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Universitetet i Oslo

November 2005

FORORD

Det nærmer seg slutten på et hektisk semester med mye tro og tvil. Mange dager har passert i arbeidet med oppgaven, dager da målet om å bli ferdig er innenfor rekkevidde, og dager da alt ser håpløst ut. Det er et ensomt prosjekt å skrive en hovedoppgave, men heldigvis har jeg hatt flere støttespillere som har hjulpet meg å fullføre.

Først og fremst takk til Elin Sæther for entusiastisk veiledning fra første møte. Det er godt å ha en faglig autoritet å diskutere med, og et menneske som inspirerer meg til å gi det lille ekstra for å komme i gang, eller bli ferdig med et kapittel. Takk for konstruktiv kritikk av ymse ideer, oppmuntring og støtte på dårlige dager, og oppklarende kruseduller.

I Kina er det mange å takke. Først og fremst vil jeg takke Cai Yi Ping og Cai Ling Ping for god hjelp, stor gjestfrihet og interesse for prosjektet mitt. Sammen med Wendy, Sara og Katie gjorde dere feltarbeidet til en minneverdig opplevelse. Takk til alle informantene mine som velvillig tok seg tid til å snakke med meg. Takk går også til Lisa Stearns og Cecilia Milwertz som satte meg i kontakt med Yi Ping og nettverket, og som fikk snøballen til å rulle.

Takk til gamle og nye samfunnsgeografer for gode diskusjoner om mer og mindre faglige spørsmål, og til Ann Cecilie, Camilla og Tone for nyttige innspill og korrekturlesing. Jeg vil takke NIAS for støtte til opplysende studieopphold i København, og instituttet for støtte til feltarbeidet. Studieoppholdet ved Beijing Normal University ble finansiert av kinesisk statsstipend. Takk.

Takk til Anne Mellbye for uttrykksfull og inspirerende forside.

Til slutt vil jeg takke Valdemar Kjelsvik for mange gode og lærerike historier om livet, og Tordis Kjelsvik for bunnsolid støtte og tro på alt det jeg foretar meg. Uten deg hadde jeg ikke klart å gjennomføre dette.

Ingrid Kjelsvik

Oslo, november 2005

INNHALDSFORTEGNELSE

LISTE OVER TABELLER	7
LISTE OVER FORKORTELSER	7
1. INNLEDNING	9
BAKGRUNN FOR OPPGAVEN	9
DEN KINESISKE KVINNEBEVEGELSEN	10
PROBLEMSTILLINGER	11
DISPOSISJON AV OPPGAVEN	12
2. TEORETISK RAMMEVERK	15
KRITISK TEORI	15
VIDEREUTVIKLING AV KRITISK SOSIAL OG POLITISK TEORI	16
DISKURSTEORI OG POSITIVISMEKRITIKK	19
MORALITET OG SIVILSAMFUNNET	21
KRITIKK AV HABERMAS' TEORIER OG TANKER	23
SIVILSAMFUNNSDEBATTEN	24
SOSIAL KAPITAL	24
UAVHENGIGHET SOM PREMISS FOR SIVILSAMFUNNETS UTVIKLING	25
DISKUSJON AV NGO-BEGREPET	27
GOVERNANCE	30
EMPOWERMENT	31
ORGANISERING OG MOBILISERING NEDENFRA?	32
TEORIER OM SOSIALE BEVEGELSER OG RESSURSMOBILISERING	34
OPPSUMMERING	36
3. METODOLOGI OG METODE	39
FEMINISTISK METODOLOGI	39
ORIENTALISME OG REPRESENTASJON AV ANNERLEDESHET	41
KVALITATIV METODE OG VURDERING AV DENNE	43
VALG AV CASE OG STUDIESTED	44
DATAINNSAMLING	45
ANDRE KILDER TIL KUNNSKAP	47
UTVALG AV INFORMANTER OG INFORMASJON	48
SEMI-STRUKTURERTE INTERVJUER	49
OPPSUMMERING	50
4. SIVILSAMFUNNET I KINA	51
DEN KINESISKE STATEN	51
ØKONOMISKE REFORMER MEDFØRER ENDRINGER I SAMFUNNET	53
STATLIG KONTROLL AV FOLKETS INTERESSER	55
MASSEORGANISASJONER	55
MINISTRY OF CIVIL AFFAIRS	56
INTERNE MOTSETNINGER I KONTROLLSYSTEMET	57

INSTITUSJONALISERT KVINNEKAMP I DEN KINESISKE STATEN	58
GONGOER OG ANDRE NYE ORGANISASJONSFORMER	61
JURIDISKE BEGRENSENINGER FOR SIVLSAMFUNNET	63
DEBATTER OM NGOERS EKSISTENS I KINA	69
ANVENDELSE AV AUTONOMIBEGREPET I KINA	70
ET UTVIDET NGO-BEGREP	71
DONORMAKT	72
ORGANISASJONSKULTUR I KINESISKE NGOER	74
ET SPØRSMÅL OM TILLIT	74
LÆRINGSPROSESSER OG SAMARBEID	76
OPPSUMMERING	78
5. MOBILISERING MOT FAMILIEVOLD	79
<hr/>	
KVINNEKAMP I KINA	79
ORGANISERING I ET AUTORITÆRT REGIME	81
ET AMBIVALENT FORHOLD TIL MYNDIGHETENE	81
AVHENGIGHETSFORHOLD	85
EN SOSIAL BEVEGELSE MOT FAMILIEVOLD?	87
SOSIAL KAPITAL	89
GOVERNANCE I DET KINESISKE SIVLSAMFUNNET	90
EMPOWERMENT	91
HVORDAN VÆRE EN SIVLSAMFUNNSAKTØR?	92
ET UTTRYKK FOR DEN OFFENTLIGE SFÆREN?	93
TANKER OM FREMTIDEN	94
OPPSUMMERING	96
6. KONKLUSJON	97
<hr/>	
TILBAKE TIL PROBLEMSTILLINGENE	97
STATLIGE KONTROLLINSTANSERS INNFLYTELSE PÅ SIVLSAMFUNNET	98
ØKT MANGFOLD I SIVLSAMFUNNET	99
AVHENGIGHETSFORHOLD OG MANGEL PÅ GOD ORGANISASJONSKUNNSKAP	100
NYSKAPENDE ORGANISERING MOT FAMILIEVOLD	102
FRAMTIDEN	103
7. REFERANSER	105
<hr/>	
INTERVJUER	105
SEKUNDÆRLITTERATUR	105
8. VEDLEGG	109
<hr/>	
VEDLEGG 1: INTERVJUGUIDE	109
VEDLEGG 2: INFORMASJON OM INTERVJUENE	110

LISTE OVER TABELLER

Tabell 1: Liste over informanter og formelle intervjuer	s. 46
Tabell 2: Uformelle samtaler	s. 47

LISTE OVER FORKORTELSER

ACWF	All-China Women's Federation
CASS	Chinese Academy for Social Science
FN	Forente Nasjoner
GONGO	Government Organised Non-Governmental Organisation
NACS	Nordic Association for China Studies
NIAS	Nordic Institute for Asian Studies
NGO	Non-Governmental Organisation
SARS	Severe Acute Respiratory Syndrome

1. INNLEDNING

Denne oppgaven handler om utviklingen av det kinesiske sivilsamfunnet, og om hvordan organisasjoner med egnede strategier og gode personlige kontaktnett kan skape handlingsrom i et autoritært regime. Oppgaven tar utgangspunkt i erfaringene til Domestic Violence Network, et nasjonalt nettverk av organisasjoner som mobiliserer mot vold i hjemmet, og drøfter hvordan deler av den kinesiske kvinnebevegelsen utvikler sin rolle som sivilsamfunnsaktør.

Bakgrunn for oppgaven

Sivilsamfunnet oppfattes av mange som svært avgjørende for samfunnsutvikling. Det eksisterer mange forskjellige normative og deskriptive tolkninger av hva sivilsamfunnet er, eller bør være. De ulike definisjonene reflekterer ofte forskjellige oppfatninger av hvilken funksjon og rolle samfunnet har i forhold til staten. For å avdekke maktstrukturene i samfunnet, er det nødvendig å se på formelle og uformelle relasjoner mellom de forskjellige aktørene. Samspillet mellom statlige institusjoner og det sivile organisasjonslivet er utgangspunkt for spenninger som bidrar til sosial forandring og muligheter til å forbedre samfunnet. En viktig del av sivilsamfunnet i mange land er organisasjoner som er etablert som talerør for de svakeste i samfunnet, og som arbeider for å dekke behov som staten ikke oppfyller. Derfor er det interessant å se på sivilsamfunnet som tilrettelegger for at folk kan skaffe seg kontroll over egen livssituasjon, og forbedre sin egen hverdag.

I europeisk sammenheng er det vanlig å se på sivilsamfunnet som en forutsetning for demokrati, men dette er ikke like relevant i Kina. Kommunistpartiet kontrollerer store deler av samfunnet, og særlig de delene som har potensial til å utvikle organisert motstand mot partistaten. Dette er nødvendig for at kommunistpartiet skal beholde sitt hegemoni, men det er et lite gunstig utgangspunkt for et rikt og variert organisasjonsliv. Sivilsamfunnet i Kina har hatt en spesiell og statsstyrt utvikling, men det er mer mangfoldig enn mange er klar over. I løpet av de siste ti årene har det kinesiske samfunnet endret seg mye, og i forbindelse med de

økonomiske reformene har staten gradvis tillatt flere, og mer uavhengige former for organisering. Dette er en spennende utvikling å følge med på, men den kan være vanskelig å forstå. Økt forståelse for utviklingen av det kinesiske sivilsamfunnet forutsetter kontekst-sensitive analyser.

Formålet med å skrive denne oppgaven er å gi et innblikk i hvordan det kinesiske sivilsamfunnet fungerer. Hvilke muligheter finnes for å organisere seg? Hvor vanskelig er det å få offisiell registrering? Hvorfor er det viktig å legitimere aktivitetene sine overfor partistaten? Dette er noen av spørsmålene jeg vil finne svar på gjennom en grundig analyse. Mange ønsker å vite mer om endringene som foregår i det kinesiske samfunnet. Hva er et som skjer? Hvilke trender kan spores? Hvorfor endrer samfunnet seg? Og hvorfor endrer det seg akkurat nå? Kina et land som stadig flere oppdager, som turist, som handelspartner eller som en innflytelsesrik aktør i det internasjonale samfunnet. Det er viktig å følge med på hva som skjer i verdens mest folkerike land

I tillegg til å beskrive forutsetningene for sivilsamfunnets vekst i Kina, er det viktig å vise at det finnes flere nyanser ved både samfunn og kulturer enn det som hovedsakelig formidles i media. Det er spennende å følge med på utviklingen i det kinesiske samfunnet, og få øye på avvik fra den dominerende partistatlige framstillingen av landet. I tillegg til et større mangfold av registrerte organisasjoner, finnes det også i økende grad undergrunnsmiljøer, der interesser som ikke passer inn i det offisielle glansbildet dyrkes. Disse er imidlertid for få og for små til å kunne påvirke statlige institusjoner og konvensjonelle oppfatninger. Derfor synes jeg det mer interessant å se på uortodokse initiativer innenfor det statlige systemet.

Den kinesiske kvinnebevegelsen

Det kinesiske sivilsamfunnet har i senere tid opplevd noe større frihet, og økt handlingsrom i forhold til staten. Dette gjelder særlig organisasjoner i kvinnebevegelsen og miljøbevegelsen, fordi kommunistpartiet oppfatter kvinnekamp og miljøvern som mer ufarlige arenaer for engasjement enn for eksempel fagforeningsarbeid (Intervju 1). I forlengelsen av at partistaten tilpasset sine oppfatninger til de omfattende samfunnsendringene, var Beijing utpekt som vertsby for FNs fjerde verdenskonferanse for kvinner. Dette skapte økt dynamikk i den kinesiske kvinnebevegelsen, og førte til en sterk oppblomstring av initiativer, organisasjoner og forskningsenheter. Disse hendelsene utgjør i stor grad grunnlaget for at kvinnebevegelsen er med på å lede utviklingen av det kinesiske sivilsamfunnet.

Domestic Violence in China: Research, Intervention and Prevention Project (heretter Domestic Violence Network) er et av mange initiativer som oppsto i etterkant av FN-konferansen. Nettverket omtales av internasjonale kvinneaktivister som et svært nyskapende initiativ i det kinesiske sivilsamfunnet, og det er interessant å se nærmere på årsakene til denne spesielle statusen. Domestic Violence Network er et nettverk av organisasjoner som arbeider mot familievold, et tema som tidligere var tabu i Kina. I sine første tre år var nettverket organisert som en overbygning for forskjellige prosjekter, men de har gjennomført enkelte organisatoriske endringer, og framstår som en stabil og bevisst faktor i den kinesiske kvinnebevegelsen. Domestic Violence Network mottar finansiell støtte til sine aktiviteter fra et internasjonalt donorkonsortium, og aktivistene er erfarne kvinneaktivister.

Problemstillinger

Mitt fokus for oppgaven er å studere hvordan bestemte faktorer og aktører påvirker det kinesiske sivilsamfunnets muligheter for utvikling. Oppgavens målsetning kan konkretiseres i to problemstillinger:

- 1. Hvilke faktorer påvirker det kinesiske sivilsamfunnets muligheter for utvikling?*
- 2. På hvilke måter fungerer Domestic Violence Network som en sivilsamfunnsaktør?*

For å svare på den første problemstillingen beskrives forutsetningene for sivilsamfunnets eksistens i Kina. Den autoritære statsformen og de økonomiske reformenes påvirkning på samfunnet trekkes fram som viktige faktorer. Balansen mellom den rigide offentlige kontrollen av organisasjonsvirksomheten og de mulighetene som allikevel finnes til å utvikle egne prosjekter og aktiviteter, endrer seg. I det rommet som oppstår, utvikler det seg nye uttrykksformer for engasjement, som bruker kunnskap om de statlige systemene til å legitimere egen eksistens. Internasjonale aktører er også til stede i det kinesiske sivilsamfunnet, men partistaten verner sitt hegemoni med mangle midler. Ut i fra denne bakgrunnen er det nødvendig å spørre om det finnes NGOer i Kina, og om bruken av vestlig terminologi er fruktbar i en kinesisk sammenheng.

Det andre spørsmålet tar opp situasjonen til Domestic Violence Network, og ser nærmere på nettverkets forhold til den statlige kvinnekampen. Nettverket inngår i relasjoner til flere

statlige institusjoner, og det fokuseres på hvordan Domestic Violence Network bruker aktivistenes kompetanse til å utnytte muligheter, og posisjonere seg i henhold til de statlige reguleringene som gjelder. Aktivistene utvikler dermed sosial kapital, og oppnår økt innflytelse på sine samarbeidspartnere. I det kinesiske samfunnet bidrar Domestic Violence Network til å styrke kvinners stilling gjennom å lovfeste deres rettigheter, og brudd på dem. Nettverkets forsøk på å endre de dominerende kvinnediskriminerende holdningene i samfunnet, gjør empowerment mulig for mange kinesiske kvinner. Domestic Violence Network kan sies å utvikle seg i retning av en sosial bevegelse mot familievold, men i hvor stor grad dette er tilfelle er vanskelig å avgjøre.

Disposisjon av oppgaven

Kapittel to etablerer og diskuterer det teoretiske rammeverket som analysen bygger på. I teorikapittelet viser jeg hvordan Habermas' ideer om en offentlig sfære kan anvendes som en overbygning til diskusjoner om sivilsamfunnet. Habermas' teorier om hvordan den uformelle politiske sfæren påvirker den formelle politiske sfæren beskrives også. Jeg skisserer debattene og problemene med å lage en god definisjon av sivilsamfunnet, og jeg forsøker å etablere en anvendelig definisjon av NGO-begrepet. Governance blir presentert som en tilnærming til en bredere debatt om hvilke betingelser og faktorer NGOer og andre organisasjoner må forholde seg til for å kunne eksistere. Governance vektlegger uformelle aktiviteter og dynamiske relasjoner, og viser hvordan organisasjoner kan utvikle en utfyllende funksjon i forhold til resten av samfunnet. Til slutt supplerer jeg governance med teorier om nye sosiale bevegelser og ressursmobiliseringsteori for å utfylle tilnærmingen med et mer konkret begrepsapparat til analysen.

I metodekapittelet beskriver jeg hvordan feministisk metodologi gir en god bakgrunn for innsamling av informasjon til oppgaven. Feministiske metoder fokuserer på tilpassing til lokale forhold og innsamling av informasjon på informantenes premisser. Dette knytter jeg til ønsket om økt refleksivitet i forskningen, og til Haraways situerte kunnskap. Stedbunden forskning og sensitivitet for kulturelle forhold kan bidra til å avdekke maktstrukturer i samfunnet. Som utenforstående i det kinesiske samfunnet er det ofte vanskelig å beskrive uten å generalisere. Derfor har jeg diskutert nødvendigheten av å utvise forsiktighet i representasjoner av annerledeshet. Til slutt begrunner jeg valgene jeg har gjort underveis i arbeidet med oppgaven, og jeg går inn på problemer med vurdering av kvalitative metoders troverdighet.

Kapittel fire er første del av analysen. I dette kapitlet diskuteres det kinesiske sivilsamfunnets forhold til andre samfunnsaktører. Staten er en sentral premissleverandør for sivilsamfunnets muligheter til utvikling, og kommunistpartiet kontrollerer og styrer sosiale organisasjoner både gjennom statlige institusjoner og gjennom lovverket. I kapitlet viser jeg hvordan praktiseringen av lovverket åpner flere muligheter for sosiale organisasjoner enn lovteksten tilsier. Andre aktører som påvirker det kinesiske sivilsamfunnet er internasjonale donorer og fagmiljøer, og til sammen skaper disse instansene forhold som gjør det mulig å diskutere om det er mulig for NGOer å eksistere i Kina.

I kapittel fem diskuterer jeg Domestic Violence Networks rolle i det kinesiske sivilsamfunnet. Jeg viser hvordan nettverket har utnyttet de mulighetene som eksisterer til å posisjonere seg i forhold til den kinesiske kvinnebevegelsen. Videre i kapitlet går jeg gjennom Domestic Violence Networks strategier for å oppnå registrering, men allikevel unngå koptering i forhold til statlige institusjoner. Nettverket inngår i avhengighetsforhold til både statlige og internasjonale aktører, men har utviklet dynamiske relasjoner til sine samarbeidspartnere. I kapitlet viser jeg hvordan disse trekkene bygger opp under forestillingen av Domestic Violence Network som en sivilsamfunnsaktør og deltaker i den offentlige sfæren.

Kapittel seks er oppgavens avslutning, og konkluderende del. Jeg oppsummerer oppgavens hovedpunkter, og ser på muligheter for videre utvikling av det kinesiske sivilsamfunnet. Det politiske klimaet i Kina er på vei inn i en ny fase, og ut fra denne situasjonen presenterer jeg noen avsluttende betraktninger.

2. TEORETISK RAMMEVERK

For å forstå det som skjer i samfunnet er det viktig å ha en teoretisk plattform å gå ut i fra, og når empirien motsier teorien eller ikke har et teoretisk motstykke er det nødvendig å videreutvikle teori. Med dette som bakgrunn vil jeg skissere kritisk vitenskapsteori og Habermas' tilknytning til det kritiske perspektivet. Habermas' ideer om samfunn og menneskelig samhandling er også viktige for oppgaven, og de følges av en diskusjon om begrepene sivilsamfunn og ikke-statlige organisasjoner (NGO)¹. Det teoretiske rammeverket for analyse av empirien utfylles av governancetilnærmingen og teorier om nye sosiale bevegelser, og til sammen danner kapitlet grunnlaget for diskusjoner om samfunnsutvikling i Kina.

Kritisk teori

Det generelle vitenskapsteoretiske utgangspunktet for denne oppgaven er kritisk teori. Kritisk tenkning rundt hva vi kan vite noe om har vært viktig både for valg av metodologi og generell framgangsmåte i feltarbeid, og for bearbeidelse av informasjon i ettertid. Frankfurterskolen er sentral i den kritiske tradisjonen, og nærmer seg spørsmål om moral, religion, vitenskap, fornuft og rasjonalitet fra et bredt spekter av perspektiver og fagfelt. Dette er en tilnærming som sammenfaller med geografifagets tverrfaglighet. Skolen mente at ved å bringe forskjellige disipliner sammen ville de oppnå innsikt som var uoppnåelig ved kun å jobbe innenfor et smalt, og etter hvert meget spesialisert, akademisk domene. Slik utfordret de samtidens etablerte antakelser om at den empiriske tilnærmingen til naturfagene var den eneste gyldige (Finlayson 2005).

Den kritiske teorien oppsto altså som en protest mot den dominerende positivismen der all sann kunnskap var målbar i tall og enheter, og der ekte vitenskap var matematisk, logisk eller

---

¹ Ikke-statlige organisasjoner er den norske oversettelsen av det engelske begrepet non-governmental organisation, som ofte forkortes til NGO. I denne oppgaven vil jeg fortsette å bruke NGO i stedet for den norske varianten ISO fordi NGO-begrepet er vanlig i bruk internasjonal sammenheng, og dermed mer gjenkjennelig.

av annen naturvitenskapelig tilknytning. Kritisk teori bygger refleksjoner rundt samfunnet inn i teorien, den er oppmerksom på sin egen tilstedeværelse, og den reflekterer den sosiale konteksten den sprang ut av (Dews 1999a). For teoretikere som var tilknyttet Frankfurterskolen var det viktig at forskeren er oppmerksom på sin egen funksjon og posisjon i samfunnet, og at forskernes interesser og mål med forskningen blir tydeliggjort. De mente det er en illusjon at vitenskap og teori bare er speilinger av verdens fenomener slik de faktisk forekommer, for analyse av betingelsene rundt forekomsten kan være minst like viktig for å oppnå en mer helhetlig forståelse av hva som skjer og hvorfor det skjer.

Kritiske teoretikere tok utgangspunkt i Hegels dialektiske konsept om kunnskap der empiri og teori er elementer i en kontinuerlig dynamisk historisk prosess, der måten vi ser verden på, og slik verden faktisk er, gjensidig bestemmer og påvirker hverandre (Finlayson 1999). Generelt betyr dette at teoriens oppgave også er praktisk. Den skal ikke bare forsøke å produsere en rett forståelse av det man studerer, men i tillegg skape sosiale og politiske forhold som bidrar til bedre menneskelig utvikling. Mer spesifikt betyr det at forskeren har to forskjellige normative mål med teorien; å vurdere samfunnets tilstand og forbedre det. Målet med teorien blir dermed ikke bare å identifisere hva som er galt med samfunnet, men også å hjelpe samfunnet til å forbedre seg gjennom å identifisere progressive elementer og tendenser. På lengre sikt er målet en radikal endring av samfunnet. Disse sosiale ideene rundt vitenskapens natur og agenda åpnet for radikal teoretisk nytenkning på flere områder.

Frankfurterskolens mest dominerende teoretikere i førkrigstiden var Horkheimer og Adorno, og disse to stod for mye av den kritiske teoriens tidlige oppmerksomhet og spredning. Det først så optimistiske prosjektet ble etter hvert overskygget av en sterkt pessimistisk utvikling med utgangspunkt i menneskenes kapasitet og vilje til å påvirke sin egen skjebne. Horkheimer konkluderte med at rasjonalitetstankegangen har ført til at beregning av de mest effektive midlene og metodene for å oppnå et bestemt mål har blitt den dominerende formen for kunnskap i samfunnet (Finlayson 2005). Den økende trangen til å redusere naturen til en stor mengde håndterlige objekter har ført til en sterk reduksjon i mystisisme og religiøsitet, og samfunnet opplever en negativ utvikling der rasjonaliteten blir enerådende.

Videreutvikling av kritisk sosial og politisk teori

Til tross for at han var utdannet innenfor Frankfurterskolens tradisjon var ikke Jürgen Habermas enig i sine forløperes pessimistiske konklusjoner. Habermas syntes Horkheimers

syn på rasjonalitet var altfor ensidig, og bidro med en annerledes historisk diagnose av den sosiale, politiske og kulturelle situasjonen. Han forsøkte å redde den originale ideen om kritisk teori ved å kombinere en mer nyansert opplysningshistorie, som lettere lot seg forsvare, med en mer sammenhengende modell i sosialteori (Finlayson 2005). Habermas' sosiale og politiske teorier søker å fange opp den virkelige verdens kompleksitet og spenninger, men legger samtidig normative føringer for en gunstig utvikling. Ettersom han fokuserer på de grunnleggende vitenskapsteoretiske problemstillingene kan det være vanskelig å finne konkret anvendelse for teoriene hans.

Framvekst av den offentlige sfæren

Det er vanskelig å vite nøyaktig hvordan man skal skille mellom Habermas' mange teorier. Han bruker erfaringer fra flere forskjellige fagfelt i utviklingen av dem, og selv om teoriene dekker ulike områder av samfunnet utgjør alle teoriene til sammen en større ide. I denne sammenhengen er det mest interessant å se på samspillet mellom Habermas' sosiale teori, politiske teori og diskursteori. Habermas har utviklet mange av sine ideer om det moderne samfunnet fra en historisk analyse av europeiske samfunnsstrukturer på 1700-tallet. I 1962 gav han ut verket "Borgerlig offentlighet: dens framvekst og forfall: henimot en teori om det borgerlige samfunn" der begrepet borgernes offentlige sfære ble lansert. Den offentlige sfæren var et fenomen som oppsto som følge av flere sammenfallende faktorer. Samtidig med etableringen av borgerrettigheter og en fri presse kom også fysiske rom der borgerne fritt kunne diskutere som likemenn (Finlayson 2005). Kaffehus og salonger utgjorde sentrale arenaer for debattene, og det er et viktig poeng at de i prinsippet var åpne for alle.

Disse arenaene var uavhengige i to betydninger; deltakelse var frivillig, og de var relativt uavhengige av de økonomiske og politiske systemene. Den offentlige sfæren besto dermed av frivillige sammenkomster av borgere som var forent av et felles mål om å bruke fornuften til å uttrykke sine behov og interesser (Dews 1999a). Over tid utviklet dette seg videre til et normativt konsept om samfunnets beste, og etter hvert som folkets innflytelse spredte seg, begynte deres kollektive meninger å fungere som en kontroll på urepresentative og lukkede regjeringers legitimitet. Gjennom å undersøke om lover og regler var til fellesskapets beste kunne folk enkelt etterprøve myndighetenes avgjørelser og vurderinger (Finlayson 2005). Selv om den offentlige sfæren kom til å utøve en politisk og samfunnsmessig funksjon kan den ikke identifiseres eller assosieres med en enkelt politisk institusjon.

Habermas har fått mye kritikk i ettertid fordi den offentlige sfæren i realiteten ikke var åpen for alle. Selv om Habermas' ideer om åpne og inkluderende fora, likhet og frihet ikke kritiseres direkte, er det problematisk at de i realiteten bare var illusjoner. Dette er fordi de i praksis bare eksisterte for en veldig liten gruppe av godt utdannede, rike menn (Finlayson 2005). Eiendom og utdanning var to uttalte kriterier for deltakelse. Flertallet av de fattige, de uten utdanning, og nesten alle kvinner var ekskludert fra deltakelse i diskusjonene. Enkelte hevder at ideene om fellesskapets beste dermed også er illusjoner fordi de var et uttrykk for interessene til en svært snever gruppe mennesker. Habermas sentrale poeng er imidlertid nettopp å vise at begrepet borgerskapets offentlige sfære, til tross for den manglende representativiteten, var mer enn bare illusjoner (Dews 1999a). Ingen ble prinsipielt ekskludert fra å delta selv om dette i praksis var resultatet. Idealet om frivillig organisering som er åpen for alle enkeltpersoner, der folk kommer sammen som likemenn i en debatt uten grenser i jakten på sannhet og fellesskapets beste, er utopisk, men det er et Utopia det er verd å streve mot (Finlayson 2005).

Folkets kritiske funksjon forvitrer

I "Borgerlig offentlighet: dens framvekst og forfall: henimot en teori om det borgerlige samfunn" beskriver Habermas også den offentlige sfærens fall og oppløsning. Etter hvert som aviser og blader ble massemedier ble de også absorbert inn i store kapitalistiske bedrifter som frontet mektige enkeltindividers private interesser. Folkemeningen mistet dermed sin uavhengighet til stat og marked samtidig med sin kritiske funksjon (Finlayson 2005). I stedet for å bidra til en uavhengig kontrollinstans ble den offentlige sfæren på 1800- og 1900-tallet en arena der folkets meninger enkelt kunne manipuleres og styres (Dews 1999a). De nye massemediene er blitt omgjort til konsumprodukter i stedet for å bidra til å fremme frihet og oppblomstring av nye ideer, og staten og de økonomiske institusjonene har blitt flinkere til å vinne folkets støtte. Dermed gir de inntrykk av å være legitime. Men denne støtten er gitt av ukritiske og økonomisk avhengige konsumenter, og ikke av individer som har gjort seg opp en mening gjennom offentlig debatt.

Dette negative synet på utviklingen av 1900-tallets vestlige kapitalistiske samfunn sammenfaller med Horkheimers fortelling om hvordan kulturindustrien skapte en mer og mer homogen masse av styrte og ukritiske konsumenter (Finlayson 2005). Habermas er imidlertid mer positiv i sitt syn enn Horkheimer når han omtaler den veien som burde vært valgt. Han mener den offentlige sfæren burde vært gjort mer omfattende for å kunne bestå, og at den burde ha fortsatt å utøve en kritisk funksjon overfor de økonomiske og politiske systemene

gjennom å tvinge dem inn på arenaer med demokratisk kontroll. Slik ville kontrollfunksjonen og legitimeringsansvaret blitt opprettholdt. Habermas konkluderer optimistisk at en slik utvikling fremdeles kan komme (Dews 1999a). Gitt gunstige politiske og sosiale forhold kan den økende kløften mellom ideen om den offentlige sfæren og den sosiale og politiske realiteten kanskje lukkes.

Diskursteori og positivismekritikk

I 1981 gav Habermas ut tobindsverket "Den kommunikative handlingsteori" for å posisjonere seg på nytt i forhold til den Hegeliansk-Marxistiske tradisjonen han hadde vært en del av. Marx' tanker fokuserer hovedsaklig på menneskets realisering av seg selv gjennom arbeid, og den påfølgende friheten, men som Simone Weil påpekte gir ikke frihet i arbeidet frigjøring av mennesket, eller avskaffelse av sosial undertykkelse (Finlayson 2005). Habermas tok opp denne tankerekken og utviklet teori som omhandlet utviklingen av normative strukturer, og utviklingen av moralsk bevissthet som et komplement og korrigerende til Marx' tanker. Med dette gjorde Habermas oppfattelsen av det sosiale og av menneskelig samhandling tydeligere enn tidligere. Habermas lot seg også etter hvert interessere av amerikanske pragmatikere som delte den tyske hermeneutiske tanken om at filosofien må bevare sin forbindelse med hverdagslivet (Theunissen 1999). Han mener altså at filosofiske teorier må utgjøre en forskjell i vanlige folks liv.

Som andre kritiske teoretikere utviklet også Habermas en kritikk av teknologi og vitenskap, og av vitenskapelige og positivistiske tenkemåter. Han var særlig kritisk til at all kunnskap, og særlig kunnskap om den sosiale verden, må tilpasses naturvitenskapens kanon (Finlayson 2005). Etter hvert utviklet han en teori der de forskjellige typene kunnskap – teoretisk, praktisk og kritisk – formes innen forskjellige rammeverk, og tjener forskjellige menneskelige interesser. Teoretisk kunnskap er basert på menneskenes interesse i teknisk kontroll over naturen, praktisk og moralsk kunnskap har basis i menneskenes interesse i å forstå hverandre, mens den kritiske sosialteorien og psykoanalyse er respektivt basert på den kollektive og individuelle interessen for frigjøring, frihet fra illusjoner, og realiseringen av det gode liv (Theunissen 1999).

Habermas hevder at samfunnsvitenskapens paradigmer, i motsetning til naturvitenskapens, ikke forholder seg til hverandre som historiske etterfølgere fordi samfunnsforskere ikke forkaster en teori for å erstatte den med en som er bedre. Sosiale teorier forholder seg til

hverandre som alternativer som konkurrerer på like fot. Det følger av dette at et kriterium for en god sosial teori er i hvilken grad den kan forholde seg til sine forløpere og konkurrenter, forklare og bevare deres fordeler og samtidig forbedre deres defekter (Finlayson 2005). Habermas deler vitenskapen inn i to: han ser humanistisk vitenskap som måter å forstå den sosiale verden på, mens naturvitenskapen skal forklare eksterne hendelser eller naturlige forekomster. Han mener at kausale naturvitenskapelige forklaringer er ikke tilstrekkelige til å forstå det mentale og åndelige menneskelivet (Dews 1999b). Litt forenklet kan vi si at Habermas mener naturvitenskapen forklarer ting fra utsiden ved hjelp av teorier, og med støtte fra empiriske observasjoner, men at menneskelig handling må forstås fra innsiden, fra det subjektive standpunktets erfaring.

Feministisk kritikk av Habermas

Kjønnets perspektiv er helt fraværende i Habermas' teorier, og mange feminister vil kritisere han for å plassere sin politiske teori midt i opplysningstradisjonen. Allikevel er hans diskursteori er én av de mest overbevisende samtidige refleksjoner rundt politikk, moral og sosiale normer, og dette gjør teoriene hans svært nyttig for en del feministiske forskere og teoretikere (Cohen 1995). Mye feministisk forskning er tydelig politisk drevet fordi den problematiserer forhold mellom kjønnene som er politisk konstruert, og gjennomført ved hjelp av politiske hjelpemidler. Måten kjønn brukes for å gjenskape og opprettholde mannlig dominans og kvinnelig undertrykkelse har ført til at flere feministiske teorier fokuserer på å belyse sosiale og politiske strukturer. Habermas' arbeid kan være av nytte for feminister som er opptatt av slike avsløringer fordi han tilbyr et rammeverk for å analysere det moderne livets strukturer, livsformer i politisk undertrykkelse, markedsmanipulering, dominans og dets potensial for frigjørende former for liv (Meehan 1995).

Habermas' diskursteori er imidlertid ikke bare nyttig i vurdering av relasjoner mellom mennesker og statsstrukturer. Han har formulert et normativt ideal for forholdet mellom enkeltindividet og "de andre" som inkluderer en videreutvikling av rasjonalitetsbegrepet, og en kritisk vurdering av rasjonalitetens institusjonalisering i sosiale og politiske institusjoner (Meehan 1995). Kontekstualitet og refleksivitet er viktige elementer for mange feministiske forskere som mener at menneskelige handlingsmønstre ikke kan forstås separat fra den virkeligheten de tilhører og lever i. Habermas erkjenner også at det moderne samfunnet er blitt mer komplekst, og at moderniteten bringer med seg en økt rasjonalisering av det sosiale livet. Han mener at individets identitetskonstruksjon foregår gjennom kommunikasjon og inntrykk fra omverdenen, og at dette utgjør en diskursiv kontekst der det offentlige, det

private, og det personlige møtes (Meehan 1995). Menneskers kommunikative rasjonalitet uttrykker dermed sosiale og politiske normers økte refleksivitet.

Moralitet og sivilsamfunnet

Samfunn er komplekse enheter der moralske normer, statens lover, og økonomiske, administrative, og politiske institusjoner er integrerte deler. Habermas mener at tradisjonelle samfunn holder sammen fordi de deler kulturelle særpreg og moralske holdninger, mens moderne samfunn er multikulturelle og heterogene. Sistnevnte har ikke noe kontrollerende sentrum, og holdes ikke sammen av en enkelt overbyggende tradisjon, verdenssyn, eller sett av regler. Dette reflekteres i Habermas' sosiale teori som er sterkt påvirket av hans politiske og moralske teori. I moderne samfunn utvikler subjektene generelle og abstrakte identiteter, og regner seg selv først og fremst som individuelle personer og autonome rasjonelle vesener som styrer sine egne liv i henhold til generelle prinsipper og spesielle grunner som gjelder akkurat dem (Finlayson 2005).

Etter å ha fått kritikk for sine tidligste tanker rundt moralsk diskursers betydning for samfunnet, kom Habermas ut med en revidert teori sent på 1980-tallet. Her anerkjenner Habermas at moralsk diskurs alene ikke er tilstrekkelig til å regulere konflikter og opprettholde sosial orden i kulturelt heterogene samfunn (Dews 1999b). Opprinnelig regnet Habermas at alle gyldige normer var forankret i samfunnets kommunikative strukturer gjennom den moralske diskursen, slik at ideene om respekt for alle mennesker, og universell solidaritet alltid ville dominere. Habermas introduserte sine nye teorier med å erkjenne at den moderne sosiale ordenen ikke bare skapes av moralske normer, men også i økende grad av politiske institusjoner og lover. Kritikerne mener at hans sosiale og moralske teorier har vært politiske fra begynnelsen av, men Habermas mener at politikk og juss ikke kan fungere uten moralitet, og alle de tre elementene henger uløselig sammen (Finlayson 2005).

Formell og uformell politisk sfære

I følge Finlayson (2005) identifiserer Habermas to sfærer for politikk; den formelle og den uformelle. Den uformelle sfæren består av et nettverk av spontane, kaotiske og anarkistiske kilder til kommunikasjon og diskurs. Denne sfæren kaller vi sivilsamfunnet. Eksempler på sivilsamfunnet inkluderer frivillige organisasjoner, politiske organisasjoner og media. Det som identifiserer sivilsamfunnet er at det ikke er institusjonalisert, og at det ikke har som mål

å ta avgjørelser som griper inn i mange menneskers liv. Politikk i den formelle sfæren derimot er institusjonelle kommunikasjonsarenaer som er skapt spesielt for å ta omfattende avgjørelser på vegne av et samfunn. Eksempler på den formelle politiske sfæren er parlamenter, departementer, valgte enheter, og politiske partier. Den formelle politiske sfæren er imidlertid ikke identisk med staten. Staten er ikke bare en samling av institusjonelle fora for å utforme politikk og ta beslutninger, det er også et administrativt system, et byråkrati som er styrt (Scheuerman 1999).

Denne todelte oppfatningen av formelle og uformelle sfærer utgjør Habermas' grunnleggende rammeverk for politikk. I sivilsamfunnet deltar medlemmer av det politiske samfunnet i diskurser, de oppnår forståelse, lager kompromisser, og gjør seg opp meninger om saker av spesiell og generell interesse for deres eget liv (Finlayson 2005). Habermas kaller det en individuell menings- og viljedannelsesprosess. I den formelle politiske sfæren tar utvalgte representanter for det politiske samfunnet avgjørelser, lager lover, og implementerer politikk. I følge Habermas fungerer et politisk system godt når dets bestemmende institusjoner er åpne for innspill fra sivilsamfunnet, og har de rette kanalene der sivilsamfunnet og andre medlemmer av samfunnet kan påvirke politiske retningslinjer eller lover (Scheuerman 1999).

I praksis klarer ofte demokratiske stater bedre denne balansen enn de ikke-demokratiske. Velfungerende demokratiske institusjoner vil ha en tendens til å produsere retningslinjer og lover som er i samsvar med folkelige meninger, noe som dermed gjør dem mulige å forsvare. Dette er ønskelig i seg selv, men er også funksjonelt ønskelig ettersom moderne mennesker har en tendens til å følge retningslinjer og lover hvis de aksepterer den bakenforliggende rasjonelle begrunnelsen (Scheuerman 1999). Et rasjonelt resonnerende samfunn er i mange tilfeller et stabilt samfunn. Dermed er det mange gode moralske og instrumentelle grunner til at moderne mennesker velger å leve i demokratiske institusjoner. Ettersom demokratiske stater må være tilstrekkelig forankret i sivilsamfunnet, må sivilsamfunnet beskyttes for demokratiets skyld. Her kommer rettighetssystemet inn. Den grunnleggende tanken er at et rettighetssystem som er forankret i et lovverk kan fremme former for sivilsamfunn som de formelle institusjonene trenger for å kunne produsere akseptable lover (Finlayson 2005).

Habermas' demokratiske og legale teori kan ses på som en fortsettelse av hans prosjekt i kritisk sosialteori, og han demonstrerer sitt poeng gjennom å analysere vestlige demokratiske staters styrker og svakheter. Det er, i følge Habermas, tre scenarier som kan ødelegge denne fine balansen mellom staten og sivilsamfunnet: Det første scenariet demonstrerer hvordan markedet og statsadministrasjonen er avhengige av kommunikasjon og diskurs med

sivilsamfunnet. Allikevel tærer disse kreftene på sivilsamfunnet, og hvis sivilsamfunnets lovfestede rettigheter ikke utgjør en tilstrekkelig beskyttelse vil samarbeidet bryte sammen (Scheuerman 1999). Det andre scenariet viser at når enkelte grupper nekter å bidra med innspill til den lovgivende prosessen, gir lovene de lever under inntrykk av å være uviktige eller fiendtlige. Følelsen av marginalisering, fremmedgjøring og kynisme vil spre seg, og de kan gradvis begynne å utgjøre en trussel mot sosial orden. Det tredje scenariet vises i tilfeller der parlament og politikere tvinger gjennom saker uten folkets godkjenning. Da svekkes sivilsamfunnets innvirkning på de lovgivende institusjonene, og reduserer borgerne til passive konsumenter (Finlayson 2005).

Kritikk av Habermas' teorier og tanker

Habermas vil med sitt teoretiske rammeverk identifisere de sosiale og institusjonelle betingelsene som fremmer uavhengighet. For han betyr frigjøring å skape ekte demokratiske institusjoner som kan motstå de frie markedskreftene og statsadministrasjonens forvitrende effekt (Finlayson 2005). Mange har stilt spørsmål ved det universelle aspektet ved Habermas' teorier og rammeverk fordi den historiske bakgrunnen han arbeider ut i fra er europeisk. Store teorier har blitt sterkt kritisert, og erstattet med stedsunik forståelse av fenomener. De lokalitetsbundne teoriene har integrert elementer av kontekstualitet, refleksivitet, folkets meninger, fellesskapets beste, samhandling og diskurs. Disse elementene er essensielle i enhver analyse av samfunnet, og Habermas tilbyr et teoretisk og praktisk rammeverk for videre bruk og utvikling gjennom å sette dem i system. Teoriene hans er eksplisitte på flere punkter der mer begrensede teorier ikke alltid tydeliggjør standpunkt eller implikasjoner. Slik er Habermas' teorier enklere å kritisere, men teoriutviklingen i seg selv blir dermed også merkbart.

I deler av sitt arbeid benytter Habermas dikotomier for å forklare og underbygge sine teorier. Han setter det tradisjonelle samfunnet opp mot det moderne, lager et skisma mellom naturvitenskap og samfunnsvitenskap, og deler den politiske sfæren i en formell og en uformell del. Selv om grepet er pedagogisk nyttig og kan øke den umiddelbare forståelsen for Habermas' teorier, er det lite nyansert, og kan føre til at viktige elementer i samfunnsanalysen blir ignorert fordi de ikke passer inn i noen av kategoriene. Massey (1993) minner om at den tenkningen som baserer seg på uforenlige dikotomier generelt er utsatt for kritikk. Hun mener at de motsetningene vi er vant med å bruke i hverdagen er problematiske, og utgjør en hindring for både å forstå og å endre verden. Derfor kan det kanskje være mer formålstjenlig å

fokusere på de av Habermas' ideer som er mer sammenfallende med kompleksiteten i verden – nemlig ideene om diskursivitet og refleksivitet.

Sivilsamfunnsdebatten

Sivilsamfunnet som idé er ikke ny. I vestlig politisk tradisjon kan røttene spores tilbake til middelalderen, mens den moderne versjonen ble utviklet under den skotske opplysningstiden. Ideen fikk nytt liv i Øst-Europa på 1970-tallet, og er nå brukt av mange som et element i eller kriterium for samfunnsutvikling. Sivilsamfunnet har hatt forskjellig betydning for teoretikere innenfor ulike tradisjoner. Begrepet har dermed blitt flertydig, og det er vanskelig å enes om en dekkende definisjon. Det finnes i følge Tostensen et al. (2001) seks hovedretninger eller tolkninger av hva sivilsamfunnet er og bør være: Den første tolkningen er at sivilsamfunnet oppfattes som "det gode samfunn" der solidaritet og en sterk tilknytning til lokalsamfunnet er sentrale faktorer. Alt som foregår i sivilsamfunnet må dermed være til fellesskapets beste, og alle aktiviteter foregår uten statens hjelp eller innblanding. Dette er en normativ oppfatning som har forbindelse til Putnams begrep om sosial kapital.

Sosial kapital

Sosial kapital er et sammensatt og flertydig begrep som dekker flere andre begreper som tillit, felles verdier og normer, stabile sosiale forbindelser og nettverk preget av gjensidighet og sosialt engasjement til fellesskapets beste (Wilhelmsen 2005). De mest sentrale elementene er tillit og nettverk, og disse er betydningsfulle på alle nivåer i samfunnet, fra det individuelle til det internasjonale fordi de bidrar til å fremme menneskelige verdier og hensyn. Både Robert Putnam og Pierre Bourdieu har utviklet ideer om begrepet, og selv om de begge ser på sosial kapital som en ressurs, så gjør de det på ulike måter. Bourdieu mener at sosial kapital er et samfunnsgode som tilhører familien og individet, og at det virker sammen med flere andre former for kapital i dannelsen av relasjonsnettverk med kortsiktig eller langsiktig nytteverdi. Bourdieu fokuserer på maktstrukturer og ulikhet i samfunnet, og er blitt kritisert for å tenke ensidig og individualistisk (Portes 1998). Han mener også at kollektiv handling er lite relevant, og at kontakter skapes og vedlikeholdes av individer for å bedre eller opprettholde deres sosiale posisjon.

Putnam definerer sosial kapital som en samfunnsressurs som bidrar til kollektiv handling. Han er opptatt av løse bånd og horisontal nettverksorganisering som kan føre til sosial og organisasjonsmessig læring i samfunnet. I prinsippet er alle typer frivillige organisasjoner like verdifulle produsenter av sosial kapital, men Putnam fremhever organisasjoner uten politiske eller ideologiske målsetninger fordi disse er preget av mindre makt og dominans, og mer interaksjon mellom medlemmene (Wilhelmsen 2005). Putnam er blitt kritisert for å ignorere maktrelasjonene i samfunnet, og særlig statens rolle, når han hevder at deltakelse i organisasjoner på lokalt nivå og tillit mellom enkeltindivider er styrende for at demokrati på nasjonalt og internasjonalt nivå skal fungere. Han fokuserer også lite på konfliktforståelse, og velger å dempe negative trekk og konsekvenser. Det er gode grunner til at begrepet sosial kapital har fått en renessanse. Begrepet forbindes ofte med positive samfunnssegenskaper, og disse egenskapene settes inn i et rammeverk som viser hvordan de kan være viktige ikke-monetære kilder til makt og innflytelse (Portes 1998).

Uavhengighet som premiss for sivilsamfunnets utvikling

En annen tolkning av sivilsamfunnsbegrepet gjør sivilsamfunnet lik summen av alle organisasjoner og aktiviteter som bidrar til det sivile offentlige liv på en eller annen måte (Tostensen et al. 2001). Det normative elementet er til stede, men er ikke alltid eksplisitt formulert. Variert organisasjonskultur antas å garantere for at fellesskapets interesser fremmes på best mulig måte. En tredje og lignende tolkning ser på sivilsamfunnet som en sfære eller arena for forskjellige interesser som arbeider mot hverandre eller mot staten, eller som driver ulike aktiviteter for å opprettholde selve organisasjonen. Innenfor denne retningen er det to understrømninger; de som fokuserer på forholdet til staten der forskjellige grupper forsøker å påvirke staten i en bestemt retning, eller forsøker å holde staten ansvarlig for sine handlinger, og de som presiserer sivilsamfunnets distanse og selvstendighet fra staten og avviser statlig innblanding i sitt arbeid (Tostensen et al. 2001).

Enkelte forskere oppfatter sivilsamfunnet som et historisk betinget fenomen som kun kan forekomme når flere bestemte betingelser er oppfylt. Denne fjerde hovedretningen er ikke et dominerende syn fordi det er vanskelig å bli enig om hvilke betingelser som er de viktigste for at sivilsamfunnet skal oppstå. Det er derimot mer debatt blant de som følger Gramscis tanker, og tolker sivilsamfunnet som et anti-hegemonisk prosjekt rettet mot moderne liberalisme og kapitalisme (Tostensen et al. 2001). Denne femte tolkningen er toneangivende blant økologiske miljøvernere, noen kvinnegrupper, religiøse fundamentalister og anarkister.

Retningen har et innslag av anti-vestlige holdninger, og kan forekomme som en reaksjon mot globalisering og spredningen av konsumsamfunnet. Mens enkelte er opptatt av å bekjempe globale krefter har andre en mer konkret agenda. Tilhengere av den sjette hovedretningen ser sivilsamfunnet som en motmakt i direkte opposisjon til en sentralisert eller autokratisk stat (Tostensen et al. 2001). Dette synet stammer fra erfaringer med stater som ikke klarer å drive utviklingen framover på grunn av byråkratisering, korrupsjon og dårlig styring, men også fra statsinstitusjonenes manglende evne til å styre på et demokratisk vis. Sivilsamfunnet har gitt borgerne mulighet til å legitimere sine handlinger. Desillusjonerte donorer støtter denne anti-statlige tolkningen, og kombinerer den med håpet om at et rikt organisasjonsliv i tillegg til markedskreftene skal sørge for utvikling.

Hver for seg blir alle disse definisjonsforsøkene litt for enkle når vi sammenligner dem med den komplekse virkeligheten. Selv om det for enkelte er ønskelig å kunne redusere verden til håndterlige størrelser som passer fint inn i forskjellige kategorier, er dette lite interessant for å oppnå kunnskap om verden. Robinson og White (1997:3) tar avstand fra romantisering av sivilsamfunnskonseptet på denne måten:

Actual civil societies are complex associational universes involving a vast array of specific organisational forms and a wide diversity of institutional motivations. They contain repression as well as democracy, conflict as well as cooperation, vice as well as virtue; they can be motivated by sectional greed as much as social interest. Thus any attempt to compress the ideas of civil society into a homogenous and virtuous stereotype is doomed to fail. It is also intellectually harmful not only because it misrepresents the reality of civil societies, but also because it distorts development discourse more broadly by encouraging similarly simplified but overwhelmingly negative conceptions of other societal agencies, whether state or market.

Uansett normativ preferanse kan mange bli enige om at sivilsamfunnet er et offentlig rom av sosial aktivitet som er situert mellom staten og familien. Organisasjoner som hovedsakelig er drevet av et ønske om profitt, for eksempel bedrifter, er ikke en del av sivilsamfunnet. Det er heller ikke organisasjoner som ønsker å overta statsmakten, som for eksempel politiske partier. Sivilsamfunnet er en arena for varierte aktiviteter der enkelte, men ikke alle, er i opposisjon til staten (Tostensen et al. 2001). Mye av organisasjonslivet forholder seg helt nøytralt til staten, mens noen organisasjoner samarbeider med statlige institusjoner, enten direkte gjennom felles prosjekter, eller gjennom en gjensidig forståelse av arbeidsdelingen. Når organisasjoner inngår denne typen samarbeid med staten er det alltid en mulighet for at initiativet innlemmes

fullstendig. Forholdet mellom de to samfunnsaktørene kan dermed brukes til å legitimere statsmakten, eller det kan føre til tap av sistnevntes legitimitet.

Diskusjon av NGO-begrepet

Begrepene sivilsamfunn, frivillige organisasjoner, og NGOer brukes mye om hverandre, og for å kunne bestemme nærmere hva sivilsamfunnet er, kan det være nødvendig å spesifisere hvordan det manifesterer seg i forskjellige typer organisasjoner. Salamon og Anheier (1998) skiller mellom fire måter å forstå NGOer på: juridiske, økonomiske, funksjonelle, og struktur-operasjonelle. Mange land krever at sivilsamfunnets organisasjoner må registrere seg for å kunne operere lovlig, men det er vanskelig å bare regne med de registrerte organisasjonene som tilhørende et sivilsamfunn. Registrering er fordelaktig fordi det forenkler skillet mellom hva som er sivilsamfunn og ikke, men det er flere representativitetsproblemer knyttet til denne fremgangsmåten.

Problematisering av fire forståelser av NGO-begrepet

Registreringslovene med tilhørende regler er ofte laget av staten og kan ses på som et uttrykk for statens interesse i å kontrollere sivilsamfunnsorganisasjonene gjennom å definere kriteriene for styring og finanser. Dessuten nektes mange sivilsamfunnsorganisasjoner å registrere seg fordi de ikke følger de gitte betingelsene. Andre organisasjoner kan ha mistet registreringen sin fordi staten ikke liker holdningene eller aktivitetene deres. Veldig mange mennesker som er involvert i uformelle eller delvis formelle aktiviteter i sivilsamfunnet orker heller ikke å registrere aktivitetene sine på grunn av omfattende prosedyrer, eller de velger å ikke gjøre det. Den juridiske måten å forstå NGOer på er problematisk, ikke bare fordi den lager et kunstig skille mellom organisasjonene, men også i en komparativ kontekst fordi det juridiske rammeverket varierer mye fra land til land.

Den økonomiske forståelsen av NGOer tar utgangspunkt i sivilsamfunnsorganisasjonenes inntektskilder. Enkelte hevder at de som mottar mer enn en bestemt prosentandel av inntektene fra nasjonale offentlige kilder eller fra utenlandske donorer ikke kan sies å tilhøre sivilsamfunnet. Én enkelt og dominerende inntektskilde antas å påvirke organisasjonen og gjøre den altfor avhengig av giveren til å kunne være en genuin sivilsamfunnsorganisasjon. Hvis denne forståelsen benyttes vil man imidlertid ekskludere størstedelen av de formelle organisasjonene i den tredje verden, i tillegg til mange store organisasjoner i den vestlige

verden. Innsamling av midler uten forpliktende bånd er trolig kun sannsynlig og mulig på *ad hoc* basis i forbindelse med små lokale og konkrete prosjekter som for eksempel skoler og helsestasjoner.

En funksjonell forståelse understreker organisasjonenes målsetninger, intensjoner og funksjoner. Sakene og tematikken det jobbes med settes foran medlemskap eller antatte støttespillere som ofte refereres til som "lokalsamfunnet", "de fattige", eller "grasrota". Initiativet kan være lite og fullstendig basert på frivillig innsats, eller det kan være stort med betalte ansatte som suppleres av frivillige. De kan operere på lokalt, nasjonalt eller internasjonalt nivå. Problemet med denne forståelsen er at den ukritisk aksepterer de oppgitte målsetningene heller enn å analysere organisasjonens faktiske funksjoner.

Den struktur-operasjonelle forståelsen legger vekt på organisasjonenes basisstrukturer og på hvordan de arbeider. Tvedt (1998) mener fem kriterier må være oppfylt for å kunne si at en organisasjon er en ekte NGO: den må være formelt stiftet, men ikke nødvendigvis ha juridisk registrering, den må være ikke-statlig i sin grunnleggende struktur, og organisatorisk separat fra staten, den må være selvstyrt, for eksempel med valgte representanter som er ansvarlige overfor medlemsmassen, og den må ikke eksistere for å skape profitt, og må i stor grad basere seg på frivillig arbeid.

Løst organiserte nettverk – en del av sivilsamfunnet?

Tvedts dimensjoner er viktige, men som grunnlag for å utvikle forståelse er de veldig restriktive, og de fanger ikke opp løst organiserte nettverk som kan være viktige for at fattige mennesker skal kunne overleve. Enkelte nettverk er lite formaliserte, men de organiserer allikevel aktiviteter for å bedre den generelle situasjonen. Noen forskere ser slike nettverk som viktige kilder til sosial kapital, enten de aktiveres som en følge av direkte behov eller de er konstant operative og utgjør en permanent del av medlemmenes sosiale liv (Tostensen et al. 2001). Tvedt fokuserer også mye på sivilsamfunnsorganisasjoners interne selvstyring. Selv om mange er basert på medlemskap, finnes det også mange som ikke er det. Folk trekkes ofte mot bestemte organisasjoner på bakgrunn av identitet eller udekkede behov. I mange tilfeller er det riktigere å snakke om tilhengere enn medlemmer fordi lojaliteten deres måles i deltakelse i stedet for formell innmelding og innbetalt kontingent (Tvedt 1998). Utenfor den vestlige verden er lederne oftere selverklærte enn valgte, og de interne organisasjonsprosessene er uklare. En konsekvens av dette er at gjennomsiktighet og pålitelighet relativt sjelden blir dominerende og veiledende verdier for organisasjonene.

I land der tradisjonelle avhengighetsforhold er utbredt kan man anta at dette også vil prege sivilsamfunnet. Konflikter og splittelser i samfunnet som helhet gjenskapes og reflekteres i sivilsamfunnet. Enkelte NGOer preges for eksempel av etniske skillelinjer. Donorene liker sjelden slike skillelinjer, men det er umulig å nekte for at de eksisterer og at de er veldig vanskelig å endre (Tostensen et al. 2001). I mange tilfeller er de antatte grensene mellom staten og sivilsamfunnet ganske porøse, slik at sektorene ofte flyter over i hverandre. Staten kan bruke bestemte sivilsamfunnsorganisasjoner som et middel til å styre aktivitetene innenfor det territoriet de har myndighet over. Staten kan også bruke NGOer som tilleggsinstrumenter i utenrikspolitikken når statens egne institusjoner kommer til kort – ofte i forbindelse med følsomme temaer som menneskerettigheter og demokratisering (Maina 1998).

Sivilsamfunnet rommer en stor variasjon organisasjoner og mer uformelle interessegrupper, og disse opererer på alle nivåer. Mange navn, merkelapper og forkortelser er tillagt sektoren for å forsøke og skape systematikk, men fordi sivilsamfunnet er så variert er de blitt så mange at det bare blir kaos. Klassifisering i sivilsamfunnet er vanskelig nettopp fordi NGOer ofte har flere forskjellige målsetninger, og fordi man ikke alltid vet hvilken målsetning som er den viktigste (Tostensen et al. 2001). Det er umulig å lage en uttømmende oversikt over sivilsamfunnet og alle initiativene det rommer. Til det er dimensjonene og variablene både for mange og sammensatte slik at resultatet ville blitt ubrukelig.

Forsøk på endelig definisjon

Etter å ha presentert flere forsøk på forståelser og deres begrensninger vil jeg slutte meg til definisjonsforsøket Tostensen et al. (2001) presenterer som et utgangspunkt for videre drøfting: Sivilsamfunnet er et offentlig rom av organisert sosial aktivitet som kan lokaliseres mellom staten og familien. Det er et begrep som dekker et bredt spekter av aktiviteter på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå. Sivilsamfunnskonseptet har ingen iboende normativ karakter, men enkeltorganisasjoner kan ha normative funksjoner i samfunnet. Dette kan kun bevises etter empirisk undersøkelse. Organisasjoner som har som hovedmålsetning å skape profitt, eller å ta over statsmakten er ikke en del av sivilsamfunnet. Forholdet til staten er variert, og sivilsamfunnet kan forholde seg nøytralt, samarbeide med, eller være i opposisjon til staten. Sivilsamfunnet inneholder formelle og uformelle organisasjonselementer, men selv om løse nettverk inkluderes i definisjonen kan ikke spontane aktiviteter oppnå samme status. Medlemskap i sivilsamfunnsorganisasjoner er frivillig, og kan baseres på følt tilhørighet eller betalt medlemskap.

Ettersom det er vanskelig å oppnå en god forståelse av sivilsamfunnet, er det også vanskelig å vite hvor man skal begynne for å analysere det. Flere rammeverk for analyse fokuserer på forholdet mellom strukturer og institusjoner, eller på deres effektivitet i å oppnå sine målsetninger, men dette blir ofte fragmentert og lite anvendelig. Det er mange ulike faktorer som påvirker sivilsamfunnsorganisasjonenes indre liv, deres forhold til myndigheter og donorer, og hvordan organisasjonen uttrykker sitt engasjement. Det er umulig å identifisere alle faktorene, og vanskelig å skaffe seg oversikt over de mest sentrale, men det er viktig å forsøke å skaffe kunnskap om organisasjonenes komplekse relasjonelle forhold.

Governance

For å analysere sivilsamfunnet må vi også se nærmere på betingelsene organisasjonene må forholde seg til for å kunne eksistere. Samfunnsutviklingen påvirkes av flere faktorer, for eksempel sivilsamfunnets forhold til staten og statlige institusjoner, det gjeldende lovverket og markedskrefter. En institusjonell tilnærming fanger ikke alltid opp alle relevante aspekter og relasjoner som sivilsamfunnet og dets organisasjoner er involvert i, og en governance-tilnærming kan supplere denne for å oppnå mer helhetlig kunnskap. *Governance* refererer til praksis heller enn til formelle institusjoner, og kan forstås som den generelle måten folk styres på, men ikke bare av statlige institusjoner (Tostensen et al. 2001). Sivilsamfunnsbegrepet og governancebegrepet er begge kontroversielle og uklare. Forskjellige folk legger forskjellig innhold og mening i termene. Det internasjonale donorsamfunnet pleier å legge adjektivet "good" til governance for å gi det en normativ dimensjon, mens forskere ofte forsøker å innta en nøytral posisjon.

Tvillingkonseptene gjennomsiktighet og pålitelighet er integrert i ideen om *good governance*. Gjennomsiktighet refererer til åpenhet i offentlig administrasjon, og til tilgang på informasjon fra offentlige instanser. Det følger av disse prinsippene at avgjørelser og saksprosesser ikke skal skjules eller holdes tilbake fra offentlighetens søkelys. Pålitelighet betyr at offentlige tjenestemenn og andre i tillitsvekkende stillinger skal holdes ansvarlige for sine handlinger, og sanksjoneres mot hvis de ikke opptre i henhold til etablerte normer og standard for passende tjenestemannsoppførsel (Tostensen et al. 2001). Donorene har ofte fokusert mer på tekniske og styringsmessige aspekter enn på demokratiske institusjoner og praksisens politiske implikasjoner i governancedebatten. De internasjonale finansinstitusjonene har vært mest opptatt av å implementere stabilitet i den økonomiske sfæren. Det var først på 1990-

tallet at demokratisering ble satt ettertrykkelig på agendaen, og dette var basert på erkjennelsen av at det ikke var nok å få markedene og politikken på plass, men også styringssystemene (Tvedt 1998).

I denne sammenhengen er det mest relevant å bruke governance som et begrep for å beskrive en bred styringspraksis som er separat fra det spesifikke regjeringsbegrepet. Det sistnevnte refererer til det helhetlige systemet av politiske institusjoner som domstolene, regjeringen, og den lovgivende forsamling utgjør. Måten governance brukes på i forskjellige sammenhenger reflekterer i stor grad den dominerende politiske kulturen, og slik handler governance like mye om legitimitet som om ren administrasjon og styring (Pierre og Peters 2000). Det er viktig å presisere at governance praktiseres også utenfor statlige institusjoner, for eksempel i uformelle aktiviteter og i sivilsamfunnet. Sivilsamfunnsorganisasjoner kan bruke governance internt og på vegne av forskjellige støttegrupper. På denne måten er governancebegrepet særlig nyttig i analysen av dynamiske områder. Begrepet kan inkorporere analyse både på formelt og uformelt nivå, og kan inkludere fenomener som patron-klient forhold, korrupsjon, og empowerment (Tostensen et al. 2001).

Empowerment

Empowerment er et begrep som ofte brukes til å beskrive hvordan fattige og undertrykte kan skaffe seg større kontroll over egen livssituasjon, men det kan også være hensiktsmessig å se på i forbindelse med sivilsamfunnet. Empowerment knyttes også til en kritikk av sentraliserte utviklingsperspektiver der store aktører bestemmer og kontrollerer utviklingen ovenfra, og til et ønske om lokal medbestemmelsesrett med grasrotperspektiv. Bak ideene om empowerment ligger en visjon om å kunne forbedre samfunnet på lokalt nivå for å starte sosial forandring (Wilhelmsen 2005). Empowermentbegrepet er vanskelig å forklare, og det har etter hvert etablert seg to forskjellige forståelser av begrepet. I nyliberalistisk forståelse inkluderer empowerment institusjonelle reformer der den enkelte gjennom å søke sine individuelle mål vil bedre samfunnsinstitusjonenes effektivitet. Maktforståelsen er harmonisk, og empowerment av marginaliserte grupper kan skje innen det eksisterende samfunnet uten forandring av maktstrukturene (Mohan og Stokke 2000).

Tilhengere av det radikale synet baserer sin maktforståelse på en konfliktmodell med fokus på de maktstrukturene som forhindrer empowerment for marginaliserte grupper. Målet blir dermed en betydelig endring av de eksisterende maktrelasjonene, fordi det er nødvendig med

strukturelle forandringer av den sosiale orden for å oppnå empowerment (Mohan og Stokke 2000). Empowerment brukes også av enkelte til å måle tilgangen på sosial makt i form av beslutningsprosesser, mens andre er mer opptatt av prosessen som fører til at folk selv vet de har rett til å være med og ta beslutninger som har konsekvenser for deres og familiens liv. Dette innebærer både personlig, relasjonell og kollektiv empowerment (Wilhemsen 2005). Med utgangspunkt i en slik inndeling der alle de tre formene for empowerment er like viktige og gjensidig forsterkende, ligger muligheten til å mobilisere mennesker til å ta kontroll over egne liv mens de forsøker å endre det de ikke er fornøyd med.

Organisering og mobilisering nedenfra?

Sivilsamfunnet består av organisasjoner som har oppstått av ulike grunner. Det mange har til felles er imidlertid at de er etablert som et talerør for de svakeste i samfunnet, og for å dekke praktiske behov som staten ikke tar seg av. I mange utviklingsland har det oppstått et mylder av frivillige organisasjoner som en reaksjon på økende fattigdom, dårlig infrastruktur, mangel på tjenester, boligmangel, et vanskelig arbeidsmarked, og generelt svake styringsmekanismer (Tostensen et al. 2001). Enkelte nye organisasjoner etableres i henhold til hvilken sak som skal løses, mens andre som har eksistert en stund endrer fokus og tar på seg nye oppgaver hvis de får gjennomslag for sine ideer og anerkjennelse for sin eksistens. Organisasjonene tar stadig over flere funksjoner, noe som gir både nye muligheter og nye utfordringer for myndighetene og for de som styres av dem. Saksbaserte organisasjoner har et stort potensial til å komme fram til kollektive løsninger på hverdagslige problemer, men det er også behov for en kritisk analyse av rollen organisasjonene spiller i utviklingsprosessen, særlig med tanke på hvordan de inkluderer de fattige og hvordan kjønnsperspektivet deres er (Tostensen et al. 2001).

Statsinstitusjonenes monopol på å utføre offentlige tjenester utfordres av NGOer og *ac hoc* grupperinger. Disse jobber for å dekke mange forskjellige behov, noe som vanligvis er myndighetenes oppgave, og slik har sivilsamfunnet blitt involvert i styringen av samfunnet. Denne utviklingen kan ses på som en ansvarsfraskrivelse fra statens side, men også som en mulighet for sivilsamfunnet til å etablere en permanent posisjon i samfunnsdebatten. Dermed kan governancetilnærmingen være fruktbar for å si noe om hvordan organisasjonslivet har utviklet en utfyllende funksjon i forhold til resten av samfunnet, og om både samarbeid og kamp mellom NGOer og lokale myndigheter (Tostensen et al. 2001). McCarney et al. (1995) forstår governance som forskjellig fra regjeringen, men som tilsvarende forholdet mellom

sivilsamfunnet og staten - mellom de som styrer og de som blir styrt. De ser pålitelighet, gjennomsiktighet, respons, ekte deltakelse, sivilsamfunnsgruppers empowerment og hyppige konsultasjoner med folk flest som sentrale elementer i governancekonseptet. Dette synet distanserer seg fra den tidligere statssentrerte bruken av begrepet, og understreker i stedet at ideen governance tillater kooptering av krefter og faktorer i analysen som tidligere ble regnet for å ha lite med formulering, implementering, resultater, og effekten av policy å gjøre.

Sivilsamfunnsorganisasjoner er heterogene institusjoner, som er involvert i en lang rekke aktiviteter som samfunnsstyring, sosiale tjenester og infrastruktur, økonomiske, religiøse og sosiale transaksjoner (Tostensen et al. 2001). De kan være store eller små, formelle eller uformelle, horisontalt eller vertikalt strukturert, og baserer sin finansielle eksistens på frivillige bidrag, medlemskontingenter eller eksterne inntektskilder. Lokale organisasjoners effektivitet er avhengig av flere strukturelle og sosiale elementer. De mest sentrale er graden av lokalt initiativ, organisasjonens interne heterogenitet, andelen av medlemmer som deltar aktivt i prosesser, og medlemmenes økonomiske bidrag (McCarney et al. 1995). For mange organisasjoner med et bredere mandat, som for eksempel bevisstgjøring i miljøspørsmål, vil eksterne inntektskilder også være en viktig faktor for hva de kan gjennomføre.

Økt politisk legitimitet og tilgang på midler har gjort at enkelte organisasjoner har blitt mer profesjonelle operative enheter som tiltrekker seg velkvalifiserte mennesker. I mange land har organisasjonene etablert formelle nettverk rundt spesifikke temaer, noe som gjør dem enda mer effektive (McCarney et al. 1995). Forbindelsene mellom mange lokale organisasjoner og NGOer har styrket deres kompetanse og kapasitet. Men formaliseringen har også i mange tilfeller ført til mer vertikalt organiserte organisasjoner som karakteriseres av hierarkiske forhold og ulik distribusjon av makt mellom medlemmene. Økt effektivitet og pålitelighet har funnet sted på bekostning av medlemsdeltakelse, og mange organisasjoner har blitt mer elitistiske og fått en mer homogen medlemsmasse (Tostensen 2001). I flere tilfeller har organisasjonene også blitt mer avhengige av de eksterne aktørene som påvirker målsetningene deres så vel som organisasjonsform og organisasjonsprosesser.

En uventet konsekvens av formaliseringen av organisasjoner i sivilsamfunnet er den økende kjønnssegregasjonen i organisasjonslivet. Kvinneorganisasjoner blomstrer opp i mange land som en reaksjon på udekkede behov, mens store og mer innflytelsesrike organisasjoner med en bred og mer allmenngyldig agenda fortsetter å være mannsdominerte (Tostensen et al. 2001). Dette er et godt eksempel på hvordan sivilsamfunnet og dets organisasjoner speiler maktstrukturene i samfunnet. I mange samfunn er det klare skillelinjer mellom kvinners og

menns sfærer som antyder hvilken type tematikk, eller hvilke virkemidler kvinner kan benytte seg av i sitt arbeid, selv om dette arbeidet i flere tilfeller også gagnar menn og barn, eller lokalsamfunnet som helhet.

Governancetilnærmingens styrke er at den vektlegger dynamikk og relasjoner, både innenfor organisasjoner og mellom organisasjoner på samme eller forskjellig nivå. Fokusering på deltakelse, avhengighetsforhold og kooptering av krefter knyttes til empowerment og en helhetlig forståelse av organisasjonenes funksjon i sivilsamfunnet. Tilnærmingen er ikke stassentrert, og enkelte mener det er en fordel fordi organisasjoners forhold til staten kun er en av flere viktige faktorer som må undersøkes. Andre mener at governancebegrepet med sitt fokus på praksis er for lite konkret og upraktisk i bruk. Kritikere mener at den helhetlige tilnærmingen er for altomfattende og dermed lite oversiktlig og strukturert. Governance-tilnærmingens styrke viser seg også å være dens svakhet. Det analytiske perspektivet kan utvides gjennom å inkludere flere verktøy, og for å supplere governancebegrepet med en mer institusjonsnær teori er det fruktbart å bruke teorier om nye sosiale bevegelser og ressursmobilisering.

Teorier om sosiale bevegelser og ressursmobilisering

For å se nærmere på hvilke forhold som skaper og former en sosial bevegelse, eller hva som svekker eller styrker sivilsamfunnsorganisasjoners aktiviteter kan det være nyttig å inkludere elementer fra teorier om nye sosiale bevegelser. Melucci (1995) mener at sosial konstruksjon av identitet er både en viktig forutsetning for, og et viktig produkt av sosiale bevegelser. Den kollektive identiteten som medlemmer av sosiale bevegelser deler er en dynamisk og kontinuerlig prosess som fører til kollektiv handling rundt et gitt tema. Kollektive handlinger understreker den sosialt konstruerte verden, og viser at det finnes muligheter for alternative former for samfunnsorganisering og tjenestetilbud. Nye sosiale bevegelser springer ut fra konflikter i hverdagslivet, og inkluderer symbolske koder, identitetskrav, og personlige krav til et konsept i stadig endring (Melucci 1995). Vi kan si at sosiale bevegelser er en felles betegnelse på alle former for organisasjoner og nettverk som opererer i sivilsamfunnets sfære slik det er definert tidligere.

Teorier om nye sosiale bevegelser bunnar, som Habermas' sivilsamfunn, i en kontinental europeisk tradisjon, og er et tilsvarende svar på klassisk marxismes utilstrekkelighet i å analysere kollektiv handling (Buechler 1995). Kritikere av teori om nye sosiale bevegelser hevder at det

ikke er så mye som er nytt med bevegelsene, og at de egentlig bare er en videreutvikling av gamle bevegelser. Det er liten tvil om at mange nye sosiale bevegelser har sitt utspring fra, og funnet inspirasjon i den gamle arbeiderbevegelsen da denne favnet vidt og inkluderte et bredt spekter av studentbevegelser, fredsbevegelser, miljøbevegelser, kvinnebevegelser, og rettferdighetsbevegelser (Buechler 1995). Men de nye sosiale bevegelsene har allikevel et par karakteristikk som gjør at de skiller seg tydelig fra de mer tradisjonelle bevegelsene. Klassefokuset som preget arbeiderbevegelsen er i mange tilfeller borte, og den tette forbindelsen til marxismen er i stor grad erstattet med postmaterielle verdier og en uttalt støtte til sivilsamfunnet. Den klassiske hierarkiske organiseringen er også ofte forkastet til fordel for løsere nettverk, og horisontalt orienterte grasrotorganisering.

Det finnes et stadig større mangfold av sosiale bevegelser, og de kan være hverandres rake motsetninger i organisasjonsstruktur eller i innhold. Allikevel kan vi finne enkelte fellestrekk hos flere forskjellige typer organisasjoner. I utviklingsland består mange sosiale bevegelser av marginaliserte grupper som søker å oppnå større kontroll over faktorer som styrer deres liv, og de organiserer seg ofte rundt konkrete saker. Lojaliteten i det moderne samfunnet er i økende grad knyttet til sak enn til organisasjon fordi engasjerte mennesker identifiserer seg med en sak som kan være på flere forskjellige organisasjoners agenda (Buechler 1995). Mellom ulike organisasjoner og individer kan vi dermed finne både formelle og uformelle nettverk av sosiale forbindelser som bidrar til at det er vanskelig å skille og kategorisere nye initiativ og organisasjonsformer.

Umiddelbart kan det virke som om NGOer og sosiale bevegelser er to forskjellige betegnelser på samme fenomen. Begge beskriver former for mer eller mindre systematisk organisert kollektiv handling med en målsetning om å oppnå eller endre en bestemt sak. Til tross for denne likheten er perspektivene som ligger bak ganske forskjellige. Mens NGOer stort sett fokuserer på hva de kan få til innenfor rammene av det eksisterende systemet, representerer sosiale bevegelser ofte en motstand mot det bestående og et ønske om sosial endring. NGOer er ofte opptatt av sin funksjon i samfunnet, god organisasjonspraksis og mulighetene for å gjennomføre planlagte prosjekter. Nye sosiale bevegelser fokuserer mye på samfunnets mangler og begrensninger, og setter individet i sentrum for empowerment av samfunnet som helhet. Prosessene med nettverksbygging og identitetsbygging ses på som like viktige som sluttresultatet av de kollektive handlingene. I denne sammenhengen er det lite funksjonelt å forkaste det ene av de to perspektivene, til det er konteksten altfor sammensatt. Begge syn bidrar med viktige poeng, de utfyller og supplerer de hverandre, og gir i fellesskap mulighet til å forstå mer av prosessene rundt kollektiv handling.

Mens teorier om nye sosiale bevegelser har et kritisk utgangspunkt og er mest opptatt av samfunnets mangler og begrensninger, fokuserer ressursmobiliseringsteori på tilgjengelige ressurser og muligheter for å skape sosial endring. Det sentrale spørsmålet blir dermed hvilke sosiale, politiske eller andre forhold som fremmer eller hindrer samfunnsutviklingen og de sosiale bevegelsenes politiske handlingsrom. McAdam (1996) har introdusert fire faktorer som han mener påvirker organisasjonenes muligheter for å operere som de selv ønsker: graden av åpenhet eller lukkethet i det formelle politiske systemet, graden av stabilitet i den dominerende eliten, tilstedeværelse av elitens alliansepartnere og statens kapasitet og vilje til å anvende vold mot borgerne. Disse faktorene vektlegger betydningen av formelle strukturer og uformelle kanaler som gir tilgang til den politiske beslutningsprosessen, og kan bidra til å forklare hvordan sosiale bevegelser oppstår.

Det eksisterer et mangfold av relasjoner mellom ulike organisasjoner i samfunnet og politiske institusjoner. Disse uformelle maktrelasjonene kan sammen med mulighetene for å fremme krav og interesser påvirke den politiske dagsordenen. Kritikerne av ressursmobiliseringsteori mener staten i dette perspektivet antas å ville folkets beste, noe som ikke alltid er en realitet. Teorien er utviklet i USA der den frivillige sektorens tette samarbeid med staten sjelden problematiseres (Buechler 1995). Organisasjonenes muligheter for å eksistere i opposisjon til staten er dermed ikke vurdert, til tross for at dette er virkeligheten for sosiale bevegelser i flere land. Kollektiv mobilisering er imidlertid avhengig av mer enn bare organisasjonslivets forhold til staten. De kulturelle rammene de forskjellige sosiale bevegelsene opererer innenfor setter sitt preg på organisasjonenes målsetninger, struktur, og aksjonsradius. Hvordan de velger å organisere seg, og hvordan enkeltpersoner og grupper av mennesker mobiliseres til å delta i bevegelsene er også spørsmål det er viktig å finne gode svar på for å kunne si noe mer om hvordan de sosiale bevegelsene dannes, arbeider, og endrer samfunnet rundt seg.

Oppsummering

I dette kapitlet har jeg presentert perspektiver som er kritiske til positivismens sterke påvirkning på vitenskapen, og som fremmer ideer om kontekstuell og refleksiv forskning som skaper forståelse og bidrar til sosial og politisk endring. Jeg har introdusert Habermas og noen av hans mange tverrfaglige samfunnsteorier, som demonstrerer hvordan rasjonelle kritiske individer kan utgjøre en demokratisk kontrollinstans i forhold til staten, og hvordan sosial orden ikke bare styres av moralske normer, men også av politiske institusjoner og lover.

Habermas' diskusjon om hvordan marked, stat og sivilsamfunn kan fungere sammen i balanse gjennom diskurs føres videre i min presentasjon av governancebegrepet. Det er komplisert å oppnå dyptgående forståelse av sivilsamfunnet og ikke-statlige organisasjoner i Kina, men jeg har presentert et overblikk av aktuelle debatter og forutsetninger for sivilsamfunnets eksistens. Avslutningsvis har jeg supplert governancetilnærmingen med teorier om nye sosiale bevegelser for å presisere at strukturer og institusjoner også må inkluderes i helhetlige samfunnsanalyser.

3. METODOLOGI OG METODE

Begrepet metode refererer til hvordan man samler inn og analyserer informasjon om de fenomenene eller prosessene som studeres, mens metodologi er den overordnede læren om de forskjellige metodene som anvendes i vitenskapen. Aubert (1965) mener at en metode er en framgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme fram til ny kunnskap, og at et hvilket som helst middel som tjener dette formålet hører med til arsenalet av metoder. Denne holdningen til metode virker umiddelbart litt for generell, men jeg deler den fordi den viser nødvendigheten av en åpen og pragmatisk tilnærming til datainnsamlingsprosessen. Tilpassing til lokale forhold er påkrevd uansett hvor i verden man driver forskning, og kinesiske kontekster krever sin egen framgangsmåte. Dermed er forskningsstrategien min ikke bare påvirket av kritisk teori, og av at innhenting og behandling av informasjon er basert på kvalitativ metode. Like viktig er det at jeg har hatt en ambisjon om at datainnsamlingen skal foregå på informantenes premisser, og med stor sensitivitet for kinesisk kultur og tradisjon. Disse holdningene reflekteres i feministisk metodologi som også karakteriseres av idealer om refleksiv og stedbunden forskning.

Feministisk metodologi

Tema med hverdagslig eller samfunnsmessig utgangspunkt var lenge ekskludert fra akademia fordi de ble regnet for å være for trivielle og på feil romlig skala. Samtidig med feminismens framvekst i samfunnet ble flere forskere bevisst på at de ønsket å inkludere flere slike tema i forskningen, men det var problematisk at metodene ikke ble regnet som vitenskapelige, og at arbeidet ble sett på som subjektivt eller politisk (McDowell 1992). Dermed startet en bred debatt om nye og gamle forskningsmetoder. Ønsket om riktigere forskning og sannere kunnskap har drevet debatten framover, og har ført til forkasting av det dominerende vestligsentrerte, borgerlige, og patriarkalske objektivitetsbegrepet. Mange feministiske forskere søker etter en metodologi som tillater forskerne å studere andre mennesker uten å utnytte dem, men dette har vist seg å være et vanskeligere prosjekt enn først antatt fordi

forskningsmetoder ikke plutselig slutter å være utnyttende bare fordi alle de involverte er kvinner, eller fordi forskeren har bestemt seg for å ikke utnytte noen.

Kvinnelige forskere skaper i like stor grad asymmetriske maktrelasjoner med informantene sine som mannlige forskere tross utstrakt bruk av kvalitativ metodologi som dybdeintervjuer, deltakende observasjon og etnografiske forskningsmetoder. Harding (1991) fastslår at alle vitenskapelige metoder binder forsker og informant i et forhold av dominans og underordning som er typisk for det lagdelte og kjønnsstratifiserte samfunnet der vitenskapen produseres. Vi ser disse asymmetriske maktrelasjonene særlig tydelig når akademikere fra vestlige land skal gjennomføre feltarbeid i fattigere deler av verden. Dette er viktige spørsmål jeg har måttet ta stilling til i feltarbeidet mitt - særlig i valg av informanter og metoder for å tilnærme meg disse.

I nyere tid ser vi at feministisk geografi beveger seg mot Haraways ideer om partielt perspektiv og situert kunnskap. Haraway mener at all kunnskap tilhører en bestemt kontekst, og derfor kun utgjør et delvis perspektiv på verden. McDowell (1997) beskriver dette som en overgang fra ”synet fra ingensteder” til ”synet fra alle steder”. Forskere som benytter seg av det førstnevnte synet ser teori som noe universelt og vitenskapelig, og er opptatt av objektiv analyse. De antar en korrespondanse mellom teori og virkelighet, og de har en felles tro på at det finnes noe som er helt sant. De som benytter ”synet fra alle steder”, ser på teori som tekst og diskurs, og mener at makt og kunnskap endres med hvem som forteller (McDowell 1997). Dette synet representerer en mellomposisjon mellom absolutt objektivitet og relativisme i forskningen, og er relevant for forskning i den kinesiske konteksten. Til tross for mange forsøk på ensretting av tanker og ideer over lang tid, eksisterer det i Kina i dag et mangfold av oppfatninger å ta hensyn til som vanskelig kan støtte teorien om én sannhet.

Feministiske teorier om epistemologi og ontologi spriker mye. Allikevel er de fleste enige i at det må tenkes nytt rundt forskerens rolle i datainnsamlingsprosessen: Det er viktig at den som studeres eller intervjues har medbestemmelsesrett i hvordan forskningen skal utføres, hva slags data som skal samles inn, og i hvilken grad de ønsker å være anonyme. I tillegg til det som blir sagt i intervjuer eller samtaler burde forskeren inkludere observasjoner om hvordan informasjonen oppgis. Stemninger, følelser, kroppsspråk og uuttalt informasjon kan også være viktige elementer for å oppnå et mer helhetlig inntrykk av meninger og konkrete forhold. For å fange opp denne typen informasjon er det nødvendig at forskeren er i stand til å føle empati med den som studeres eller intervjues. Men det er også viktig å ikke la engasjementet bli for omfattende. McDowell (1992) mener for eksempel at forskere ikke kan, og ikke burde forsøke

å skape endringer i studieobjektene liv. Det er en politisk oppgave som de må gjennomføre selv, eller en samfunnet kan gå inn for.

For å kunne kreve ansvarlig feministisk forskning må kunnskapsproduksjonen baseres på refleksivitet, kontekstualitet og gjensidighet, ikke på dikotomier. Haraway (1996) og McDowell (1992) følger denne tankegangen, og mener det blir naturlig å se på kunnskap som lokalt forankret fordi den er tett knyttet til sted, tid, rom og personer. Det er få som med rette kan hevde å kunne uttale seg på vegne av mange andre, og det kan være vanskelig å sette personlige uttalelser i system og generalisere. Jones III et al. (1997) mener det er først når metodologien inkluderer flere stemmer fra flere steder at vi kan prøve å forstå mer enn bare bruddstykker av en historie. Feministisk epistemologi har redefinert både forskeren, forskningsprosessen og studieobjektets posisjoner. Den stiller spørsmål ved forestillinger om sannhet, og gjør alternative kilder til kunnskap, som for eksempel subjektive opplevelser, gyldige. Feministisk epistemologi understreker forskerens mangel på nøytralitet, og maktrelasjonene som er involvert i forskningsprosessen. Den bestrider også grensene mellom feltarbeid og hverdagsliv ved å argumentere for at vi alltid befinner oss i felten.

Spørsmål om kunnskapens kontekstualitet, og respekt for informantene mine har vært viktig for meg i arbeidet med denne oppgaven, og jeg har valgt feministisk metodologi som bakgrunn fordi den har et bevisst forhold til disse temaene i forskningssammenheng. Oppgavens tematikk inviterer til refleksjoner rundt innovative måter å arbeide på, og til å belyse hvilke faktorer som påvirker hvilke valg vi gjør. Det har vært viktig for meg å definere min rolle underveis, og til det synes jeg den feministiske metodologien gir et godt rammeverk.

Orientalisme og representasjon av annerledeshet

Forskere som arbeider med problemstillinger utenfor egen regionale kultur- og språkbakgrunn bør ikke bare reflektere over sin egen rolle i forskningen, men også over hvordan tematikken de studerer framstilles for omverdenen. Det kan for eksempel være vanskelig å unngå generaliseringer, enten fordi forskeren selv føler seg direkte eller indirekte distansert fra sine informanter, eller fordi informantene selv presenterer generaliserende synspunkter og utsagn. I denne sammenhengen er det relevant å se på orientalisme - vestlige forskeres formidling av kunnskap om Midtøsten og Asia. På grunn av sin imperialistiske opprinnelse har begrepet orientalisme forandret innhold, og er nå negativt ladet og brukes om fordomsfulle tolkninger

av asiatiske kulturer og folk. I nyere tid er begrepet gjort kjent og diskutert av Edward Saïd i hans bok *Orientalisme* fra 1978.

Saïd hevder at orientalisme er blitt et synonym for all eksotisering av fremmede folk, enten de befinner seg i Afrika, Sør-Amerika eller andre steder. Da boken ble utgitt var det allment akseptert at europeerne hadde monopolisert kunnskapsproduksjonen om ”de andre”, og at et av de viktigste politiske slagene handlet om ”de andres” rettigheter til å definere sin egen fortid og nåtid. Et viktig poeng fra Saïds side er at overbygningsfenomener som historiografi og kulturgeografi kan være like avgjørende, og vel så vanskelige å forandre på som økonomiske og politiske strukturer². De europeiske koloniherrere og oppdagerne som beskrev asiatiske lands historie, språk og kultur konstruerte Orienten som et negativt speilbilde til Oksidenten – den vestlige verden. Til tross for Asias lange og rike kulturhistorie begynte Europa å bruke beskrivelsene av Orienten for å definere seg selv som forskjellig fra, og overlegent Asia. Orienten var irrasjonelt, mystisk, despotisk og stillestående der Oksidenten var vitenskapelig, rasjonelt, demokratisk og dynamisk³.

Disse dikotomiene og oppfatningene finnes fortsatt. Det er få forskere som vedkjenner seg imperialistisk tenkning og teoribakgrunn, men det er mange som fremdeles benytter seg av dikotomisering etter de samme linjene. I Kina er denne tankegangen i bruk i stor utstrekning, og selv godt utdannede kinesere jeg har intervjuet generaliserer om sitt eget folk. Det er mye enklere både for forskere og informanter å hevde at bestemte egenskaper eller erfaringer er felles for nesten alle, enn å skulle differensiere og nyansere. Det er imidlertid viktig å ha et bevisst forhold til dikotomienes bakenforliggende ideer fordi de utgjør en hindring for å forstå og endre verden. Det er en utopi å tro at det etablerte synet på Orienten og Asia skal endre seg drastisk, men ved å være oppmerksom på egen og andres bruk av eksotiserende dikotomier blir det mulig å be informantene om å presisere hva de mener. Bevisstgjøring av orientalismens røtter og vedvarende bruk gjør det også mulig for forskeren å vurdere sin egen forskning, og forsøke å unngå at den opprettholder asymmetriske maktstrukturer.

---

² Eriksen, T. H. 1994. Moderne klassiker om den postmoderne tilstand. <http://folk.uio.no/geirthe/Orientalism.html> Lastet ned 25.10.05.

³ Eriksen, T. H. 1994. Moderne klassiker om den postmoderne tilstand. <http://folk.uio.no/geirthe/Orientalism.html> Lastet ned 25.10.05.

Kvalitativ metode og vurdering av denne

Ettersom oppgaven min omhandler forskjellige syn på utviklingen av sivilsamfunnet i Kina, har jeg valgt å benytte meg av kvalitative metoder under innsamlingen av data. Dette er fordi jeg mener kvalitative metoder er et godt verktøy til å beskrive mangfold og kompleksitet. De flytende grensene mellom personer og strukturer i det kinesiske sivilsamfunnet gjør det nødvendig å bruke metoder der de dynamiske forholdene mellom de forskjellige aktørene kommer til syne, og dette ivaretas best av en kvalitativ tilnærming som tillater forskeren å studere fenomener og relasjoner i dybden. Informantenes meninger er subjektive oppfatninger om samfunnet de lever og arbeider i, men de påpeker viktige sammenhenger som ikke alltid er enkle å identifisere for utenforstående. Kvalitativ metode egner seg også godt til å studere tematikk der offisielle og folkelige synspunkter ikke er sammenfallende, og der samfunnet er i rask bevegelse.

Selv om kvalitative metoder ikke etterstreber universelle, allmenngyldige svar er det allikevel mulig å finne overordnede sammenhenger eller generaliseringer innenfor et gyldighetsområde som er avgrenset i sted, tid og rom (Thagaard 1998). Jeg vil se på de strukturelle forholdene for organisering i Kina, i tillegg til å vise hvordan enkelte organisasjoner omgår en del bestemmelser for å oppnå økt handlingsrom for sine aktiviteter. Studier av aktivistenes subjektive oppfatninger forteller hvordan de er et produkt av den kinesiske samfunnet, og hvordan engasjementet og organiseringen er en reaksjon på det samme samfunnet. Kvalitativ metode egner seg også godt til å analysere konflikter fordi den fanger opp nyanser i interne og eksterne maktforhold, og årsaker til organisasjonenes valg av strategi, målsetninger og organisasjonsform.

Ettersom intervjuene og annen informasjon jeg har fått fra informantene mine har en sentral plass i denne oppgaven vil jeg kort gjennomgå bakgrunn for valg av tematikk, min egen framgangsmåte i datainnsamlingsprosessen, problematisering av denne, metode for utvalg av informanter og annen informasjon og fordeler og ulemper med semi-strukturerte intervjuer i Kina. Dette er også en gjennomgang av min rolle som forsker der jeg forsøker å utdype mitt eget utgangspunkt for å gjennomføre feltarbeidet som har ført fram til denne oppgaven. Ved å tydeliggjøre mine refleksjoner og læringsprosess underveis forsøker jeg å gjøre arbeidet mitt mer gjennomiktig, og det blir mulig for andre å vurdere oppgavens troverdighet.

Valg av case og studiested

Da jeg startet denne prosessen hadde jeg en ide om at det måtte være spennende å se nærmere på sivilsamfunnet i Kina. Kimen til denne interessen ble plantet allerede gjennom et kurs i asiatisk politikk jeg tok i 2000, og den ble entusiastisk støttet av Elin Sæther fra et tidlig stadium. Hun var også den som først informerte om organisasjonen Domestic Violence Network. Gjennom samtaler med Lisa Stearns og Cecilia Milwertz lærte jeg at nettverket framsto som et progressivt eksempel på nye former for organisering i det kinesiske sivilsamfunnet, noe som gjorde det enda mer interessant å se nærmere på. Begge forskerne har gode kontakter i Domestic Violence Network, og dette ville spare meg mye tid og krefter fordi jeg hadde muligheten til bli introdusert og anbefalt til nettverksmedlemmene.

Det kinesiske sivilsamfunnet er i seg selv et veldig spennende forskningsfelt fordi det er i konstant og drastisk endring. At jeg har valgt en organisasjon som tilhører kvinnebevegelsen i Kina er heller ikke tilfeldig. De kinesiske myndighetene er forsiktige med hva de tillater av fri organisering, for godt organiserte bevegelser kan utgjøre en trussel mot sosial stabilitet og harmoni. Allikevel er det enklere å få godkjennelse til organisering nå enn for bare ti år siden. Kvinnebevegelsen og miljøbevegelsen er de samfunnsområdene der det er aller enklest å organisere seg, og det er sannsynligvis fordi arbeidet organisasjonene utfører er til fellesskapets beste. Dessuten oppfatter ikke myndighetene disse bevegelsene som særlig truende.

Domestic Violence Network er et nasjonalt nettverk med medlemmer i flere forskjellige provinser, og nettverkets hovedsete er i Beijing. Det er i hovedstaden kontoret deres finnes, og det er i Beijing de aller fleste sentrale aktivistene bor og arbeider. Derfor ble det naturlig for meg å gjennomføre feltarbeidet mitt i denne byen. Man kan argumentere for at oppgaven ville fått større bredde og mer varierte oppfatninger om nettverket ved å oppsøke medlemsorganisasjoner utenfor Beijing, men jeg mener at det ville tatt uforholdsmessig lang tid både å planlegge og å gjennomføre. Etersom jeg viste at jeg skulle på feltarbeide i Beijing valgte jeg bevisst denne byen som studiested i kinesisk språk og kultur. Slik kunne jeg bruke året med språkstudier til å gjøre meg kjent i byen, og til å bli kjent med aktuelle informanter i god tid før intervjuene skulle finne sted.

Andersen (1997) mener at forskere som benytter seg av case-studier ofte har en målsetning om å oppnå overførbarhet til andre situasjoner innenfor bestemte avgrensninger. Slik analytisk generalisering er refleksiv, og forutsetter at man har et åpent forhold til det man studerer fordi det må finnes muligheter for nye vinklinger eller sannheter. Jeg valgte å benytte meg av case-

studie fordi det åpner for å studere deler av det kinesiske organisasjonslivet slik det eksisterer i dag. Jeg har forhåpninger om at noe av det jeg har lært i arbeidet med oppgaven kan gi innsikt i den komplekse virkeligheten kinesiske organisasjoner opererer innenfor, og være grunnlag for ytterligere forskning på området.

Datainnsamling

Innsamlingen av data til denne oppgaven har foregått over lang tid. I forkant av feltarbeidet i Beijing høsten 2004, studerte jeg kinesisk språk og kultur ved Beijing Normal University i ett år. Gjennom dette året hadde jeg flere uformelle møter og samtaler med forskjellige folk som har kunnskaper og synspunkter på det kinesiske organisasjonslivet. Enkelte av disse intervjuet jeg mer formelt under feltarbeidet. Underveis i feltarbeidet har jeg fortsatt å ha utstrakt sosial kontakt med flere av mine informanter og deres venner, noe som har gitt meg muligheten til å kontinuerlig korrigere og nyansere forståelsen av informantenes synspunkter på det kinesiske sivilsamfunnet. Nøkkelinformanten Cai Yiping som fungerte som døråpner til Domestic Violence Network inviterte meg på flere sosiale sammenkomster hun arrangerte for sine venner og bekjente der jeg fikk treffe flere engasjerte og kunnskapsrike mennesker. Jeg har også vært på galleribesøk, handleturer og flere restauranter med Cai Yiping og søsteren hennes.

Jeg har valgt å bruke semi-strukturerte intervjuer i datainnsamlingen fordi denne typen intervjuer gir større fleksibilitet og detaljrikdom i svarene enn mer strukturerte spørsmålsformer. Allikevel får man muligheten til å sammenlikne enkelte svar på kjernes spørsmål som tas opp. Dette gir kompleks kunnskap om en kompleks virkelighet, og innsikt i en del av det kinesiske sivilsamfunnet. Totalt har jeg gjennomført sju formelle intervjuer som jeg gjorde opptak fra med en MiniDisc-spiller. Jeg har tidligere erfart at opptaksutstyr kan virke hemmende på enkelte informanter, og at de ofte modererer uttalelsene sine når de vet de blir tatt opp på bånd, selv om de har samtykket til det. Det var imidlertid få av informantene som i denne sammenhengen lot seg påvirke av dette, og ingen av dem avslo bruk av MiniDisc-spilleren. Intervjuene preges av en god tone, forståelse, likhet og sterkt sosialt engasjement. De fleste av informantene er kvinner, og flere av dem arbeider i mediabedrifter. Det kan ha vært en medvirkende årsak til at de ikke lot seg stresse av opptaksutstyret.

Alle informantene fikk god tid til å tenke over om de ville la seg intervju eller ikke, og dette kan ha vært en medvirkende årsak til at de fleste var veldig åpne og velvillige. De fikk tydelig informasjon om hensikten med intervjuene, og mulighet til selv å velge tid og sted for intervjuet. Dette åpnet for at flere ellers veldig travle forskere og aktivister fant tid til å la seg intervju. Ingen av informantene jeg ba om å få intervju motsatte seg dette. Intervjuer og samtaler ble gjennomført på en blanding av kinesisk og engelsk som følge av intervjuobjektens varierende engelskkunnskaper og mine begrensede kunnskaper i kinesisk språk. Tolk var dermed ikke nødvendig i intervjusituasjonen, og kommunikasjonen ble mer direkte. Jeg unngikk dermed et ledd i prosessen som kunne åpnet for større feiltolkning av informasjonen. Det varierende språknivået kan ha ført til noen misforståelser underveis, men de fleste er nok oppklart i ettertid gjennom ytterligere korrigerende samtaler.

For å belyse det strukturelle rammeverket som organisasjoner i det kinesiske sivilsamfunnet må forholde seg til, har jeg snakket med flere personer tilknyttet Chinese Academy for Social Science (CASS), og med kinesiske journalister som skriver om NGOer i Kina, i tillegg til aktivister fra Domestic Violence Network. Det har også vært nyttig å lære av internasjonale NGOer som arbeider i Kina og deres erfaringer. Informantene representerer forskjellige deler av samfunnet. Dette gir oppgaven styrke og troverdighet fordi informasjonen bekreftes, underbygges og utdypes fra flere veldig forskjellige hold og innfallsvinkler.

Tabell 1: Liste over informanter og formelle intervjuer

Nr.	Dato	Navn	Stilling
1	14/11-04	Cai Lingping	Journalist i China Development Brief
2 & 3	17/11-04 & 23/11-04	Cai Yiping	Journalist i China Women's Daily og leder for mediaprojektet i Domestic Violence Network
4	4/12-04	Lü Yanbing	Professor i organisasjonsjuss ved Chinese Academy for Social Science
5	9/12-04	Feng Yuan	Journalist i China Women's Daily, koordinator for Women's Media Watch, og interim direktør for Domestic Violence Network
6	3/2-05	Lisa Stearns	Forsker ved Norwegian Center for Human Rights, Universitetet i Oslo, og medlem av donorgruppen som finansierer Domestic Violence Networks' aktiviteter
7	1/6-05	Cecilia Milwertz	Forsker ved Nordic Institute for Asian Studies (NIAS) i København

Tabell 2: Uformelle samtaler

Navn	Stilling
Li Yali	Professor ved Beijing Normal University
Otto Malmgren	Jurist ved Raoul Wallenberg Institute i Shanghai
Chen Xinxin	Forsker ved Beijing Normal University
Monica Thowsen	Førstesekretær ved den norske ambassaden i Beijing
Tu Lijuan	Underdirektør i Domestic Violence Network med internasjonalt ansvar

Andre kilder til kunnskap

I tillegg til intervjuene har jeg også brukt sekundærlitteratur og andre kilder for å forstå de forskjellige mulighetene og begrensningene de kinesiske kvinneorganisasjonene forholder seg til. Jeg har deltatt på den toårige konferansen for nordiske Kina-forskere (NACS) i Oslo i 2003, på et seminar i regi av Domestic Violence Networks V-day kampanje, og på et seminar for internasjonale NGOer som arbeider i Kina. Jeg har også benyttet meg av foredragsnotater, enkelte av Domestic Violence Networks interne rapporter, nettverkets nyhetsbrev, og annen sekundærlitteratur som belyser sivilsamfunnsdebatten. Etter feltarbeidet har jeg hatt et berikende studieopphold ved Nordic Institute for Asian Studies (NIAS) i København. Hovedvekten er allikevel lagt på informasjon som er framkommet i intervjuer og samtaler, nettopp fordi det er informantene selv som har kunnskap om hvilke begrensninger som finnes for forskjellige typer aktiviteter, hvor grensene går for hva som er tillatt, hvordan disse kan endre seg, og hvordan man omgår dem.

Jeg har benyttet meg av en del empiribasert sekundærlitteratur fordi den gjengir kontekstuell kunnskap om den kinesiske kvinnebevegelsen på en måte som er fruktbar for mitt prosjekt. Det er også gjort lite forskning på samspillet mellom stat og sivilsamfunn i Kina som er relevant for meg. Dette er blant annet en følge av Kinas politiske system, og kinesiske myndigheters restriktive holdning til spredning av sensitiv informasjon. Kinesiske forskere har bidratt med en del publikasjoner, men disse er dessverre vanskelig tilgjengelig for meg da de nesten utelukkende er utgitt på kinesisk. Nettverkets egne rapporter inneholder flere interessante observasjoner om sivilsamfunnet og nettverkets rolle, men disse har vært vanskelig tilgjengelig fordi nettverket er skeptisk til å gi fra seg informasjon om interne forhold. Skepsisen kommer av frykt for at deres interne åpenhet skal misbrukes og skade prosjektene og det generelle holdningsskapende arbeidet. Nettverkets månedlige nyhetsbrev og annet av nettverkets informasjonsmaterieell har imidlertid vært tilgjengelig, i tillegg til at

jeg har opplevd stor velvillighet blant sentrale nettverksmedlemmer til å la seg intervjuet personlig.

Utvalg av informanter og informasjon

For å forsøke å tilegne meg bredest mulig kunnskap om det kinesiske sivilsamfunnet har jeg i tillegg til å bruke Domestic Violence Network som case også intervjuet andre folk med gode kunnskaper, som ikke tilhører nettverket. Dette gir muligheter for innsikt i flere perspektiver, og etablerer en bredere plattform for analyse. Når en skal få folk til å uttale seg om sensitive eller kontroversielle temaer, er det viktig å bruke tid på å bygge opp tillit mellom forsker og intervjuobjekt. Ofte er det nødvendig med referanser eller henvisninger fra personer intervjuobjektene kjenner og stoler på for å åpne stengte dører. *Guanxi*, eller personlige forbindelser, er viktig i Kina. Hvert enkelt individ skaper sine nettverk som er bygget opp av personlige relasjoner, og som kan brukes gjensidig for å få støtte eller hjelp. I forskningen er det derfor viktig å enten etablere sine egne nettverk eller å få innpass i andres kontaktnett.

Etttersom jeg oppholdt meg en god stund i Beijing i forkant av feltarbeidet hadde jeg god mulighet til å bli kjent med folk, og til å vise at jeg var til å stole på. Allikevel var jeg avhengig av henvisning fra Lisa Stearns for å komme i gang. Lisa Stearns er forsker og prosjektleder ved Norsk senter for menneskerettigheter ved Universitetet i Oslo, og er medlem av donorkonsortiet som bidrar med penger til Domestic Violence Network og deres prosjekter. I kraft av sitt yrke og sitt forhold til nettverket kjenner hun mange av de mest sentrale aktivistene, og kunne anbefale meg til sine kontakter. Det er nødvendig å spørre om denne fremgangsmåten fremmer interessekonflikter, og om det påvirker hvem jeg får kontakt med, og dermed hvilke svar jeg får. Blir oppgaven et bestillingsverk for donorgruppen? Jeg mener at det ikke er tilfellet da jeg har brukt mye tid på å etablere et bredt og selvstendig kontaktnett i Beijing.

Det kan hevdes at en svakhet ved utvalget jeg har gjort er at alle de formelle informantene har arbeidet lenge med sivilsamfunnsproblematikk i Kina. De er alle aktive og sosialt engasjerte mennesker, og dette kan føre til at meningene deres er sammenfallende. Allikevel er det de mest sentrale og erfarne som sitter med mest kunnskap om hvordan sivilsamfunnet fungerer i praksis, og informasjonen støtter og underbygger i stor grad andres informanternes uttalelser. Dette styrker informasjonen – og oppgavens – troverdighet.

Semi-strukturerte intervjuer

Jeg har benyttet meg av semi-strukturerte intervjuer for å samle inn informasjon om sivilsamfunnet i Kina generelt og om Domestic Violence Network spesielt. I forkant av feltarbeidet utarbeidet jeg en intervjuguide med 23 spørsmål som dekket tematikken jeg ville studere, og før hvert intervju valgte jeg ut og tilpasset spørsmålene til informanten. Underveis i intervjuene var det ofte nødvendig med ekstra oppfølgingsspørsmål for å oppklare uklarheter og å oppnå mer nøyaktig eller dyptgående informasjon. Enkelte spørsmål som jeg fant irrelevante i samtalsituasjonen ble utelatt. Intervjuguiden inneholdt forskjellige typer spørsmål fordi både informasjon om faktiske forhold og om informantens meninger om disse er relevant for problemstillingen. Jeg synes den semi-strukturerte tilnærmingen har vært en fordel fordi svarene ble varierte innenfor en bestemt ramme. Slik fikk jeg mest mulig informasjon fra hver enkelt informant.

I Kina er tap av ansikt eller anseelse en viktig faktor i samfunnet. For å unngå å legge press på informantene og unngå muligheten for tap av ansikt, fant jeg det nødvendig å formulere åpne spørsmål slik at hver informant kunne velge å svare slik han/ hun fant det mest komfortabelt. Intervjuene ble dermed strukturerte samtaler der informanten styrte mye av innholdet selv om hovedtematikken var avtalt på forhånd. I Kina er denne fremgangsmåten fordelaktig fordi den åpner for en indirekte og gradvis tilnærming til problematiske emner. Det har vært viktig for meg å understreke at det ikke finnes riktige og gale svar på spørsmålene jeg stiller. Dette er fordi enkelte informanter kan holde tilbake informasjon om egne vurderinger eller interne organisasjonsmessige forhold hvis de får inntrykk av at tankene deres vil bli evaluert. Jeg har forsøkt å unngå denne problemstillingen gjennom å ufarliggjøre min egen rolle i intervjusituasjonen, og jeg tror jeg har lyktes med det, for jeg fikk ikke inntrykk av at informantene mente at spørsmålene var vanskelige å svare på.

Det har vært viktig for meg i arbeidet med oppgaven å være oppmerksom på at ikke alle informanter er like komfortable med en offentlig rolle. Derfor har alle informantene før intervjuet blitt godt orientert om hvem jeg er, hvorfor jeg spør om denne tematikken, og om mulighetene de har for total eller delvis anonymitet. Muligheten for full konfidensialitet er ofte nødvendig for å få folk til å snakke åpent om det de tenker og mener, men jeg ble positivt overasket over hvor villige informantene var til å uttale seg. Ingen av dem hadde problemer med at intervjuene ble tatt opp på bånd, og ingen var redd for å få navnet sitt på trykk. En medvirkende årsak til dette er nok kunnskapen om at jeg kommer fra et land langt fra Kina, og at jeg skriver oppgaven min på norsk. Det er derfor få som kan kjenne igjen personer og uttalelser gjennom å lese den ferdige oppgaven.

Oppsummering

Troverdighet er et kriterium som er lansert for å vurdere forskning utført med kvalitative metoder, og en studies troverdighet kan styrkes gjennom å tydeliggjøre de valg som er gjort underveis i arbeidet. I denne oppgaven er både framgangsmåter, og tankegangen som ligger bak de valg som er gjort, grundig beskrevet. Mye oppmerksomhet er konsentrert om valg som ble tatt under eller i forbindelse med feltarbeidet. Mulige konsekvenser av disse valgene er også diskutert. Det har vært betydningsfullt ikke bare å vise forholdene mellom informantene og meg selv, men også problematisere disse. Dette er viktig for å følge opp den feministiske metodologiske tankegangen om å avsløre eventuelle ujevne maktforhold mellom forsker og 'de studerte'. Refleksivitet preger datainnsamlingen og vurderingene rundt denne prosessen, men også den analytiske generaliseringen er refleksiv når teoretiske begreper anvendes i nye sammenhenger og gir forklaringsverdi. Innenfor bestemte avgrensninger gir denne studien ny innsikt og forståelse i det kinesiske sivilsamfunnet.

4. SIVILSAMFUNNET I KINA

Sivilsamfunnet i Kina er mangfoldig både i aktiviteter og i organisasjonsform, og debatten om hvordan det skal forstås fortsetter. Mange lurer på om det er mulig for ekte NGOer å eksistere i Kina, mens andre er mer interessert i å se på forskjellene som finnes mellom sivilsamfunnet i teorien og sivilsamfunnet i praksis. For å forstå mer om hvordan det kinesiske sivilsamfunnet fungerer er det også nødvendig å se på forholdet til andre samfunnsaktører og premissleverandører som for eksempel staten, de statlige masseorganisasjonene, lovverket og donororganisasjonene. Sivilsamfunnets utfordringer i Kina er mange og sammensatte, men det tas i økende grad på alvor, og det arbeides både med organisasjonskulturelle spørsmål og med profilering av NGOer som en stabil faktor i samfunnet som tar hensyn til vanlige folks interesser. I denne forbindelse er det interessant å se nærmere på hvilke faktorer som påvirker det kinesiske sivilsamfunnets muligheter for utvikling.

Den kinesiske staten

Den kinesiske staten bygger på et marxist-leninistisk utgangspunkt der kommunistpartiet er maktens sentrum. Ideologien bak statssystemet har imidlertid blitt revidert flere ganger siden kommunistpartiet kom til makten i 1949; først av Mao Zedong, og siden av Deng Xiaoping og Jiang Zemin. Styresettet i Kina er autoritært, og staten og partiet er organisert i sentraliserte hierarkiske strukturer. Det fører til at partistruktur og statsstruktur eksisterer parallelt på alle nivåer i byråkratiet, men det er partiet som kontrollerer både de væpnede styrkene og den sivile regjeringen (Lieberthal 1995). Kommunistpartiet ville at økonomien og samfunnsutviklingen også skulle være politisk styrt, og dermed ble det nødvendig å bygge opp en stor administrasjon. Resultatet ble institusjonalisering og sentralisering av makt gjennom byråkratisering (Hjellum 1995). For å styre folket og deres interesser ble det opprettet en rekke organisasjoner, og mens enkelte av institusjonene var videreføringer fra keisertiden, ble andre etablert for å dekke nye områder partiet ville ha kontroll med.

Lieberthal (1995) mener at kommunistpartiet har adoptert gamle konfutsianske ideer⁴ om stabilitet og harmoni, og at de bevisst bruker disse ideene for å dominere samfunnsutviklingen. Egentlig ville kommunistene forkaste alle de gamle og borgerlige ideene, men det har vært nyttig for partiet å bruke enkelte av dem. En annen dominerende idé fra keisertiden er at lederne alltid vet hva som er best for samfunnet, og denne har kommunistpartiet bygget videre på for å redusere utviklingen av en organisert opposisjon (Hjellum 1995). Kommunistpartiet har gjennom historien fryktet en samlet opposisjon, og forsvarer sitt politiske hegemoni med systematiske metoder. Uavhengige politiske initiativer undertrykkes, og samfunnet overvåkes for å avsløre godt organiserte grupper som potensielt kan utgjøre en trussel.

Deng Xiaoping videreutviklet ideene om harmoni og sosial stabilitet gjennom å understreke at de er nødvendige for den økonomiske utviklingen av landet. Den bakenforliggende tanken er at et fast styre som sikrer økonomisk velstand, vil redusere grunnlaget for ønsket om demokrati (Hjellum 1995). Sosial stabilitet er imidlertid også en uttalt sikkerhetspolitisk målsetning for Kina som helhet. De store ulikhetene mellom land og by, og mellom fattig og rik skaper spenninger som er problematisk for et land der alle i utgangspunktet skal være like. For å sikre seg kontroll med store deler av samfunnet og den økonomiske sfæren har kommunistpartiet strukturert staten slik at store og betydningsfulle organisasjoner, institusjoner, byråer og kontorer er direkte underlagt regjeringen, og rapporterer direkte til den⁵.

Alle politiske regimer har behov for støtte i befolkningen for å kunne legitimere sitt krav om å styre. I Kina er den kommunistiske ideologien viktig som selv-legitimering av kommunistpartiets styre, fordi kommunistene hevder å representere det store flertall av folk i Kina (Hjellum 1995). Da kommunistene vant borgerkrigen i 1949, framstilte de det som en seier for bøndene og arbeiderne over det kapitalistiske borgerskapet, men ideologien ble etter hvert svekket av nye generasjoner i ledelsen som ikke alltid var like puritanske som veteranene. Den kommunistiske ideologien og retorikken spiller fremdeles en viktig rolle til tross for store samfunnsmessige, økonomiske og kulturelle omveltninger som undergraver dens legitimitet (Malmgren 2004 pers. komm.). Forskjellene mellom det kommunistiske likhetsidealet og følgene av de økonomiske reformene skaper behov for å supplere kommunismen med andre ideologier. Nasjonalisme og konfutsianisme er aktuelle ideologier i

---

⁴ Konfutsianisme er et etisk og filosofisk system som fokuserer på det meningsfulle i hardt arbeid, læring, familien, fred og rettferdighet. Denne normative morallæren har vært en ideologisk hovedstrømning i Kina i over 2000 år.

⁵ People's Daily Online. The State Council. <http://english.people.com.cn/data/organs/statecouncil.shtml> Lastet ned 30.10.05.

denne sammenhengen fordi de er forenlige med den dominerende kinesiske identiteten, og fordi de representerer tradisjonelle verdier som har eksistert i det kinesiske samfunnet før kommunismens inntog.

For sivilsamfunnet betyr et kontrollorientert og undertrykkende regime at helt fri organisering etter folkets interesser er utelukket. Staten styrer i stor grad folks behov og interesser inn i det eksisterende systemet av masseorganisasjoner slik at de kan skaffe seg oversikt og kontroll (Lieberthal 1995). Sivilsamfunnet begrenses av et autoritært regime som oppfatter spontan organisering som en potensiell trussel, og for ikke-statlige organisasjoner kan det være vanskelig å få lov til å operere som de selv ønsker. Organisasjoner som er tett knyttet til staten er de som får de beste forutsetningene for å utvikle seg, men nærheten til myndighetene gjør at de ofte anklages for kun å ta hensyn til staten eller kommunistpartiets interesser (Zhang 2001). På denne måten blir sivilsamfunnet mindre mangfoldig.

Økonomiske reformer medfører endringer i samfunnet

I Kina ble planøkonomiske prinsipper brukt fram til 1979. Da fikk markedet overta enkelte deler av den økonomisk styringen. Det nasjonale markedet var beskyttet fra internasjonal konkurranse, og staten hadde kontroll eller eierskap i nesten alle de viktigste bedriftene. Kina satset lenge på at industri i stor skala skulle føre til utvikling i hele samfunnet. Endringene i dette systemet begynte i 1978 da Deng Xiaoping ble utnevnt til viseformann i kommunistpartiet og fikk oppslutning for sin økonomiske reformpolitikk som refereres til som sosialisme med kinesiske kjennetegn (Hjellum 1995). Metodene som ble brukt for å modernisere industrien, utdannelsessektoren og teknologiutviklingen var hovedsakelig å åpne økonomien for utenlandsk kapital og eksport til det internasjonale markedet, men dette skulle gjøres uten å utsette befolkningen for utenlandske tanker og ideer. Utlendinger ble invitert til å investere i bedrifter i spesielle økonomiske soner der de fikk skattemessige fordeler og friere betingelser enn i resten av landet. Reformpolitikken endret Kinas økonomi fra å være isolasjonistisk til å bli eksportledet (Hjellum 1995).

I 2001 befestet Kina ytterligere sin internasjonale økonomiske orientering gjennom å bli tatt opp som fullverdig medlem av World Trade Organization. Utenlandske økonomiske investeringer er nå tillatt i størstedelen av det kinesiske markedet, med unntak av enkelte lønnsomme nøkkelbedrifter som skaffer staten inntekter, samt bankvesenet (Cai, L.P. 2004 pers. komm.). De økonomiske reformene har påvirket det kinesiske samfunnet i både positiv

og negativ retning. Det er for eksempel flere kinesere som har nok penger og mat enn tidligere, og i byene kan man se en voksende middelklasse med økt kjøpekraft. Samtidig er arbeidsløsheten økende over hele landet, og særlig på steder der store industribedrifter har blitt lagt ned (Li 2003 pers. komm.). Ofte er det kvinner som først får avskjed når bedrifter nedbemanner, men uansett form har markedstilpasningen også ført til fortvilte sosiale situasjoner og store samfunnsmessige ringvirkninger.

Andre konsekvenser av reformpolitikken er at staten i økende grad tar seg betalt for å utføre tjenester. Skolesystemet som tidligere var gratis for alle er nå avgiftsbelagt, og det har blitt nødvendig å innføre stipendordninger for barn som kommer fra familier som ikke har råd til å sende dem på skolen (Li 2003 pers. komm.). Disse ordningene er uansett begrensede, og fører til at ulikhetene i samfunnet vokser. Helsevesenet må også supplere reduserte statlige overføringer med økte egenandeler. Reduksjonen av kollektive ordninger og goder fører til at folk ofte har nok med å ta vare på sin nærmeste familie, og dermed ikke har tid eller råd til å bry seg om sine medmennesker (Chen 2003 pers. komm.). Den kollektivistiske tankegangen som tidligere dominerte det kinesiske samfunnet erstattes i økende grad av individualistiske ideer og samfunnet blir mindre inkluderende.

Samfunnsendringene i nyere tid har også påvirket kinesisk media. Den kritiske journalistikken er under utvikling, men den er allikevel begrenset og ofte styrt (Intervju 2). Bestemte temaer, som for eksempel korrupsjon, svindel og annen kriminalitet, kan i mange tilfeller beskrives og kritiseres, men det er fremdeles en del tematikk som er tabu for den kinesiske pressen. Mange folk føler likevel at de har flere rettigheter og muligheter til å kritisere saker de ikke er fornøyd med, og at de har større ytringsfrihet enn tidligere (Intervju 4). Denne nye åpenheten var tydelig da Kina opplevde et utbrudd av SARS i årsskiftet 2003/2004. Etter at de lokale myndighetene først hadde forsøkt å ignorere og dekke over problemet, tillot nasjonale myndigheter fri rapportering om saken i media.

Den kommunistiske ideologien brukes fortsatt til å legitimere statens valg og avgjørelser. Den sosialistiske formen er beholdt, men innholdet er et helt annet (Malmgren 2004 pers. komm.). Sosialismen med kinesiske kjennetegn har i mange tilfeller utviklet seg til ren kapitalisme, og det har vist seg umulig å begrense den utenlandske innflytelsen på samfunnet. Den kinesiske økonomien har oppnådd verdens høyeste vekstrater, og er en fullstendig integrert del av den internasjonale markedsøkonomien. Konsekvensen er at mange av institusjonene som kommunistene bygget opp for å gjennomføre sitt sosialistiske prosjekt har blitt oppløst (Li 2003 pers. komm.).

Folk som er opptatt av organisasjonsutvikling i Kina mener at det åpner seg mange nye muligheter i vakuemet etter staten. De ser det som positivt at staten overdrar ansvar for et sosialt tjenestetilbud til ulike NGOer, og dermed markerer at organisasjonene er til å stole på (Ma 2002). Det følger imidlertid sjelden midler med oppgavene ettersom statens målsetning er å redusere offentlige utgifter. Mange organisasjoner har blomstret opp under disse betingelsene, mens andre sliter med tunge oppgaver og lite midler (Intervju 1). Andre ser utviklingen som negativ fordi de mener staten fraskriver seg sitt sosiale ansvar, og overlater vanskelige oppgaver til organisasjoner med liten selvstendig erfaring og varierende grad av styring. Staten fortsetter å hevde at den er sosialistisk og kjemper folkets sak, men samtidig privatiseres stadig flere sosiale oppgaver (Li 2003 pers. komm.).

Statlig kontroll av folkets interesser

Staten, gjennom kommunistpartiet, har hatt monopol på organisering av massene i Kina siden 1949. I et marxist-leninistisk system er staten altomfattende, og sivilsamfunnet eksisterer ikke som egen sfære (Lieberthal 1995). Derfor har staten utviklet et bredt spekter av organisasjoner som er strukturelt nært knyttet til partiet. Disse kalles masseorganisasjoner, og ble etablert for at staten skulle kunne kontrollere samfunnet gjennom forskjellige mekanismer (Yihong 2001). Alle uavhengig initierte organisasjoner og grupper må registrere sin virksomhet hos en statlig eller halv-statlig institusjon, og dermed motta en indirekte godkjenning av sine aktiviteter fra kommunistpartiet (Intervju 1). Kontrollen med ulike organisasjoners virksomhet har vært streng for å opprettholde det statlige hegemoniet.

Masseorganisasjoner

Masseorganisasjonene i Kina var opprinnelig ment å dekke de fleste av den kinesiske befolkningens interesseområder gjennom å arrangere aktiviteter og spre informasjon i form av kampanjer. Endringene i samfunnet medfører imidlertid at det i økende grad er vanskelig å vekke folks interesse for saker som staten mener de bør engasjere seg i (Li 2003 pers. komm.). Folk kommuniserer mer på tvers av provinser og regioner enn tidligere, og medieutviklingen gir befolkningen stadig ny kunnskap om saker og problemstillinger. Det finnes ikke lenger bare en sannhet i Kina, og folk gjør seg opp sin egen mening om aktuelle problemstillinger (Intervju 1). Dette fører i mange tilfeller til redusert oppslutning om masseorganisasjonenes

aktiviteter og initiativer, særlig i saker der folk ikke synes at tematikken berører deres situasjon eller hverdag. For eksempel klarer ikke den statlige kvinneorganisasjonen å engasjere like mange kvinner som tidligere, fordi det har vokst frem et stort tematisk mangfold av organisasjoner som kommuniserer bedre med kvinnene (Yihong 2001). Overgangen fra en dominerende kollektiv tankegang til mer individualistiske holdninger er merkbar i mange lag av det kinesiske samfunnet, og for masseorganisasjonene manifesterer det seg i manglende deltakelse på arrangementer og i selve organisasjonen (Yihong 2001).

Kontrollen med masseorganisasjonene er annerledes enn kontrollen med andre typer organisasjoner fordi nesten alle som arbeider i masseorganisasjonene er medlem av kommunistpartiet (Intervju 2). Dessuten arbeider de for å fremme den sosialistiske staten, og kontrollen av statlige ansatte er innebygget i systemet. For organisasjoner med mindre tette bånd til staten er kontrollen ekstern, og forekommer ofte i form av omfattende registreringsregler og plikt til rapportering om aktiviteter og formål (Intervju 1). Denne praksisen fører til at flere sosiale organisasjoner søker nærhet til statlige institusjoner, fordi det medfører økt handlingsrom og bedre vilkår for organisasjonene.

Ministry of Civil Affairs

Ministry of Civil Affairs har det overordnede ansvaret for å kontrollere at sosiale organisasjoner følger de statlige retningslinjene, og de har ansvar for å sanksjonere hvis organisasjonene bryter med registreringsbetingelsene (Intervju 1). Ministeriet oppfattes ofte som en av de mer liberale statsinstitusjonene i Kina fordi de arbeider for å gjøre hverdagen enklere for sosiale organisasjoner. For eksempel vurderer de å endre registreringsprosedyrene slik at flere nettverk og initiativer kan registrere seg som NGOer (Intervju 4). Hvis registreringsprosessen reformeres i henhold til Ministry of Civil Affairs sine ønsker, trenger ikke NGOer lenger å være underlagt en ansvarlig organisasjon. Dette vil svekke statens muligheter til å styre samfunnsutviklingen, så om de foreslåtte endringene blir en realitet er vanskelig å forutsi.

Det kinesiske sivilsamfunnet er prisgitt et varierende politisk klima, og endringer i samfunnsstrukturen må ha bred støtte fra kommunistpartiet sentralt (Intervju 1). Trenden i løpet av de siste ti årene har vært positiv, men det eksisterer ingen garantier for at denne trenden fortsetter. Myndighetene slo for eksempel hardt ned på meditasjonsbevegelsen Falun

Gong for seks år siden fordi de mente at gruppen var farlig⁶. Den offisielle begrunnelsen for å forby Falun Gong var at de var en uregistrert organisasjon som formidlet ideer som var ødeleggende for medlemmenes liv og helse. Falun Gongs velorganiserte struktur og helhetlige ideologi er noen av årsakene til at organisasjonen ble oppfattet som en trussel for staten. En ideologi som utfordrer den kommunistiske, og som har mange tilhengere, kan ses på som et uttrykk for de økende ulikhetene og utviklingen av et mer heterogent samfunn. For kommunistpartiet er det et spørsmål om hvem som har folkets lojalitet, noe de selv er avhengige av for å kunne legitimere sitt styre av Kina. Muligheten for å omdanne Falun Gong fra velorganiserte mediterende mennesker til en velorganisert opposisjon var ikke noe kommunistpartiet ville tillate (Li 2003 pers. komm.).

Interne motsetninger i kontrollsystemet

Ministry of Civil Affairs oppfattes som en tilrettelegger for sivilsamfunnet fordi de blant annet har jobbet for å gjennomføre frie valg på lokalnivå, og oppmuntrer til videre utvikling av sivilsamfunnet (Intervju 5). Ministeriet forsøker med dette å forenkle og redusere sine arbeidsoppgaver og kontrollfunksjoner. Motstanden kommer fra Ministry of Public Security, og dette ministeriet har mye makt fordi de har hovedansvaret for å opprettholde sosial stabilitet i Kina (Intervju 6). Den sosiale stabiliteten er avhengig av politisk og økonomisk stabilitet, så dette er også områder Ministry of Public Security befatter seg med. Ministeriet kontrollerer daglig politiarbeid og driver etterretning. Dessuten administrerer de People's Armed Police, en paramilitær gruppering som er skilt ut fra People's Police⁷. Ministry of Public Security er til stede på alle nivåer i samfunnet gjennom et utstrakt og hierarkisk organisert nettverk av kontorer som kalles Public Security Bureau. Lokalkontorene samler inn informasjon til bearbeiding i mer sentrale enheter, og de har blant annet ansvar for å registrere alle utenlandske borgere som oppholder seg i Kina (Chen 2003 pers. komm.).

Disse to organisasjonene trekker samfunnet i forskjellige retninger. Fokuset til Ministry of Civil Affairs er ofte å forbedre samfunnsstrukturer og fremme nytenkning for å gjøre samfunnet mer nyttig og funksjonelt, mens Ministry of Public Security er mer opptatt av å ha et samfunn som er oversiktlig og enkelt organisert for å forenkle kontrollrutinene (Intervju 4). Trender og presedens er lite relevant for den kinesiske samfunnsutviklingen, fordi avgjørelser

---

⁶ Consulate-General of the People's Republic of China in Auckland. 2003. Why is Falun Gong dangerous to the public? <http://www.chinaconsulate.org.nz/eng/xwdt/t44140.htm> Lastet ned 12.11.05.

⁷ Wikipedia. 2005. Ministry of Public Security of the People's Republic of China. http://en.wikipedia.org/wiki/Ministry_of_Public_Security Lastet ned 12.11.05.

om hva som er tillatt treffes for en sak om gangen. Utfallet i ett tilfelle påvirker ikke utfallet i et annet. Denne tautrekkingen mellom ulike statlige instanser gir sivilsamfunnet og NGOene lite forutsigbare betingelser og regler å forholde seg til, og det fører til at flere organisasjoner knytter seg tettere til hel- eller halv-statlig institusjon for økt legitimitet og handlingsrom (Intervju 1).

Institusjonalisert kvinnekamp i den kinesiske staten

All-China Women's Federation (ACWF) er den eneste masseorganisasjonen for kvinner i Kina. Organisasjonen er et hierarkisk organisert nettverk med forgreininger fra nasjonalt nivå til landsbynivå. Kvinnegrupper på alle nivåer er stort sett alltid fullverdige eller assosierte medlemmer av ACWF (Intervju 1). ACWF arbeider for å fremme kvinnesak i det kinesiske samfunnet gjennom samarbeidsprosjekter med andre masseorganisasjoner eller gjennom sitt eget nettverk. Organisasjonen bruker også ressurser på å utforme lovforslag som skal sikre kvinners formelle rettigheter. Monopolet på kvinnekamp som ACWF lenge har hatt utfordres nå på flere vis. Kvinner organiserer seg i økende grad i andre typer organisasjoner som lokale sosiale velferdsforeninger eller yrkesorganisasjoner. I tillegg forandrer medlemsmassen i ACWF seg; kvinnene er yngre og bedre utdannet, og dette gjør det vanskeligere å samle alle medlemmene bak samme slagord og prosjekter.

Enkelte organisasjoner som arbeider med kvinnerelatert tematikk velger å ikke registrere seg hos ACWF, men hos andre statlige institusjoner. Dette kan ha flere årsaker. Noen aktivister ønsker å distansere seg fra den offisielle kvinnesakspolitikken for å kunne arbeide med annen tematikk eller andre vinklinger på kvinnespørsmål enn det ACWF står for (Intervju 1). Dette gjelder ofte grupper som tar opp sensitive eller kontroversielle spørsmål som for eksempel homofiles rettigheter eller seksuell trakassering på arbeidsplassen. Organisasjoner som er registrert hos ACWF blir ofte kontrollert fordi ACWF vil vite at de følger godkjente planer, og at de ikke overskrider geografiske eller politiske grenser i arbeidet sitt (Intervju 1). Andre aktivister mener at sakene de arbeider med faglig sett er bedre tjent med at de registrerer organisasjonen hos en annen instans enn ACWF. Dette er for eksempel tilfelle for Domestic Violence Network, som blant annet arbeider med å forbedre lovverket som definerer kvinners rettigheter. Denne organisasjonen har registrert seg hos China Law Society, som er den statlige interesseorganisasjonen for dommere og jurister, fordi denne tilknytningen er mer relevant for den juridiske delen av arbeidet deres (Intervju 3). Dette kan også føre til at de når

ut med budskapet sitt til en annen viktig samfunnsgruppe enn de som er opptatt av kvinnekamp fra før.

Tross tallrike etableringer av andre organisasjoner, er ACWF udiskutabelt fremdeles den største organisatoren og representanten for kvinner og kvinnesak i Kina (Milwertz 2002). Masseorganisasjonens holdning til lokale initiativ varierer fra utstrakt samarbeid til konflikt, avhengig av om virksomheten oppfattes som en trussel eller ikke. Organisasjoner som driver arbeid som overlapper prosjekter i regi av ACWF blir motarbeidet og ofte nedlagt, og nye organisasjoner kan heller ikke bli for store, for populære, eller for betydningsfulle. Det finnes rom for folkelige kvinneorganisasjoner i Kina, men dette rommet er ikke institusjonalisert (Hsiung et al. 2001). Hvor stort handlingsrom den enkelte organisasjon oppnår er i stor grad avhengig av aktivistene som etablerer organisasjonen, og av hvilke strategier disse velger å benytte. Den legitimeringen en organisasjon oppnår ved å registrere seg gir en viss grad av autonomi i valg av aktiviteter. Hvem som får registrering avgjøres imidlertid av politisk klima og personlige kontakter (Milwertz 2002).

Fordi ACWF er så nært tilknyttet staten får organisasjonen begrenset handlefrihet fordi statens interesser alltid kommer først⁸. Denne doble rollen fører ofte til spenninger både internt i ACWF, og mellom ACWF og andre organisasjoner. Et eksempel på dette er hvordan ACWF forholder seg til problematikken rundt vold i hjemmet. Dette temaet ble lenge oppfattet som irrelevant i Kina, fordi menn og kvinner er likestilte i den kommunistiske ideologien. Da staten etter hvert anerkjente eksistensen av en privatsfære, ble familievold regnet for å tilhøre denne (Intervju 5). Staten og myndighetene hadde dermed ikke noe ansvar for problematikken. ACWF nølte lenge med å anerkjenne at de hadde et ansvar for å informere om at vold i hjemmet er ulovlig, og fremdeles forklarer myndighetene volden med føydale patriarkalske holdninger (Intervju 3). Menneskerettsdiskurser og kjønnet perspektiv er i følge myndighetene lite relevant i denne sammenhengen. Den offisielle begrunnelsen for å befatte seg med problematikken er at harmoni i familien bedrer den økonomiske veksten (Hird 2004).

Til tross for at ACWF nå tar familievold på alvor som et felt det må jobbes mer med, er mesteparten av fokuset på informasjon og opplysningskampanjer. De driver utstrakt samarbeid med lokale forgreninger av sitt egen nettverk, i tillegg til at de godkjenner enkelte prosjekter som er initiert av mer uavhengige lokale eller utenlandske organisasjoner (Yihong

---

⁸ Zhang, N. 1999. In between women and the state: The All-China Women's Federation renegotiates space and position in post-Mao China. Paper til konferanse ved University of Toronto.
http://www.utsc.utoronto.ca/~pchiung/English_Abstracts/ZhangNaihua.html Lastet ned 19.10.05

2001). ACWF legger imidlertid fremdeles føringer for hva som er tillatt og ikke. Inntil nylig har myndighetene, og dermed ACWF, funnet at krisesentre ikke er noe de vil tillate fordi de splitter familier (Hird 2004). Den tradisjonelle tankegangen om at det beste er at familien er samlet skinner gjennom, og har ført til at forsøk på å etablere uavhengig krisesentre har blitt slått ned på. Et senter i Shanghai ble tvunget til å stenge fordi det ikke var ACWF som drev det, og i Beijing har tillatelsen til å åpne et senter de mener det er stort behov for blitt holdt tilbake (Intervju 2).

Det er i stor grad nye og mer uavhengig organisasjoner som har klart å påvirke ACWF til å tillate mer variasjon i aktiviteter og debatter, og som har fått ACWF til å tilegne seg mer progressive ideer om kvinners rettigheter (Hird 2004). Disse nye kvinneorganisasjonene er initiert av aktivister og akademikere som har våget å utfordre både masseorganisasjonens tradisjonelle tankesett og dens dominerende posisjon i kinesisk kvinnesak. ACWFs endrede syn på vold i hjemmet er et tydelig tegn på hvordan selv hierarkiske statsinstitusjoner lar seg påvirke av ideer utenfra sitt eget nettverk (Intervju 5). ACWFs styrke er deres kapasitet til å samarbeide med lokale myndigheter over hele landet. Den største svakheten er det konservative institusjonelle utgangspunktet som trenerer nye ideer (Yihong 2001). For de uavhengige aktivistene var det viktig å flytte familievoldsproblematikken inn i den offentlige sfæren, og det har de oppnådd gjennom å utforske nye strategier for samarbeid og påvirkning. Selv om man ikke kan forvente at ACWF skal posisjonere seg langt fra kommunistpartiets offisielle linje, er det viktig å se at uavhengig initiativ kan stimulere til endring både i samfunnet og i organisasjoner som er mer og mindre statlige (Hird 2004).

Endringer i organisasjonslivet er imidlertid på gang i et bredere lag enn bare i kvinnebevegelsen. Etter at de økonomiske reformene ble igangsatt på 1980-tallet, har forskjellene i befolkningen økt, og interessene deres blitt mer differensierte. Selv om masseorganisasjoner som den nasjonale fagforeningen All-China Federation of Trade Unions og ungdomsbevegelsen Young Communist League fremdeles påvirker folks hverdag, finnes det i økende grad lokalt initierte organisasjoner som arbeider med små og lokale prosjekter folk flest er opptatt av; fra å forbedre lokalmiljøet, til å skaffe barneskolen bedre fasiliteter (Intervju 1). Det vokser fram en desentralisert heterogenitet av grupper som svarer til befolkningens interesser og behov, og som likner mye på et sivilsamfunn av vestlig type.

GONGOer og andre nye organisasjonsformer

Det kinesiske staten er i endring, og dette påvirker relasjonene til samfunnet. I løpet av de siste årene har mange nye frivillige sosiale bevegelser, nettverk og organisasjoner blitt etablert. Dette er en stor utfordring for det kinesiske politiske systemet, og for å beholde en sterk stat legges det føringer på sivilsamfunnets muligheter for uavhengig utvikling (Yihong 2001). I tillegg til masseorganisasjonene har staten selv tatt initiativ til opprettelsen av flere forskjellige nye sosiale organisasjoner. Disse organisasjonene refereres til som GONGO, eller "governmentally organised NGO". Brook og Frolic (1997) kaller dette statsledet sivilsamfunn og ser likhetstrekk med erfaringer fra Taiwan og Sør-Korea under deres økonomiske ekspansjon. Det statsledede sivilsamfunnet er en strategi der staten samarbeider med organisasjoner på enkelte prosjekter, mens organisasjonene samtidig får nok autonomi til også å drive fram mer selvstendige prosjekter.

En hybrid i det kinesiske organisasjonslandskapet

En GONGO er en mellomting mellom en statlig institusjon og en NGO, og derfor er det ikke enkelt å definere denne typen organisasjoner. For å identifisere hvordan GONGOer skiller seg fra andre sosiale organisasjoner er det viktig å vite om initiativet til opprettelsen kom fra det offentlige eller ikke (Wu 2003). GONGOene fyller behov som staten har observert i samfunnet, mens sosiale organisasjoner er uttrykk for et privat engasjement. Statlige institusjoner kjennetegnes av at de implementerer offentlige prosjekter gjennom de formelle administrative systemene, men en GONGO har ingen plikt til å implementere statlige prosjekter. Dermed utvikler GONGOene i stor grad sin egen agenda (Wu 2003). I tillegg til GONGOene eksisterer det også andre delvis statlige organisasjoner, som for eksempel Chinese Academy of Social Sciences. Dette gjør at det er umulig å skille den statlige sfæren i Kina fra den samfunnsmessige.

I 1998 ble det gjennomført en omfattende administrativ reform av det sentrale systemet rundt regjeringen og provinsmyndighetene der staten reduserte sin rolle som arbeidsgiver. Wu (2003) mener at denne reformen er en av hovedårsakene til den store veksten i antall GONGOer i senere tid. Enkelte hevder at staten har etablert GONGOer for å fungere som statens forlengede arm og motvirke noen av de negative konsekvensene de økonomiske reformprosessene bringer med seg (Wu 2003). Andre er mer opptatt av pragmatiske årsaksforklaringer, og fokuserer på at staten oppmuntrer GONGOene til å klare seg selv finansielt og organisatorisk gjennom å kreve at GONGOene registrerer seg på samme måte som andre sosiale organisasjoner. Få legger imidlertid skjul på at GONGOene absorberer et

utall overtallige forskere, universitetsansatte og pensjonerte kadrer, og at disse menneskene har unike nettverk av personlige kontakter de kan benytte til GONGOens fordel (Wu 2003).

Ettersom GONGOer finnes på alle nivåer i samfunnet og har en stor andel medlemmer som tidligere har arbeidet for forskjellige statlige institusjoner, har GONGOer gode muligheter til både å påvirke utviklingen av politikk, og til å fungere som et bindeledd mellom staten og resten av samfunnet. GONGOene gjør dermed sivilsamfunnet mer variert, men også mer uoversiktlig. Den store graden av statlig tilknytning kan føre til at prosjekter og initiativer får oppmerksomhet og støtte til gjennomføring som de ellers ikke ville fått, men uklarhet rundt hvor GONGOenes lojalitet ligger kan også føre til at deres motiver og agenda mistenkeliggjøres av resten av sivilsamfunnet.

Den store andelen tidligere forskere og andre eksperter i enkelte GONGOers medlemsmasse gjør at organisasjonene kan komme med kunnskapsrike bidrag til faglige debatter. Det er gunstig for det kinesiske sivilsamfunnet å ha organisasjoner som har egen ekspertise på forskjellige områder, og i flere tilfeller har ekspertene bidratt med forbindelser til internasjonale fagmiljøer gjennom de personlige nettverkene de har bygget opp som statlig ansatt. Flere nye organisasjoner og organisasjonsformer gjør sivilsamfunnet som helhet mer variert, og øker sjansen for at flere vanlige mennesker kan ta del i, eller etablere, en organisasjon som fremmer deres interesser. I Kina har disse mulighetene lenge vært begrensede, og derfor er utviklingen av et mer omfangsrikt sivilsamfunn noe som har positive ringvirkninger på hele samfunnet.

Organisering på tvers av strukturer

Innenfor den kinesiske kvinnebevegelsen har det også forekommet en omfattende, og mer uavhengig, organisatorisk oppblomstring. Den nye bølgen av kvinneorganisasjoner karakteriseres av innovativ forståelse, tenkning, kunnskap, og innovativ interorganisatorisk praksis (Milwertz 2002). De består i mange tilfeller av kvinner som organiserer seg av eget initiativ om en bestemt sak. Mange av kvinneorganisasjonene er en fortsettelse av gamle bevegelser (Milwertz 2002). Det som er nytt er at organisasjonene og aktivistene befinner seg både innenfor og utenfor All-China Women's Federations strukturelle nettverk. Organiseringen skjer dermed på tvers av institusjoner, og mange aktive feminister fra statsinstitusjonene deltar. Inittiativtakerne til organiseringen er ofte urbane akademikere eller yrkeskvinner, og målet med organiseringen er å dekke kvinners umiddelbare behov når de marginaliseres som følge av økonomiske reformer (Intervju 5). Det er selvfølgelig også et mål

å bedre kvinners posisjon i samfunnet, informere om kvinners rettigheter, og å påvirke politikerne til å ta kvinnesak på alvor når de lager nye lover.

Kvinneorganisasjonene har sjelden institusjonell makt, for det finnes ingen formelle politiske kanaler for deres arbeid (Milwertz 2002). Protester, demonstrasjoner og boikotter er utelukkede virkemidler for å skape oppmerksomhet rundt organisasjon og kvinnesak. For å kunne manøvrere i den politiske konteksten benytter organisasjonene seg av indirekte og ikke-forstyrrende metoder. De nye kvinneorganisasjonene kopierer statens egne aksjonsformer, som for eksempel stand på gater og offentlige plasser, for at framgangsmåtene skal være uangripelige selv om tematikken utfordrer tradisjonell tenkning i samfunnet (Milwertz 2002). Enkelte organisasjoner velger også å knytte tette bånd til statlige eller halvstatlige institusjoner da dette gir dem større legitimitet og handlingsrom.

Juridiske begrensninger for sivilsamfunnet

Lovverket og reguleringer om registrering og inntektsmuligheter, er en sterkt begrensende faktor for alt frivillig arbeid i Kina. Dagens lover tilhører det planøkonomiske sosialistiske systemet som kontrollerte all aktivitet i Kina for å forebygge kaos (Intervju 4). Det er først etter at Kina gikk over til en markedsøkonomisk strategi at behovet for lovendring har oppstått. Men det tar lang tid å endre lover og reguleringer i Kina, selv om det er behov for å tilpasse samfunnet de mulighetene som den nye økonomiske realiteten gir. Staten har selv definert sine nye og mer begrensede ansvarsområder, men den samfunnsmessige omstillingen går sakte. Det har for eksempel vært arbeidet med lovutkast om organisasjonsfrihet siden 1985, men siden emnet er politisk sensitivt blir ikke utkastet ferdigstilt (Intervju 4). Den samme skjebnen gjelder for medieloven som tar opp følsomme temaer som uttrykksfrihet.

Nytt lovforslag om NGOer

For enkelte NGOer er det allikevel håp om en viss endring. Den nye organisasjonsloven som ble vedtatt av Nasjonalkongressen i mai 2005 vil endre forholdene noe for de store GONGOene, men for mange små organisasjoner vil den ikke utgjøre noen merkbar forskjell (Intervju 1). Flere offentlige instanser konkluderer også med at en bedre organisering av sivilsamfunnet er gunstig for Kina som helhet. Avdelingen for organisasjonsjuss ved Chinese Academy for Social Science (CASS) har nylig levert et utkast til en ny lov om NGOer og forbedring av organisasjonenes arbeidsforhold til Ministry of Civil Affairs. Dette utkastet er

ett av flere som ministeriet skal vurdere før de bestemmer seg for forslaget endelige ordlyd. Når Ministry of Civil Affairs er ferdig med sin behandling av saken, sender de forslaget videre til regjeringen som også skal vurdere utkastet. Regjeringen kan gjøre utkastet gyldig som en regulering ettersom dette tar kortere tid enn å få det vedtatt som lov av Nasjonalkongressen, eller de kan sende det til videre behandling i en av Nasjonalkongressens komiteer. Reguleringer har imidlertid ikke samme effekt, styrke, og gyldighetsområde som Nasjonalkongressens lover.

Chinese Academy for Social Science er en viktig institusjon i juridisk sammenheng. Flere ministerier henvender seg til dem for juridisk rådgivning, og lovutkastene deres er ofte svært likt det som til slutt blir vedtatt enten av regjeringen eller av Nasjonalkongressen. Derfor er deres utkast til ny lov om NGOer viktig å merke seg. Chinese Academy for Social Science mener at det ikke burde være så vanskelig for sosiale initiativer eller NGOer å oppnå registrering. De vil fjerne systemet med ansvarlige organisasjoner, og heller gi Ministry of Civil Affairs en ny og utvidet funksjon som overvåker av NGOenes finanser (Intervju 4). Regelen om at det kun er tillatt med en organisasjon på hvert administrative nivå innefor det samme fagfeltet vil de også fjerne. Med en oppblomstring av nye NGOer blir det viktig å skaffe en oversikt over hva de forskjellige organisasjonene bedriver, derfor kan det også være aktuelt å pålegge Ministry of Civil Affairs ansvar for innsamling av statistikk. Videre mener CASS sine forskere at NGOer burde få flere skattefordeler mot å innlevere regnskapene til kontroll (Intervju 4). Det er viktig å motivere til mer åpenhet og gjennomsiktighet både i samfunnet og innad i organisasjonene for å redusere sjansene for misbruk av innsamlede midler. Det eneste skillet CASS vil lage i NGO sektoren er mellom organisasjoner som gjør alt sitt arbeid på frivillig basis, og de som tar betalt for tjenestene sine.

Det er vanskelig å forutse om eller når regjeringen kommer til å gjøre CASS' lovutkast til regulering, men det kan skje i løpet av de neste to-tre årene hvis tematikken ikke oppfattes som for kontroversiell. Hvis utkastet skulle bli vedtatt blir den største endringen at reglene for registrering av NGOer forenkles, noe som antas å føre til en sterk økning av lovlig registrerte NGOer. Mange NGOer har ikke klart å oppfylle de strenge kravene for å oppnå registrering som NGO, og har omgått dette gjennom å registrere seg som stiftelser eller forretningsmessig virksomhet der kravene for å oppnå registrering er enklere (Intervju 4). Enkelte NGOer opererer også uregistrert og er dermed ulovlige. Flere av disse organisasjonene regner en med vil registrere seg som NGOer hvis de får muligheten til det. En annen konsekvens av dagens system er at sosiale organisasjoner, som i følge reglene ikke skal betale skatt, allikevel ofte

må betale fordi de mangler riktig type registrering. Dette er tungt for mange små NGOer som sjelden disponerer store summer.

Fire offisielle organisasjonsformer

Det finnes fire lovlige registreringstyper for organisasjoner i Kina, som varierer i henhold til organisasjonens målsetninger, aktiviteter og inntektsbehov. I tillegg til den kinesiske grunnloven som i følge paragraf 35 garanterer det kinesiske folk yringsfrihet, pressefrihet, og organisasjonsfrihet finnes det flere reguleringer som styrer organisasjoners virke, registreringsmuligheter, og muligheter for å samle inn penger (Intervju 4). Ofte motarbeider og motsier registreringsreglene og andre regler hverandre. Lov om donasjoner som ble vedtatt i 1999 tar ikke hensyn til regjeringens reguleringer av 1998 som deler potensielle NGOer inn i sosiale organisasjoner, ikke-forretningsmessige arbeidsenheter, og ikke-kommersielle arbeidsenheter. For å veie opp for en problematisk registreringsprosess, og for å gi flere organisasjoner mulighet til å utføre samfunnsnyttig arbeid, godkjente regjeringen i 2004 en regulering om styring av stiftelser⁹.

Disse eksemplene viser at kinesisk juridisk praksis er lite konsekvent og lite helhetlig. Nye lover og reguleringer lages i stor grad for å tilrettelegge for statens økonomiske ekspansjon, og det er lite fokus på å gjøre hverdagen enklere for folk flest (Intervju 4). Når de negative konsekvensene ved enkelte lover og reguleringer viser seg blir det i mange tilfeller gjort justeringer i praktiseringen av dem for å forsøke å bøte på noen av de mest ufordelaktige tilfellene, men loven blir ofte stående i sin opprinnelige form. For NGOer og andre organisasjoner gjør den tilfeldige juridiske praksisen det vanskelig å orientere seg i regelverket (Intervju 5). Det er forvirrende å skulle planlegge aktiviteter når det er uklart hva man har lov til og ikke, og i mange tilfeller kan det være umulig å forutse hvordan forskjellige reguleringer legger føringer for organisasjonsutviklingen.

Det lite konsekvente regelverket fører til at flere organisasjoner bruker det kreativt til sin egen fordel. Enkelte organisasjoner velger å ignorere regler som de antar ikke vil håndheves særlig nøye (Intervju 1). Det kan være en risikabel strategi, men det er heller ikke mange personer i kontrollinstansene som har full oversikt over regelverket. Dette er fordi reguleringene motsier hverandre, og fordi praksisen av disse reguleringene ofte avviker mye fra den opprinnelige lovteksten. Andre organisasjoner bruker mye tid og krefter på å forholde seg korrekt til

---

⁹ China Development Brief. 2004. Regulations for the Management of Foundations. <http://www.chinadevelopmentbrief.com/page.asp?sec=2&sub=1&pg=5>. Lastet ned 03.09.05.

regelverket, men ofte med den konsekvensen at mye av de innsamlede midlene forvinner i administrasjonskostnader i stedet for å utrette noe av det de hadde målsetting om (Intervju 1). Mange organisasjoner har også så liten tilgang på kunnskapsrikt personell og andre midler at de ender opp med å ignorere en stor del av regelverket.

Sosiale organisasjoner defineres i reguleringen av 1998 som grupper av frivillige kinesiske borgere som organiserer seg for å oppnå et felles mål i henhold til egne regler, og som bedriver aktiviteter uten tanke på profitt¹⁰. Derfor har sosiale organisasjoner ikke lov til å samle inn penger fra kinesiske enkeltpersoner. Disse organisasjonene må søke godkjenning og registrering hos en ansvarlig og mer eller mindre statlig institusjon for å kunne eksistere, og de må selv ha status som en juridisk enhet¹¹. Å skaffe seg registrering som sosial organisasjon er en svært omfattende prosedyre. Den ansvarlige statlige institusjonen har rett og plikt til å kontrollere sosiale organisasjoners arbeid, aktiviteter og finanser, og den kan ilegge straff eller trekke tilbake registreringen hvis den ikke er fornøyd med den sosiale organisasjonens arbeid. De lokale og ulike statlige institusjonene har oppsyn med organisasjonenes daglige drift, men det er allikevel Ministry of Civil Affairs som har det overordnede ansvaret for sosiale organisasjoner i Kina.

Ikke-forretningsmessige arbeidsenheter refererer til sosiale organisasjoner som driver sosiale tjenester og aktiviteter uten å tjene penger på det, og som drives av bedrifter, institusjonelle arbeidsenheter, sosiale grupper eller enkeltpersoner, men ikke av staten eller partiet¹². Det er statlige institusjoner på samme organisatoriske nivå som den ikke-forretningsmessige arbeidsenheten som står for registreringsprosedyrene. Hvis en organisasjon har registrering som ikke-forretningsmessig arbeidsenhet er det ikke tillatt for organisasjonen å etablere nye grener av virksomheten, og de risikerer å miste registreringen sin hvis de utfører arbeid som ikke er beskrevet i vedtektene og godkjent av den ledende statlige autoriteten på området¹³. Ikke-forretningsmessige arbeidsenheter kan samle inn penger fra ordinære kinesiske borgere, men må holde seg innenfor statens retningslinjer for dette.

---

¹⁰ China Development Brief. 1998. Regulations for Registration and Management of Social Organisations. <http://www.chinadevelopmentbrief.com/page.asp?sec=2&sub=1&pg=1> Lastet ned 03.09.05.

¹¹ China Development Brief. 1998. Regulations for Registration and Management of Social Organisations. <http://www.chinadevelopmentbrief.com/page.asp?sec=2&sub=1&pg=1> Lastet ned 03.09.05.

¹² China Development Brief. 1998. Provisional Regulations for Registration and Management of Popular non-enterprise work units. <http://www.chinadevelopmentbrief.com/page.asp?sec=2&sub=1&pg=3> Lastet ned 03.09.05.

¹³ China Development Brief. 1998. Provisional Regulations for Registration and Management of Popular non-enterprise work units. <http://www.chinadevelopmentbrief.com/page.asp?sec=2&sub=1&pg=3> Lastet ned 03.09.05.

Stiftelser kan deles inn i to grupper; de som samler inn penger fra den kinesiske befolkningen, og de som har andre inntektskilder. I tillegg deles stiftelsene inn etter det geografiske nivået de opererer på, for eksempel nasjonalt eller lokalt. Stiftelser skal drive velferdsaktiviteter i henhold til charteret sitt, og det er myndigheter på by - eller provinsnivå som bestemmer hvem som får registrering, og som har ansvar for oppfølging og kontroll av organisasjonenes aktiviteter¹⁴. Kinesiske avdelinger av internasjonale organisasjoner er også ofte registrert som stiftelser, men de må følge de kinesiske lovene, og aktivitetene deres må gagne det kinesiske samfunnet. Stiftelser har lov til å etablere forgreninger av hovedstiftelsen, men disse må få selvstendig godkjenning.

Det er også pålagt for stiftelser å ha et styre og en rådgiver som har overoppsyn med finanser, og som kontrollerer at stiftelsens aktiviteter er lovlige og i henhold til charteret (Intervju 1). Styreleder og nestleder i en stiftelse kan ikke være statlig ansatt, og reglene omandel og bakgrunn er strenge. Utlendinger som er aktuelle til disse posisjonene har boplikt i Kina¹⁵. Forgreninger av internasjonale organisasjoner har ikke lov til å samle inn eller ta i mot penger fra kinesiske borgere, men de kan drive velferdsaktiviteter for midler de allerede har. Egenkapitalen til stiftelser skal ikke benyttes til drift og aktiviteter, og maksimum 10% av utgiftene kan brukes til administrasjonskostnader¹⁶. Det er kun kinesiske stiftelser som har lov til å samle inn penger fra kinesiske enkeltpersoner, så de fleste andre organisasjonstypene får sine midler fra nasjonale eller internasjonale donorer (Intervju 1). Allikevel er det nesten alltid mulig å omgå det eksisterende regelverket, og det er viktig å tenke nytt og kreativt for å få organisasjonene til å overleve. Lovene kontrollerer ikke alt i Kina, og derfor hersker det stor optimisme rundt fremtiden (Intervju 6).

Begrepet *ikke-kommersielle arbeidsenheter* dekker alle typer statlige eller statsfinansierte ikke-kommersielle arbeidsplasser, for eksempel skoler, universiteter, sykehus, helsestasjoner, forskningsinstitusjoner og kulturinstitusjoner¹⁷. Tross disse gruppens omfattende bidrag til samfunnet og samfunnsstrukturene er ikke denne kategorien relevant i debatten rundt NGOer og det kinesiske sivilsamfunnet. Dette er fordi institusjonene er en integrert del av det offentlige tjenestetilbudet, er fullfinansiert av staten, og regnes derfor som en del av den

---

¹⁴ China Development Brief. 2004. Regulations for the Management of Foundations. <http://www.chinadevelopmentbrief.com/page.asp?sec=2&sub=1&pg=5>. Lastet ned 03.09.05.

¹⁵ China Development Brief. 2004. Regulations for the Management of Foundations. <http://www.chinadevelopmentbrief.com/page.asp?sec=2&sub=1&pg=5>. Lastet ned 03.09.05.

¹⁶ China Development Brief. 2004. Regulations for the Management of Foundations. <http://www.chinadevelopmentbrief.com/page.asp?sec=2&sub=1&pg=5>. Lastet ned 03.09.05.

¹⁷ China Development Brief. 1998. Provisional Regulations for Registration and Management of Non-commercial Institutions. <http://www.chinadevelopmentbrief.com/page.asp?sec=2&sub=1&pg=4> Lastet ned 03.09.05.

statlige sfæren (Intervju 1). Ansatte i disse institusjonene er i mange tilfeller engasjert i forskjellig tematikk som NGOer arbeider med, men da er de aktivister på fritiden og i den private sfæren, ikke mens de representerer arbeidsplassen.

Andre former for kontroll

De strenge registreringsreglene gjør at statistikken over hvor mange NGOer som finnes i Kina sannsynligvis er veldig mangelfull. Det reelle antallet NGOer i Kina er mye høyere enn det antallet som er registrert fordi regjeringens registreringsregler av 1998 begrenser formell registrering av mange sosiale grupper (Intervju 4). Mange organisasjoner velger å registrere seg som bedrifter, eller å ikke registrere virksomheten sin i det hele tatt, og gjør det vanskelig å se omfanget av sivilsamfunnet. Det er også vanskelig for enkeltorganisasjoner å vite hvilke andre organisasjoner som arbeider med lignende tematikk, og som dermed kan være aktuelle samarbeidspartnere. De omstendelige reglene rundt innsamling av penger gjør det vanskelig for NGOer å generere inntekter, noe som ofte fører til at organisasjoner ikke har nok midler til å gjennomføre de aktivitetene de har planlagt (Intervju 1). Det er få NGOer i Kina som har mye penger, og de som har mulighet til å gjennomføre planene sine har ofte stabil støtte fra internasjonale donorer.

Det er særlig NGOer som tilbyr sosiale tjenester mot betaling som har funnet det mest hensiktsmessig å registrere seg som forretningsvirksomhet. Dette gjør de for å kunne drive lovlige aktiviteter og tjenester (Intervju 1). Dermed får heller ikke de anledning til å nyte godt av statens gunstige skatteordninger og andre avtaler som er forbeholdt NGOene. Muligheten til å disponere en egen bankkonto er også avhengig av hvilken type registrering en organisasjon har. Sosiale organisasjoner kan i mange tilfeller benytte en konto som tilhører den ansvarlige organisasjonen de er registrert hos, mens stiftelser og ikke-forretningsmessige arbeidsheter må oppfylle bestemte betingelser for å få en egen konto de kan disponere fritt (Intervju 1). Organisasjoner som ikke disponerer egen bankkonto får ofte problemer med å skaffe inntekter fordi disse ikke kan gjøres rede for i henhold til registreringskravene.

Den offentlige instansen som etter nøye gjennomgang gir en organisasjon registrering kan også trekke denne registreringen helt eller delvis tilbake som sanksjon mot uautoriserte aktiviteter, eller gi organisasjonen bot for mindre forseelser (Intervju 1). Konsekvensene av små feiltrinn kan være store, og derfor er det viktig for organisasjoner å kunne balansere mellom det som er politisk tillatt og ikke. På områder der sivilsamfunnet potensielt kan true staten og kommunistpartiets hegemoni har partiet oversikt og kontroll, men på mange andre

områder har det åpnet seg mye rom og mange muligheter i løpet av de siste ti årene (Intervju 1). Offisiell anerkjennelse av sivilsamfunnets rolle i samfunnsutviklingen tar imidlertid lenger tid.

Uansett registreringstype skal det jevnlig gjennomføres kontroll av organisasjonenes virksomhet, aktiviteter og finanser, men resultatene av denne kontrollen offentliggjøres sjelden. Hvem som gjennomfører slike kontroller, og hvor grundige de er kan variere mye med hvilket nivå de opererer på, og med hva slags type organisasjon som skal kontrolleres (Intervju 1). På lokalnivå er for eksempel forholdene ofte så små og gjennomsiktede at personlige kontakter og motsetninger betyr enda mer enn i byene. For å søke registrering av organisasjonsvirksomhet på lokalnivå finnes det få alternative løsninger hvis man får avslag (Delman 2005). Dette har konsekvenser for utviklingen av mangfoldet i sivilsamfunnet.

Hvis CASS' nye lovforslag om NGOer vedtas, vil det etablere et skarpere skille mellom staten og sivilsamfunnet. Det er allikevel et åpent spørsmål om staten vil godta en slik radikal samfunnsendring. Registreringsreglementet og de fire offisielle organisasjonsformene som eksisterer i dag, gjør den ikke-statlige delen av sivilsamfunnet oversiktlig, og enkel å kontrollere. Det kinesiske sivilsamfunnet består imidlertid av flere aktører enn de formelt registrerte, og friere organisering av engasjement og initiativer vil trolig føre til at staten må finne nye kontrollrutiner. Staten selv muliggjorde større grad av uavhengighet for organisasjonene med etableringen av organisasjonskategorien stiftelser i 2004. Dette kan tyde på at staten fremdeles ønsker å styre sivilsamfunnets utvikling til en viss grad, selv om de ikke lenger ønsker å være så tett involvert i organisasjonenes hverdagsliv. Staten finansierer heller ikke lenger sosiale engasjement i like stor grad som tidligere. Organisasjonene må finne midler selv, og dermed må organisasjonene forholde seg til ekstern påvirkning i tillegg til den statlige.

Debatter om NGOers eksistens i Kina

Debatten om det kinesiske sivilsamfunnet, og spesielt om man kan si at det finnes NGOer i Kina opptar en del forskere og aktivister. Mange ønsker å se utviklingen av en mer variert organisasjonskultur som et tegn på økende politisk bevissthet, og en forløper til demokrati i Kina. I teorikapittelet har jeg skissert sivilsamfunnsdebatten i en europeisk kontekst, og jeg har diskutert om det er mulig å gi en uttømmende definisjon av hva en NGO er. I Kina er den historiske, politiske og kulturelle bakgrunnen en annen, og det sentrale spørsmålet er om

denne bakgrunnen har noen innvirkning på utviklingen av sivilsamfunnet. Hvilke kriterier som er relevante å benytte seg av for å definere en kinesisk NGO er også en viktig diskusjon.

Anvendelse av autonomibegrepet i Kina

Wakeman (1993) finner det relevant å forsøke å overføre Habermas' ideer til en kinesisk sammenheng. Han observerer at selv om det offentlige rom gradvis har utvidet seg, så har dette ikke ledet til at folket befester sin makt i opposisjon til staten. Økningen i organisatorisk rom har tvert i mot sammenfalt med en økning i statens bruk av undertrykkende makt (Ma 2002). Mange vestlige forskere har ønsket å tolke framveksten av den kinesiske studentbevegelsen og hendelsene på Tiananmenplassen i 1989 som tegn på framvekst av sivilsamfunnet i Kina. Dette er fordi de mener at demonstrasjonene var et uttrykk for opposisjon mot staten og et ønske om demokrati (Lieberthal 1995). I ettertid er det imidlertid vanskelig å konstatere hva demonstrantene egentlig ville oppnå, både fordi de ikke utgjorde en enhetlig protestbevegelse, og fordi hendelsen diskuteres lite i Kina da den fremdeles er svært sensitiv.

Framveksten av mange forskjellige typer organisasjoner, både uavhengige, delvis uavhengige og statlige organisasjoner, har ført til utvikling av ulike oppfatninger av fenomenet. White et al. (1996) mener at regjeringens endring i kontrollrutiner sammen med det økte antallet sosiale organisasjoner, støtter ideen om sivilsamfunnet som rammeverk for det kinesiske samfunnet. De velger å tolke utviklingen som indikasjoner på framvekst av et mer bærekraftig, variert og selvstendig sivilsamfunn i Kina. Andre ser de nye og mer uavhengige organisasjonene i sammenheng med statens reform av masseorganisasjonene og opprettelsen av GONGOer. De tar utgangspunkt i at staten har fullstendig kontroll på samfunnet, og at staten koopterer og etablerer organisasjoner for å kunne styre på en mer funksjonell og effektiv måte (Ma 2002). Kinesiske forskere understreker ofte at det kinesiske sivilsamfunnets målsetning ikke er å utfordre staten, men heller å harmonisere relasjonene mellom stat og samfunn for å kunne bistå og supplere statens funksjoner og oppgaver (Intervju 6).

Begge tolkningene baserer sine resonneringer på utviklingen av organisasjoner som kan omtales som NGOer (Ma 2002). Forskere som leter etter illustrerende tilfeller av sivilsamfunnsorganisasjoner har en tendens til å fokusere på organisasjoner med politisk potensial, som for eksempel arbeiderorganisasjoner, studentorganisasjoner, kvinneorganisasjoner, akademiske diskusjonsfora eller undergrunnsorganisasjoner (Ma 2002). Andre organisasjonstyper, som veldedighetsorganisasjoner og tilbydere av sosiale tjenester

uten en tydelig politisk agenda har ikke fått like mye oppmerksomhet til tross for at også de vokser raskt i antall. Dette er også resultat av den lite nyanserte uavhengighetsmodellen for sivilsamfunnet. Fullstendig uavhengighet fra staten er imidlertid ikke en relevant problemstilling i Kina, og dette er åpenbart for de fleste sosiale organisasjoner.

Et utvidet NGO-begrep

For mange internasjonale NGO-aktivister og forskere er autonomispørsmålet det viktigste for å forstå NGOer i Kina, men som jeg tidligere har vist, er det viktig å ikke ekskludere organisasjoner på dette punktet fordi relasjonene mellom staten og sivilsamfunnet kan variere mye. Et godt eksempel på det er den statlige masseorganisasjonen All-China Women's Federation som ofte refererer til seg selv som en NGO i internasjonale sammenhenger (Intervju 1). ACWF insisterte også på å delta i NGO-forumet som var en parallell til Kvinnekonferansen i Beijing i 1995, i kraft av å være en av de største NGOene i Kina. Det er få i den internasjonale NGO-sektoren som støtter ACWFs oppfatning av seg selv, men ettersom organisasjonen arbeider med å distansere seg fra regjeringsorganer for å øke sin internasjonale legitimitet, kan de ikke ekskluderes fullstendig fra debatten. ACWF bidrar med prosjekter av både praktisk og informativ art i det kinesiske samfunnet, og hvis de klarer å sette kvinners interesser foran statens er det ingen grunn til ikke å omtale ACWF som en NGO.

Når statlige masseorganisasjoner kan kalle seg for NGO er det få andre kinesiske organisasjoner og initiativer som kan nektes det samme (Intervju 3). Den delvis uavhengige statusen til GONGOene er omdiskutert, men stadig færre av dem mottar finansiell støtte fra staten. Til tross for statsledet oppstart kan også denne typen organisasjoner sies å være NGOer. Det varierer mye i hvor stor grad staten påvirker de forskjellige organisasjonene, og statlig finansiell støtte til NGO-sektoren forekommer i de fleste land (Ma 2002). Dette alene kan dermed ikke være et ekskluderende punkt for kinesiske NGOer. Penger fra den kinesiske staten kan ikke være mer tvilsomme enn penger fra andre stater så lenge det ikke følger betingelser med.

Selv om en organisasjons forhold til staten er et sentralt element i forståelsen av det kinesiske sivilsamfunnet, er det ofte like interessant å se i hvor stor grad organisasjonene påvirkes av andre faktorer som tradisjoner, varierende politisk klima og motstridende registreringsbetingelser. Et aspekt som gjør det vanskelig å skille statlige og ikke-statlige

enheter er de flytende grensene mellom de to sfærene. Sosiale organisasjoner er ofte initiert av tidligere eller pensjonerte statsansatte, og enkelte aktivister lønnes fremdeles av staten (Ma 2002). Aktivistene bruker sin faglige ekspertise og sine nettverk av personlige forbindelser innenfor og utenfor staten og partiet til organisasjonenes beste. I tillegg til dette aspektet kommer registreringsreglene som fører til at veldig få organisasjoner som kan sies å være helt uavhengige av staten. I Kina er fullstendig uavhengighet lite viktig fordi en konsekvens kan bli at organisasjonen ikke får utrettet noe som helst for samfunnet.

Donormakt

Det kinesiske sivilsamfunnet har fått mye oppmerksomhet og penger i løpet av de siste ti årene. Før 1995 var det få donorgrupper som engasjerte seg i Kina, og mange antok at Kina var et vanskelig land å jobbe i (Intervju 1). FN's Kvinnekonferanse viste store deler av verdenssamfunnet at det allerede eksisterte et rikt organisasjonsliv i landet, og dette fristet mange filantropiske organisasjoner til å satse nettopp i Kina. For internasjonale donororganisasjoner som ønsker å bidra i utviklingen av kinesiske NGOer er det imidlertid viktig med god innsikt både i den lokale politiske situasjonen, og i lokal kultur og tradisjon, for å øke sjansen for vellykkede prosjekter (Intervju 1).

Staten har oversikt over alle de større nasjonale og internasjonale donorene som opererer i Kina, fordi alle som bidrar med midler av en viss størrelse må registres¹⁸. For å følge opp den store interessen for kinesiske NGOer vedtok Nasjonalkongressen i 1999 en lov om donasjoner til velferdsformål (Intervju 1). Denne loven regulerer givere, mottakere og overføringer av midler i inn- og utland. Men selv om de formelle aspektene ved donasjonene er regulert, er det flere aspekter ved forholdet mellom bidragsyterne og NGOene som ikke er det. Donororganisasjoner har for eksempel varierende holdninger til den kinesiske staten og det kinesiske samfunnslivet som ikke alltid tilkjenneris (Intervju 1). Mange internasjonale donorgrupper som opererer i Kina har uttalte intensjoner om radikal samfunnsendring, og håper at deres bidrag til NGO-sektoren kan ha en virkning på dette området. Enkelte grupper spiller også med åpne kort, enten de er eksplisitte i sine målsetninger, eller om de kun fokuserer på å gjøre mest mulig nytte i samfunnet.

---

¹⁸ China Development Brief. 1999. People's Republic of China Public Welfare Donation Law. <http://www.chinadevelopmentbrief.com/page.asp?sec=2&sub=1&pg=2> Lastet ned 03.09.05.

Internasjonale donorerers makt og påvirkningskraft overfor lokale NGOer er en problemstilling som til nå har vært lite diskutert både blant organisasjonene, og i akademisk sammenheng. I Kina gir flere aktivister uttrykk for maktesløshet i forhold til pengesterke donorgrupper, og mener det skaper ufordelaktige avhengighetsforhold. Selv om donorene støtter utviklingsprosjekter som kan føre til bedring i samfunnsforhold, finnes det også problematiske aspekter ved donorenes involvering i stadig nye og ukjente kontekster (Intervju 1). For NGOer er det ikke alltid enkelt å skulle sikre seg støtte, for fokuset til internasjonale donorer skifter. I Kina har for eksempel kvinneorganisasjonene fått mindre støtte den siste tiden fordi det tildeles mer midler til prosjekter som arbeider med HIV/ AIDS-problematikk, diskriminering på arbeidsmarkedet, eller utdanning i rurale områder (Intervju 3). NGOer som tidligere har nytt godt av de internasjonale donorenes oppmerksomhet og penger, må finne nye finansieringskilder for å kunne videreføre prosjektene sine.

Uansett bakenforliggende intensjoner har de internasjonale donororganisasjonene en optimistisk holdning til at de skal kunne utrette mye, og idealismen er ofte større enn realismen (Intervju 1). I mange tilfeller mangler donorene kunnskaper om lokale forhold som kan være viktig for gjennomføring av prosjekter, og kommunikasjon med kinesiske NGOer og partnere. Enkelte donorgrupper er erfarne og konsekvente, og etablerer permanente lokalkontor i landene der de støtter prosjekter, mens andre kun sender penger fra utlandet. En del internasjonale donorer forsøker også med sitt nærvær og prosjektfinansiering å få kinesiske NGOer til å utvikle seg og bli voksne, uten å forstå at dette er en jobb organisasjonene må gjøre selv (Intervju 1). Det er viktig at initiativet til økt profesjonalisering kommer innenfra for at utviklingen skal være bærekraftig.

Enkelte aktivister mener det kan være problematisk for en lokal frivillig organisasjon som blir begunstiget med en donors gode vilje og midler, å beholde identiteten og sine egenutviklede prosjekter i møte med profesjonelle aktører (Intervju 3). Små og nystartede organisasjoner har ofte en enkel, men lokalt utviklet og tilpasset agenda for sine aktiviteter, mens donoren har penger og en litt annen agenda. For å få gjennomført prosjekter er det nødvendig for begge parter å finne et kompromiss (Intervju 5). Aktivistene mener allikevel det finnes enkelte prinsipper organisasjonene må insistere på, og ikke rikke seg fra, for å bevare organisasjonens identitet. Enkelte NGOer imidlertid så desperate etter midler at de endrer planer og prosjekter fullstendig for å tekkes donorgruppene (Intervju 1). Dette kan være en nødvendig strategi for å sikre finansiering til prosjekter, men kan også bidra til å utsette organisasjonens og prosjektets stedegne identitet. I mange tilfeller vet de lokale initiativtakerne best hvilke prosjekter som er viktigst å gjennomføre, eller som gir best resultat, men de blir overkjørt av

sterkere krefter (Intervju 1). I slike tilfeller er de asymmetriske maktrelasjonene veldig tydelige.

Andre problematiske aspekter kan for eksempel være at donororganisasjoner bevilger støtte på betingelser det ikke kan forhandles om, eller at de mer eller mindre dikterer prosjektets innhold eller form. For organisasjoner som aldri før har hatt behov for å forhandle med bidragsytere kan dette være et brutalt møte med virkeligheten (Intervju 1). Bedre kommunikasjon om donorens målsetninger på et tidlig tidspunkt i prosessen er et enkelt tiltak som vil kunne gjøre overgangen fra en fast bidragsyter lettere for NGOene. Et ankepunkt mot internasjonale donorer, som forekommer over hele verden, er holdningen om at sivilsamfunnets problemer kan ordnes med litt hjelp utenfra (Intervju 1). Det er i mange tilfeller nødvendig med en positiv grunntanke som utgangspunkt, men dette kan utvikle seg til et nedverdiggende syn på lokalsamfunnet, og liten respekt for lokale forhold (Intervju 1). Tema som finansiell avhengighet og nedlatende holdninger må diskuteres mellom donor- og mottakerorganisasjon i hver enkelt situasjon, men det er også viktig å etablere en bred internasjonal debatt som kan belyse de allmenne strukturelle maktforholdene mellom partene.

Organisasjonskultur i kinesiske NGOer

Kinesiske NGOer står overfor mange utfordringer som de må forholde seg til hvis de vil utvikle seg og få større innflytelse i samfunnet. Hovedproblemet er at den kinesiske staten lenge hadde monopol på å dekke nesten alle sosiale behov, og derfor er det lite tradisjon for andre former for organisering av initiativ og engasjement enn gjennom statlige kanaler. Dette fører blant annet til at organisasjonene i mange tilfeller mangler organisasjonskunnskap og rutiner for gjennomsiktighet i prosesser. Mange kinesere stoler heller ikke på NGOene fordi staten har uttrykt et ambivalent forhold til dem. Det kinesiske samfunnet har også et stort korrupsjonsproblem, så hvis folk ikke kjenner aktivistene personlig, er det vanskelig for NGOene å overbevise om at de er til å stole på.

Et spørsmål om tillit

Gjennomsiktighet, både i organisasjonsprosesser og i finanser, er vanskelig for kinesiske NGOer. For organisasjonenes kontrollerende instanser er det viktig at NGOene ser nøye på hvordan de arbeider, og at finansene er i orden slik at alle kan stole på, og sammenlikne, den informasjonen som oppgis (Intervju 5). Den videre utviklingen av det kinesiske

sivilsamfunnet er dermed avhengig av at organisasjonene klarer å være åpenhjertige om alle aspekter ved sine indre anliggende. Begrepet gjennomsiktighet følger det europeiske synet på hvordan NGOer bør operere for å stimulere tillit hos donorer og statlige kontrollinstanser (Intervju 2). Det kinesiske konseptet om tap av ansikt går imidlertid dårlig sammen med prinsippet om gjennomsiktighet¹⁹. Hvis offentligheten skal ha tilgang på all informasjon, også den som forteller om negative aspekter eller ufordelaktige hendelser hos NGOene, risikerer medlemmene å bli pinlig berørt (Intervju 1).

Det er ikke uvanlig for organisasjoner å ha to sett regnskapsbøker, men det internasjonale NGO-samfunnet håper at kinesiske organisasjoner kan fristes til å utvikle nye rutiner og etiske regler gjennom å observere at finansiell ansvarlighet kan føre til økt tildeling av midler (Intervju 6). Flere internasjonale donorer som bidrar med penger til kinesiske organisasjoner eller prosjekter bidrar imidlertid lite til denne utviklingen, da de ikke kontrollerer hva pengene deres brukes til. Internasjonale aktører har ofte problemer med å forstå hvordan det kinesiske samfunnet fungerer, den lokale organisasjonskulturen og etablert praksis, fordi de sender representanter uten kunnskaper om kinesisk språk og kultur på korte opphold for å evaluere innsatsen (Intervju 1).

Selv om NGOene gir folk mulighet til å uttrykke det de mener, til å engasjere seg i saker de brenner for, og til å forhandle med staten om individuelle og samfunnsmessige rettigheter, er det få mennesker som involverer seg i frivillig arbeid. Dette kan ha sammenheng med at mange bruker mye tid og krefter på jobben sin, og mener at de ikke trenger å bidra i samfunnet fordi de ikke tror de får noe tilbake (Intervju 1). Størstedelen av det kinesiske folket har imidlertid ikke kjennskap til NGOer og deres arbeid fordi utviklingen stort sett skjer i byene. Derfor mener mange aktivister at en av hovedutfordringene for det kinesiske sivilsamfunnet er å informere folk flest om hva NGOer er og gjør, slik at flere involverer seg i samfunnet, og bidrar til en positiv samfunnsutvikling (Intervju 1). Det er dette samarbeidet mellom sivilsamfunnet og vanlige folk som gjør NGOene nye i Kina.

Det er ofte vanskelig for folk å forstå at NGOer ikke er anti-statlige selv om de i stor grad overtar ansvarsområder og oppgaver som tidligere tilhørte staten. Mange tror for eksempel at NGOer ikke kan ta betalt for tjenestene sine, og at alt de tilbyr må være gratis (Intervju 1). Aktivistene synes tydeligvis det er mer overkommelig å informere og påvirke folket og samfunnet enn staten, og dette kan være fordi de konservative kreftene i statsapparatet

---

¹⁹ Tap av ansikt handler om respekt. Ansikt kan oversettes med prestisje, moralsk karakter eller sosial anerkjennelse. For å unngå tap av ansikt unnlater man å ta opp problematiske eller betente tema i offentlighet, for slik å unngå åpne konflikter.

foreløpig er for sterke. Konsekvensene som er tilknyttet en offentlig konfrontasjon med Ministry of Public Security er så alvorlige at ingen er villige til å forsøke. Statlige instanser er godt informert om NGOenes prosjekter og aktiviteter, men de er sparsomme med finansiell støtte, og fokuserer oppmerksomheten sin på organisasjoner som potensielt kan utgjøre en trussel mot det kommunistiske regimet (Intervju 1). Pålitelighet er en kvalitet organisasjonene må opparbeide seg over tid, og mangelen på kunnskap om sivilsamfunnet kommer til uttrykk som skepsis til nye prosjekter og initiativ. Blant aktivister og godt utdannende kinesere er det imidlertid ingen tvil om at NGOer er bra for samfunnet fordi de bidrar til å sikre like rettigheter, og i økende grad menneskerettigheter (Intervju 1).

Læringsprosesser og samarbeid

Under det kommunistiske regimet har det eksistert lite organisering av samfunnet utenfor myndighetenes rekkevidde. Derfor er kunnskaper om god og funksjonell organisering ofte mangelvare. Selv om det stadig etableres flere NGOer i Kina, betyr ikke det at kvaliteten på organisasjonenes tjenester og interne prosesser øker (Intervju 1). Mange NGOer preges av kortsiktig tenkning og mangel på langsiktige planer for virksomheten, men det er vanskelig å tilegne seg kompetanse i systembygging og planlegging uten grundig kursing eller lang erfaring i en etablert organisasjon (Intervju 1). Enkelte organisasjoner, som for eksempel Domestic Violence Project, mottar undervisning i gode styringsprosesser for sine aktivister og styremedlemmer som en del av støtten fra den internasjonale donorgruppen som finansierer nettverkets aktiviteter (Intervju 6). Denne organisasjonen er bevisst sin rolle i samfunnet, og har som en av sine målsetninger å bidra til kompetanseheving i organisasjonslivet til fordel for nettverket, og for framtidig organisering.

I Kina er gjensidige personlige kontaktnett viktige for å få informasjon, tillatelser og midler til å drive prosjekter. For NGOene er det også viktig å ha kontakter i den statlige administrasjonen slik at de kan få registrert virksomheten sin (Intervju 1). Registreringsprosessen er som tidligere nevnt omfattende og komplisert, og det er ikke mange grasrotorganisasjoner som kan oppnå nasjonal registrering med All-China Women's Federation eller China Law Society som ansvarlig organisasjon. Den ansvarlige organisasjonen skal nemlig både tilrettelegge, hjelpe og kontrollere de initiativene de har påtatt seg å passe på, men dette er ubetalt merarbeid store statlige institusjoner har lite lyst på (Intervju 3). Utnyttelsen av de gjensidige nettverksforbindelsene kan ha positive virkninger og føre til samarbeid om prosjekter som representerer felles interesseområder, men det er ofte

vanskelig å vite hvem som har størst innflytelse på enkeltorganisasjoner, og –prosjekter. Det kan være problematisk hvis NGOer ofte overstyres av sine statlige kontakter, og overtales til å endre prosjekter og aktiviteter, men statlige instanser har også ofte erfaring og kunnskaper som kan være nyttig for NGOene å lære av.

For å sikre en stabil utvikling er det viktig for kinesiske NGOer å få tak i flinke folk, drive kapasitetsbygging og utvikle gode styringsmekanismer (Intervju 1). Nyrekruttering av godt kvalifiserte og engasjerte mennesker kan være vanskelig fordi de fleste som driver frivillig arbeid er godt voksne mennesker uten stor kontaktflate i yngre miljøer. Hvis det er få unge mennesker involvert i organisasjonen, er det vanskelig å tiltrekke seg nye (Intervju 1). Dette er både fordi eldre kinesere forventer stor respekt fra de yngre generasjonene, og fordi de eldre aktivistene har vanskelig for å anerkjenne yngre menneskers kompetanse hvis de yngre ikke har erfaringer som ligner på de etablerte aktivistene sine. Aldersforskjellen blir dermed en kulturforskjell ettersom det kinesiske samfunnet har endret seg betydelig. Tross gode kontaktnett vil mange organisasjoner etter hvert redusere eller avslutte prosjekter og aktiviteter hvis de ikke får rekruttert nye aktivister (Intervju 2). Sivilsamfunnet taper hvis unge engasjerte mennesker danner sine egne NGOer når de ikke får innpass i de etablerte. På kort sikt kan dette skape ugunstig konkurranse mellom organisasjoner som arbeider med like problemstillinger, og på lang sikt klarer ikke sivilsamfunnet å viderefremme erfarne aktivisters erfaringer og organisasjonskunnskap til de nye generasjonene.

Generelt samarbeid om erfaringer og utvikling av god organisasjonskultur forekommer i svært liten grad i den kinesiske NGO-sektoren. For å lære av hverandre er det fordelaktig for organisasjonene å dele informasjon og erfaringer i større tematisk avgrensede nettverk, men kinesiske NGOer har sjelden penger, folk eller systemer til å gjennomføre dette (Intervju 1). Miljøbevegelsen i Kina går foran med et godt eksempel fordi de har klart å samle seg til et årlig møte for å diskutere felles problemstillinger, men NGOer innenfor kvinnebevegelsen er lite flinke til å samarbeide med organisasjoner utenfor sitt eget arbeidsfelt, selv om dette i mange tilfeller kunne vært fruktbart. I tilfeller der mange organisasjoner arbeider mot et felles mål føler de oftere at de kan ha nytte av hverandre (Intervju 1). Mange NGOer konkurrerer imidlertid mot hverandre om de samme midlene, og har ofte forskjellige innfallsvinkler til et problem. Disse faktorene begrenser effektivt samarbeid, og er lite gunstig for utviklingen av et mer omfattende og solid sivilsamfunn.

Oppsummering

Det kinesiske sivilsamfunnet er et komplekst system av interesser og behov, og utsettes for påvirkning fra både nasjonale og internasjonale krefter. Den kinesiske staten legger mange av premissene for sivilsamfunnets eksistens gjennom sitt velregulerte statlige system. Kommunistpartiets frykt for en samlet og velorganisert opposisjon kommer blant annet til uttrykk i strenge regler for hva slags aktiviteter forskjellige typer organisasjoner får lov til å gjennomføre. Selv om de økonomiske reformene påvirker den kinesiske staten til å overlate ansvaret for enkelte sosiale tjenester til sivilsamfunnet, beholder staten oversikt og kontroll med organisasjonene. Konsekvensen er at det i tillegg til de statlige masseorganisasjonene vokser fram et mer heterogent samfunn som viser folks varierte interesser. Det internasjonale donor- og organisasjonsmiljøet støtter nye organisasjonsformer i Kina, men også bidrag fra denne gruppen registreres og kontrolleres av statlige instanser. Utfordringene for det kinesiske sivilsamfunnet er mange, og organisasjonene arbeider med å gjøre prosessene sine mer gjennomsiktige og med å informere det kinesiske folket om arbeidet de gjør, for å fremstå som mer pålitelige og varige.

5. MOBILISERING MOT FAMILIEVOLD

Det er vanskelig å dele det kinesiske sivilsamfunnet inn i tydelige kategorier. Mangfoldet av organisasjonstyper er resultatet av partistatens betingelser for organisasjonenes eksistens, men også av organisasjonenes utnyttelse av de mulighetene som finnes for å gjennomføre sine aktiviteter. I Kina er staten en dominerende faktor i sivilsamfunnet, og statlige begrensninger styrer rammene for utvikling. For å forstå mer om hvordan Domestic Violence Network forholder seg til statlige institusjoner og andre aktører i det kinesiske sivilsamfunnet, er det nødvendig å se på hvilke avhengighetsforhold nettverket inngår i, og hvordan de utnytter personlige forbindelser på vegne av organisasjonsbyggingen. Domestic Violence Network har en utfyllende funksjon i forhold til samfunnet, men det er uklart om nettverket kan sies å være en sosial bevegelse. Nettverkets dynamiske relasjoner og påvirkningskraft på enkelte samarbeidspartnere, er imidlertid uvanlig i Kina. Dermed er det interessant å se nærmere på hvilke indikatorer som viser at Domestic Violence Network er en sivilsamfunnsaktør.

Kvinnekamp i Kina

I det forrige kapittelet diskuterte jeg de politiske mulighetsstrukturene for organisering i det kinesiske sivilsamfunnet. De sosiale og politiske forholdene som fremmer eller hindrer utviklingen av sivilsamfunnet påvirker også den kinesiske kvinnebevegelsen. I tillegg påvirkes bevegelsens mulighetsbetingelser av internasjonale aktører. Den kinesiske kvinnebevegelsen fikk en unik sjanse til videre utvikling, i form av FNs fjerde verdenskonferanse for kvinner (heretter Kvinnekonferansen) som ble holdt i Beijing i 1995. Både den statlige All-China Women's Federation (ACWF) og en rekke andre mindre organisasjoner så på konferansen som et gunstig utgangspunkt for mobilisering, og utnyttet de mulighetene som dukket opp.

Kvinnekonferansen samlet offisielle delegater fra hele verden, men også internasjonale aktivister som deltok i det parallelle NGO-forumet. Målet med konferansen var å etablere en internasjonal handlingsplan med klare tiltaksområder, og å bedre koordinasjonen av arbeidet

for kvinners rettigheter inn i det nye årtuset²⁰. Som vertsland bidro Kina med en stor andel representanter til begge arrangementene, og for mange av de kinesiske aktivistene var dette første gang de fikk sjanse til å diskutere sine interesseområder med internasjonal presse, politikere og donororganisasjoner. Kvinnerettigheter var et viktig internasjonalt tema på 1990-tallet, og den dynamiske debatten i NGO-sektoren inspirerte flere kinesiske kvinneaktivister til å samle seg om spesifikke tema, og organisere engasjementet sitt (Intervju 6).

I forberedelsene til Kvinnekonferansen inngikk det omfattende forskning, blant annet på temaet familievold. Tematikken hadde lenge vært et tabu i Kina, men Kvinnekonferansen løftet kampen mot vold i hjemmet fram som et av 12 overordnede satsningsområder (Intervju 5). Dette har sammenheng med FNs menneskerettighetskonferanse i Wien i 1993, der det ble konstatert at kvinnerettigheter er menneskerettigheter, og at kjønnsbasert diskriminering er et brudd på disse. Aktivister og forskere på familievold fikk dermed muligheten til å se på kvinners rettigheter i et menneskerettsperspektiv. I Kina har kvinneaktivister sett på familievold som en av de første hindringene som må overvinnes for å kunne oppnå likestilling mellom kvinner og menn. Hvis mishandling i privatsfæren aksepteres, kan man ikke forvente at folk skal forstå hindringene kvinner møter i det offentlige (Intervju 6). I etterkant av Kvinnekonferansen og NGO-forumet ble det opprettet flere sentre for kvinneforskning ved forskjellige universiteter i Kina, og de fruktbare debattene ble videreført og videreutviklet av engasjerte forskere, aktivister og studenter.

Flere av de kinesiske delegatene til konferansen i Beijing hadde tidligere truffet paraplyorganisasjoner i utlandet som administrerte og koordinerte forskjellige NGOer innenfor kvinnebevegelsen. Etter en konferanse om vold som ble holdt i India i 1998, der flere kinesiske kvinneaktivister deltok, oppsto ideen om å gjøre noe for å øke folks bevissthet og kunnskapsnivå om familievold i Kina (Intervju 5). Engasjementet i forbindelse med Kvinnekonferansen i 1995 hadde ført til en sterk oppblomstring av nye NGOer innenfor den kinesiske kvinnebevegelsen, og mer enn halvparten av disse hadde et uttalt ønske om å arbeide for å forhindre vold i hjemmet (Intervju 6). For å koordinere NGOene med familievoldsfokus og etablere kontakt med donororganisasjoner, var det behov for en overordnet instans eller nettverk. Mange organisasjoner med identisk fokus ville kunne føre til åpen kamp om penger, skape splid og være skadelig for kvinnebevegelsen.

---

²⁰ Fokus. 1995. Handlingsplanen fra kvinnekonferansen i Beijing i 1995. [http://www.fokuskvinner.no/Temasider/Handlingsplanen fra FNs Fjerde Verdenskonferanse om Kvinner - Beijing 1995](http://www.fokuskvinner.no/Temasider/Handlingsplanen_fra_FNs_Fjerde_Verdenskonferanse_om_Kvinner_-_Beijing_1995) Lastet ned 04.11.05.

Som vist i forrige kapittel, er kvinnekamp i Kina All-China Women's Federations domene. Denne statlige masseorganisasjonen har bestemt hvilke tema og prosjekter som skal prioriteres, og hadde representanter på både den offisielle Kvinnekonferansen og på det parallelle NGO-forumet (Intervju 7). Familievold er imidlertid en problematikk All-China Women's Federation ikke har prioritert. Dette er fordi kommunistpartiet i begynnelsen regnet problemstillingen for irrelevant fordi partiet anså at det hadde oppnådd likestilling av kvinner og menn i samfunnet. Aktivistene mener at kommunistpartiet trenerte samfunnsutviklingen gjennom sin praksis som indikerte at familievold ikke angikk staten eller resten av samfunnet (Intervju 3). Mange kinesere mener at det ikke er problematisk at en mann slår sin kone eller kjæreste hvis hun fortjener det, og disse utbredte diskriminerende holdningene fikk flere aktivister til å komme sammen for å diskutere hva de kunne gjøre for å endre på situasjonen (Intervju 2). Inntrykk og inspirasjon fra kontakt med internasjonale kvinneaktivister, i tillegg til større åpenhet om temaet fra All-China Women's Federation, gjorde at grunnlaget for å organisere et nettverk mot familievold var gunstig.

Organisering i et autoritært regime

I tillegg til McAdams (1996) formelle og uformelle faktorer som brukes for å beskrive mulighetene for etablering av sosiale bevegelser i Kina, er det interessant å se nærmere på hvilke avhengighetsforhold kinesiske sosiale organisasjoner inngår i. Domestic Violence Network må forholde seg til både den ansvarlige organisasjonen China Law Society, All-China Women's Federation og til donorkonsortiet som støtter dem finansielt. Nettverket benytter seg av aktivistenes gode personlige kontakter for å bygge relasjoner med disse viktige samarbeidspartnere, fordi de ikke ville hatt mulighet til å gjennomføre sine prosjekter uten et utstrakt samarbeid. Enkelte aktivister mener at den kinesiske staten forsøker å koptere sosiale organisasjoner for å kunne beholde kontrollen over sivilsamfunnet, og Domestic Violence Network bruker bevisste strategier for å forsøke å unngå dette (Intervju 3). Allikevel er nettverket avhengig av flere forskjellige instanser for å kunne drive aktiviteter og prosjekter videre.

Et ambivalent forhold til myndighetene

Selv om den kinesiske staten begrenser mulighetene til fri organisering av sosialt engasjement med sine regler om registrering og godkjenning, finnes det flere typer statlige instanser som

tolker sin kontrollerende funksjon på ulikt vis. Enkelte organisasjoner kan også oppleve at de får privilegier og nye muligheter til å påvirke samfunnet når de er registrert. Initiativtakerne til Domestic Violence Network er kvinner med mye erfaring i å forholde seg til statlige og halvstatlige institusjoner. Derfor har nettverket utviklet strategier som går ut på samarbeid med de statlige institusjonene på nettverkets premisser. Slik kan de beholde en viss uavhengighet selv om de er integrert i partistatens hierarki gjennom den offisielle registreringen.

China Law Society

Forbindelsen til China Law Society har gitt Domestic Violence Network mye frihet og rom til å arbeide som de selv vil. Denne graden av uavhengighet forekommer relativt sjelden i Kina, der de fleste initiativ må følge statlige direktiver nøye. Nettverkets aktivister mener at China Law Society nesten aldri begrenser arbeidet deres. Det er ikke nødvendig, fordi nettverket vet hvor grensene går for hva som er tillatt og ikke (Intervju 5). Nettverket har også gode kontrollrutiner for å sensurere seg selv i tvilstilfeller. Det er imidlertid ikke bare nettverkets tillitsvekkende arbeidsmetoder som sikrer dem en gunstig posisjon i det kinesiske sivilsamfunnet. China Law Society støtter også andre progressive aktiviteter, og har en liberal holdning til kontrollfunksjonen de er pålagt (Intervju 6). En medvirkende årsak til etableringen av det gode forholdet mellom nettverket og deres ansvarlige organisasjon, er gode personlige relasjoner. Flere av initiativtakerne til Domestic Violence Network er kvinner med lang erfaring innenfor rettighetsarbeid og –forskning, og China Law Society stoler på at aktivistene holder seg innenfor rimelighetens grenser. Etter fire år med samarbeid vet China Law Society at Domestic Violence Network gjør arbeid som er viktig og samfunnsnyttig, og at de ikke har til hensikt å utfordre den kinesiske partistatens hegemoni.

For Domestic Violence Network gir det stor anerkjennelse å være registrert hos China Law Society. Registreringen legitimerer nettverkets aktiviteter og prosjekter overfor statlige institusjoner og andre NGOer, og den ansvarlige organisasjonens navn kan i mange situasjoner fungere som en døråpner. Forbindelsen til China Law Society gir nettverket muligheten til å arbeide med familievoldsproblematikk på et nasjonalt nivå ettersom den ansvarlige organisasjonen er landsdekkende (Intervju 1). Sosiale organisasjoner må ofte begrense aktivitetene sine til den provinsen eller byen de er registrert i, men hvis man oppnår registrering hos en organisasjon på nasjonalt nivå, kan man operere over hele landet. Det er imidlertid svært vanskelig å få registrering hos landsomfattende statlige organisasjoner (Intervju 1). Domestic Violence Networks' registrering er avgjørende for å muliggjøre nettverkets ambisjoner om å informere og påvirke folk i alle samfunnslag.

En fordel med å registrere seg hos en statlig juridisk organisasjon fremfor hos en statlig kvinneorganisasjon, er at Domestic Violence Network når ut med informasjon om sine synspunkter på familievold til innflytelsesrike mennesker som vanligvis ikke leser feministisk faglitteratur (Intervju 3). Nettverket laget blant annet en temautgave om familievold til China Law Societys medlemsmagasin *Democracy and Legal System*, der de gjennom flere artikler introduserte sine ideer om å likestille kvinners rettigheter med menneskerettigheter. Disse artiklene beskrev både noen av nettverkets aktiviteter, og enkelte rystende personlige historier som begrunnet behovet for offentlig engasjement og inngripen mot familievold. Denne informasjonen ble dermed presentert til jurister og dommere over hele Kina, og bidro til å skape offentlig debatt om problematikken (Intervju 5).

Et av hovedprosjektene i den første treårsperioden til Domestic Violence Network var å lage et utkast til en ny lov mot familievold der kvinners rettigheter eksplisitt vernes. For å gjennomføre prosjektet og øke mulighetene for suksess, fikk nettverket faglig bistand fra China Law Society, og den ansvarlige organisasjonen hjalp også Domestic Violence Network til å opprette kontakt med den lovgivende Nasjonalkongressen (Intervju 3). Uten China Law Societys faglige tyngde og gode omdømme, ville det vært mye vanskeligere for nettverket å få gjennomslag for ideene sine. Lovgivende prosesser tar ofte lang tid, men allerede i 2001 ble familievold forbudt da ekteskapsloven ble revidert (Malmgren 2004 pers.komm.). For å understreke myndighetenes holdninger til tematikken, vedtok Nasjonalkongressens stående komité den 28. august 2005 et tillegg til loven om beskyttelse av kvinners rettigheter der familievold og uønskede seksuelle tilnærmelser kriminaliseres²¹.

Domestic Violence Networks selvsensur, i kombinasjon med en relativt liberal ansvarlig organisasjon, gir nettverket tilstrekkelig autonomi til at de kan utføre sitt arbeide for å bedre kvinners stilling i Kina. Dette viser at det finnes muligheter til å skape handlingsrom, selv i lukkede politiske systemer som det kommunistiske. Nettverket har imidlertid ikke mulighet til å operere like fritt som de selv ønsker, for partistatens hegemoni kommer alltid først.

All-China Women's Federation

All-China Women's Federation har mye institusjonell makt, og kan forvanske sosiale organisasjoners arbeid gjennom å kreve omfattende dokumentasjon på at de følger godkjente

---

²¹ Embassy of the People's Republic of China in Australia. 2005. World conference on law convenes in Beijing. <http://www.chinaembassy.org.au/eng/xw/t210510.htm>. Lastet ned 06.11.05.

planer, eller forby organisasjonene totalt hvis de ikke retter seg etter retningslinjene (Intervju 1). Gode relasjoner til masseorganisasjonen er viktig for å overleve som organisasjon med kvinnefokus, og samarbeidsprosjekter er nyttige for å skape gjensidig forståelse og respekt. Domestic Violence Networks målsetning om å gjøre familievoldstemaet mindre kontroversielt, var avhengig av at myndighetene også aksepterte det som et samfunnsproblem, og metodene de benytter for å informere er ofte etterlikninger av statlige påvirkningsmetoder. Slik unngår nettverket å fremstå som opposisjonelt, og de ufarliggjør sin egen rolle i samfunnsutviklingen. Dette er en bevisst valgt framgangsmåte fordi den helt uavhengige modellen som ofte benyttes for å beskrive forholdet mellom NGOer og statlige institusjoner, ikke er en effektiv strategi i Kina (Intervju 6).

De fleste sosiale organisasjoner som har aktiviteter eller prosjekter rettet mot kvinner og kvinners rettigheter er registrert hos All-China Women's Federation. Ettersom Domestic Violence Network er registrert hos China Law Society har de ingen formelle bånd til ACWF, og berøres ikke av ACWFs regler (Intervju 5). For å garantere et ukomplisert forhold til en institusjon som bidrar til å opprettholde kommuniststatens hegemoni, har Domestic Violence Network utnevnt en ekstern spesialrådgiver fra All-China Women's Federation. Denne stillingen er kun symbolsk, men medfører at en representant for ACWF blir invitert til årsmøtet i Domestic Violence Network (Intervju 5). Dermed har nettverket etablert en forbindelse til All-China Women's Federation som sikrer nettverket forutsigbare arbeidsforhold, legitimitet og økt anerkjennelse for arbeidet de utfører.

Forskerne og aktivistene som er tilknyttet Domestic Violence Network innehar mye kunnskap og et bredt erfaringsgrunnlag. Dette er en medvirkende årsak til at Domestic Violence Network har klart å etablere et godt forhold til All-China Women's Federation. Stort sett alle som har vært involvert i kvinnebevegelsen før 1995 har hatt noe med ACWF å gjøre (Intervju 3). Flere av aktivistene har enten arbeidet for All-China Women's Federation, samarbeidet med masseorganisasjonen ved flere anledninger, eller de har drevet forskningsprosjekter støttet av ACWF. Mange aktivister innenfor nettverket har dermed gode personlige kontakter de kan bruke til å påvirke både politiske linjer og samfunnet generelt (Milwertz 2003). Denne utstrakte kontakten mellom statlige ansatte og mer uavhengige aktivister fører til flytende grenser i det kinesiske sivilsamfunnet, og utydelige rammevilkår for organisasjonene. Dette kan være problematisk for en del organisasjoner, men en essensiell del av kinesiske kvinners organisering innebærer subtil utnyttning av muligheter, og evnen til å utnytte rom som skapes av All-China Women's Federation (Zhang 2001). De flytende grensene mellom den statlige

sfæren og sivilsamfunnet sammenfaller i stor grad med Habermas' beskrivelse av et velfungerende politisk system, uten at dette indikerer at den kinesiske staten demokratiseres.

Domestic Violence Network baserer mange av sine aktiviteter på samarbeid med flere forskjellige organisasjoner, men nettverket inkluderer ofte All-China Women's Federation på lokal- eller provinsnivå i større eller mindre grad (Intervju 6). For eksempel driver Domestic Violence Network et prosjekt sammen med Beijingavdelingen av ACWF i bydelen Fengtai i Beijing. I dette prosjektet er ledelsen delt, og består av en representant fra Domestic Violence Network og en fra ACWF (Intervju 7). De to samarbeidspartnerne har veldig forskjellige perspektiver og oppfatninger om familievold, om hva som kan gjøres, og om hva som bør gjøres med problematikken. Det nyskapende med nettverket er at de har en helt annen tolkning av familievoldsproblemet enn den dominerende (Intervju 7). Både nettverket og ACWF er imidlertid nøye med å ikke underkjenne hverandres posisjoner. Domestic Violence Network fokuserer på å samarbeide med All-China Women's Federation fordi de håper at de offisielle holdningene til vold i hjemmet gradvis kan endre seg.

Milwertz (2002) har identifisert tre forskjellige hovedmål organisasjoner i det kinesiske sivilsamfunnet kan ha for å søke økt kontakt med statlige institusjoner: Ett motiv kan være ønsket om å påvirke de som former politikken til å fokusere mer på kvinners rettigheter og likestilling. Et annet mål kan være ønsket om å påvirke de statlige institusjonene til å akseptere flere former for folkelig organisering. Et tredje motiv kan være at organisasjonene først og fremst ønsker å endre den kvinnediskriminerende praksisen i samfunnet gjennom undervisning og opplysning om kvinners rettigheter (Milwertz 2002). Domestic Violence Network har integrert alle disse tre målsetningene i arbeidet sitt, noe som gjør det mulig for nettverket å tilnærme seg familievoldsproblematikken fra flere forskjellige vinkler (Intervju 3). Nettverket oppfattes allikevel som relativt uavhengig i kinesisk sammenheng fordi kontakten med statlige institusjoner stort sett skjer på nettverkets premisser.

Avhengighetsforhold

Domestic Violence Network er avhengig av offisiell registrering for å legitimere sin eksistens og sine aktiviteter. Det er også viktig for nettverket å etablere gode relasjoner med de statlige organisasjonene som har mulighet til å påvirke hvilke aktiviteter som er tillatt og ikke. Uten China Law Society og All-China Women's Federations støtte ville det ikke vært mulig for Domestic Violence Network å operere som de gjør. Mulighetsbetingelsene for nettverket

påvirkes også av internasjonale aktører. Domestic Violence Network har en avtale med et donorkonsortium bestående av Ford Foundation, nederlandske Oxfam, Swedish International Development Cooperation Agency og Senter for menneskerettigheter ved Universitetet i Oslo (Intervju 5). Denne avtalen sikrer nettverket finansiell støtte i to treårsperioder, men inneholder forbehold og betingelser.

Aktivistene i Domestic Violence Network mener at deres forhold til donorkonsortiet er komfortabelt fordi nettverket har selvstendighet til å bestemme sine egne prosjekter og aktiviteter (Intervju 3). Fraværet av finansiell detaljstyring gir Domestic Violence Network stor frihet til selv å utvikle prosjekter og initiativ i områder der de selv mener det er ønskelig eller nødvendig. Donorene stoler på nettverkets kompetanse og gode kontakter i felten, og håper at uavhengigheten skal bidra til å utvikle bedre beslutningsprosesser og organisasjonskunnskap (Intervju 6). Tydelige formelle krav fra staten, kombinert med mye selvbestemmelse, skaper konstruktive rammer for utvikling av gode rutiner og økonomistyring. Domestic Violence Network viderefører dette gjennom å fokusere på å bygge solid organisatorisk kompetanse gjennom prosjektene sine.

Det er lite sannsynlig at nettverket ville fått støtte fra donorkonsortiet uten fokus på gode organisasjonsprosesser, for Domestic Violence Network skiller seg positivt ut med sine bevisste holdninger til hvordan de vil at nettverket skal fungere (Intervju 6). Donorene krever blant annet at Domestic Violence Network rapporterer regelmessig om sine aktiviteter, og at regnskapene må kontrolleres av ekstern revisor. Denne rapporteringen er veldig klar, usensurert og åpenhjertig, noe som slett ikke er vanlig i kinesisk sammenheng (Intervju 6). Donorer og aktivister deler synes på at dette er viktige tiltak for å bedre NGOers omdømme i befolkningen. Selv om aktivistene i Domestic Violence Network ikke har store problemer med å forholde seg til donorkonsortiet, eksisterer det allikevel et ubalansert avhengighetsforhold mellom de to. Donorenes midler kan trekkes tilbake hvis nettverket ikke oppfyller betingelsene som følger med, og enkelte medlemmer av konsortiet påvirker aktivistenes syn på hvordan prosesser bør gjennomføres.

Forholdet til China Law Society, All-China Women's Federation og donorkonsortiet innebærer både fordeler og ulemper for Domestic Violence Network. Det er nødvendig å opprettholde gode relasjoner for å kunne eksistere og drive nettverkets aktiviteter, men samtidig styres nettverkets avgjørelser og holdninger i mange tilfeller av disse tre samarbeidspartnerne. Domestic Violence Network har opparbeidet seg en unik posisjon i den kinesiske kvinnebevegelsen, og dette er en følge av aktiv bruk av aktivistenes personlige

kontakter. Registreringen hos China Law Society gir Domestic Violence Network muligheter til å drive prosjekter og påvirke myndighetene som få andre sosiale organisasjoner har kunnet. Dessuten fører relasjonene til All-China Women's Federation, i kombinasjon med nesten selvstendig styring av midler, til at nettverket i kinesisk sammenheng framstår som tilnærmet uavhengig. Aktivistene utnytter de mulighetene som finnes til å spre budskapet sitt, og de er godt orientert om hva som er lovlig og ikke.

En sosial bevegelse mot familievold?

Nye sosiale bevegelser etableres med utgangspunkt i konflikter i hverdagen. De inngår som en integrert del av sivilsamfunnet, og karakteriseres av formelle og uformelle nettverk av horisontalt strukturerte organisasjoner på ulike nivåer (Melucci 1995). Sosiale bevegelser setter individet i sentrum, og prosessene med nettverksbygging og identitetsbygging er like viktig som resultatet av det kollektive engasjementet. Kontrasten til NGO-begrepet er ikke stor, men forskjellen i perspektiv mellom de to er viktig. Det er imidlertid vanskelig å fastslå om Domestic Violence Network fokuserer mer på hva de kan gjøre innenfor rammene den kinesiske staten definerer, eller om nettverkets ønske om sosial endring også inkluderer en motstand mot den eksisterende samfunnsorden.

Etableringen av Domestic Violence Network var institusjonelt nybrottsarbeid, og oppsto som en reaksjon på et betent tema som få offisielle kanaler hadde hensikt å engasjere seg i. Målet med organiseringen var å opprette et landsdekkende nettverk av organisasjoner som arbeider mot vold i hjemmet, og å drive generell kompetansebygging i det kinesiske sivilsamfunnet (Intervju 5). På tross av medlemmer fra 13 forskjellige provinser, var Domestic Violence Network veldig Beijing-orientert i begynnelsen (Intervju 3). Nettverket har siden spredd seg videre, og i dag har nettverket medlemmer fra 20 provinser og regioner utenom hovedstaden. Med medlemmer fra mange forskjellige steder var det viktig for nettverket å sikre en felles forståelse for tematikken de skulle arbeide med (Intervju 2). For å konsolidere nettverkets verdier og standpunkt innførte de obligatorisk undervisning i kjønnet perspektiv for alle medlemmene. Dessuten har Domestic Violence Network fokusert på å spre informasjon og kunnskap mellom prosjektene for å fremme økt forståelse for problematikken de arbeider med. Etableringen av et årlig koordinerende møte der medlemmer fra alle prosjektene møtes for å utveksle erfaringer, har også vært viktig i oppbyggingen av en felles inkluderende plattform (Intervju 3).

Alle medlemsorganisasjonene i Domestic Violence Network er likeverdige. Nettverket startet med 17 forskjellige prosjekter som varierer både i innhold, utstrekning og nivå (Domestic Violence in China: Research, Intervention and Prevention Project 2000). Den horisontale organiseringsstrukturen var imidlertid også en nyhet for mange av aktivistene. Medlemmene i Domestic Violence Network ville gjerne ha en demokratisk organisasjonsstruktur for å fremme nettverkets formål og virke. Det har vist seg å være problematisk, og en forklarende faktor som trekkes fram er medlemmenes bakgrunn og oppdragelse. En ting er å ønske seg demokratiske styringsformer og synes det er det riktige, en annen ting er å kunne det i praksis (Intervju 7). Mangelen på erfaring med demokratiske organisasjonsprosesser, førte blant annet til vagt definerte arbeidsfunksjoner og ansvarsområder, komplisert struktur, og uklare beslutningsprosesser (Intervju 3).

Sosiale bevegelsers fokus på identitetsbygging har forbindelse til Habermas' oppfatning om individets identitetskonstruksjon. Habermas mener at individet konstrueres gjennom diskurs med omverdenen, der inntrykk fra den offentlige, private og personlige sfæren møtes (Meehan 1995). Domestic Violence Network bidrar til identitetsutvikling på tre nivåer. For det første styrker nettverket kinesiske kvinners kollektive posisjon i samfunnet gjennom å tvinge familievoldsdebatten ut i det offentlige rom. Samtidig bygger organisasjonen sin egen identitet gjennom å etablere en felles agenda mot familievold, som er veldig forskjellige fra den statlige. På individnivå er det hovedsakelig aktivistene, men også enkeltstående ofre for vold i hjemmet, som styrkes. Enkelte aktivister bruker deltakelse i Domestic Violence Network som et element i sitt eget selvrealiseringsprosjekt. Alle medlemmer av nettverket har ikke identisk motivasjon for å delta. Enkelte vil forandre samfunnet, mens andre er mer opptatt av å gjøre noe nyttig for kvinner som har det vanskelig (Intervju 5). En siste gruppe ønsker å bli bedre til å utføre jobben sin, og dette gjelder særlig journalister, dommere og helsearbeidere.

Som nevnt ovenfor finnes det flere egenskaper ved Domestic Violence Network som indikerer at nettverket bør forstås som en sosial bevegelse. Problemet med å forstå nettverket som en sosial bevegelse er knyttet til fraværet av opposisjon mot staten. I likhet med de fleste sosiale organisasjoner i Kina er medlemmene av nettverket svært forsiktige med å kritisere kommunistpartiet og deres kontroll av samfunnet. Gjennom å registrere seg hos en ansvarlig organisasjon i henhold til reglene, tvinges nettverket, som de fleste andre organisasjoner, inn i den hierarkiske kontrollstrukturen som den kinesiske staten har bygget opp. Nettverkets egen horisontale organisasjonsstruktur betyr lite i denne sammenhengen. En bevegelse med mål om å endre samfunnet bør dessuten være mer omfattende enn Domestic Violence Network er. Til

tross for prosjektenes store gjennomslagskraft i enkelte fagmiljøer, er nettverkets menneskerettsperspektiv og anti-patriarkalske holdninger utkjent for et stort flertall av det kinesiske folket. Ettersom omfattende organisering utenfor statens rekkevidde er vanskelig i Kina, er Domestic Violence Network meget effektive til å utnytte mulighetene de har til å påvirke myndighetene, og til å skaffe seg større handlingsrom. Derfor er nettverket en kinesisk hybridversjon med elementer av sosial bevegelse krysset med en NGO.

Sosial kapital

Sosial kapital som begrep som tolkes ulikt av Bourdieu og Putnam, men tolkningene er utviklet fra de samme elementene av felles verdier og normer, tillit og stabile nettverk av sosiale forbindelser. Begge ser dessuten på sosial kapital som en ressurs. Bourdieu fokuserer på kontakter som skapes og vedlikeholdes av individer for å bedre eller opprettholde individets egen sosiale posisjon (Portes 1998). I Kina er denne typen nettverksbygging viktig (Intervju 7). Initiativtakerne til Domestic Violence Network har i stor grad benyttet seg av sine personlige nettverk, som de har opparbeidet seg over tid, for å oppnå goder på vegne av nettverket (Intervju 6). Medlemmene har skaffet både registrering, kontorlokaler og finansiering, og de fortsetter å ha innflytelsen på sine samarbeidspartnere. Etter hvert som Domestic Violence Network har vist seg å være en dynamisk og troverdig faktor i den kinesiske kvinnebevegelsen, videreutvikles og styrkes de personlige kontaktene, og forbindelsene som aktivistene først benyttet seg av synes det er gunstig å bli assosiert med nettverket.

Putnam definerer sosial kapital som en samfunnsressurs som bidrar til kollektiv handling, og han er opptatt av horisontal nettverksorganisering som fører til læring i samfunnet (Wilhelmsen 2005). Denne tolkningen stemmer godt overens med Domestic Violence Networks valg av organisering og fokus. Nettverket valgte den horisontale nettverksstrukturen for å kunne nå ut med budskapet sitt til hele landet (Intervju 3). Familievold er like utbredt i byene som på landsbyga, og nettverket ville stimulere til økt interaksjon mellom medlemmene for å få et størst mulig erfaringsgrunnlag å arbeide ut i fra. Det var også viktig for Domestic Violence Network å spre den organisatoriske læringen til flest mulig i Kina. Putnam mener at organisasjoner uten politiske eller ideologiske målsetninger er mindre preget av makt og dominans (Wilhelmsen 2005). I Kina fungerer denne normative oppfatningen dårlig fordi det er få organisasjoner utenom kommunistpartiet som våger å uttrykke ideologiske målsetninger som bryter med kommunistpartiets.

Governance i det kinesiske sivilsamfunnet

Governancetilnærmingen er fruktbar for å si noe om hvordan organisasjonslivet utvikler en utfyllende funksjon i forhold til resten av samfunnet (Tostensen et al. 2001). I denne forbindelsen er det relevant å se på dynamiske relasjoner til samarbeidspartnere, styringspraksis og legitimitet. Som nevnt i forrige kapittel, har de økonomiske reformene ført til samfunnsendringer, som blant annet viser seg i at staten omdefinerer enkelte av sine ansvarsområder. Samtidig har staten åpnet for at sosiale organisasjoner kan overta ansvaret for tjenesteyting innenfor definerte rammer. Domestic Violence Network skiller seg ut fra en del andre sosiale organisasjoner i Kina, fordi de ikke fyller en funksjon som staten tidligere har hatt, men i stedet har tvunget fram en problematikk som staten ignorerte. De har etablert et nytt fagfelt som det må arbeides med, både fra statlig- og organisasjonsmessig hold. Nettverket har dermed stått friere til å definere sin egen rolle i sivilsamfunnet enn mange andre organisasjoner.

Gjennomsiktighet og pålitelighet er ideer som er integrert i govenancetilnærmingen, og disse ideene har Domestic Violence Network forsøkt å fremme i det kinesiske sivilsamfunnet gjennom å satse på åpenhet om både aktiviteter og interne prosesser. Nettverket har også hatt et ønske om å utvikle praksis for demokratiske avgjørelser, og dette er noe de lykkes med i stadig større grad (Intervju 3). Etter tre års drift utviklet det seg et behov for å omorganisere og gjøre arbeidsfordelingen tydeligere, og Domestic Violence Network gjennomførte nødvendige strukturelle endringer. Enkelte prosjekter ble avsluttet, mens andre ble videreført, og det ble etablert et valgbart uavhengig styre (Intervju 3). Det er vanskelig å kombinere åpne prosesser med den kinesiske ideen om tap av ansikt, men nettverket har lært mye av å forsøke. Erfaringene Domestic Violence har gjort på dette området er instruktive for andre kinesiske organisasjoner med ambisjoner om å etablere gode styringsmekanismer, og for internasjonale NGOer som etablerer seg i Kina (Intervju 6).

Organisasjoners legitimitet i forhold til den dominerende politiske kulturen er et viktig aspekt ved governanceperspektivet. Som tidligere nevnt, har Domestic Violence Network sikret seg støtte fra to forskjellige statlige instanser for å legitimere sin virksomhet overfor staten. Nesten like viktig er det imidlertid at nettverkets statlige registrering, og forbindelser til All-China Women's Federation, gir nettverket legitimitet i forhold til andre organisasjoner som arbeider med kvinnerettslige spørsmål. Domestic Violence Network har definert sin plass i det kinesiske sivilsamfunnet, og andre organisasjoner som vurderer å arbeid innenfor et overlappende felt må dermed definere seg selv i forhold til nettverket. De demokratiske prosessene som Domestic Violence Network etterstreber, legitimerer også nettverkets

virksomhet i forhold til donorkonsortiet. Donorene oppmuntrer nettverket til å fortsette utviklingen av god organisasjonspraksis, og har utviklet et kapasitetsbyggingsprogram i samarbeid med et internasjonalt konsulentselskap for å videreutdanne nettverkets styremedlemmer og daglige ledelse.

Empowerment

Empowerment er en sosial og politisk prosess som gir sosiale aktører større innflytelse over eget liv. Begrepet inneholder også en visjon om å forbedre samfunnet på lokalt nivå for å skape sosial forandring (Wilhelmsen 2005). Derfor er det fruktbart å se på Domestic Violence Network i lys av denne tankegangen. Nettverkets likestilling av kvinners rettigheter og menneskerettigheter er en viktig forutsetning for at familievoldstematikken tas på alvor av både myndigheter og folk flest (Intervju 3). Flere av nettverkets prosjekter har som mål å informere den kinesiske befolkningen om lover og rettigheter for å forsøke å endre holdningene i samfunnet. Enkelte prosjekter, som for eksempel prosjektet for medisinsk intervensjon, der forslåtte kvinner får tilpasset behandling på sykehuset, griper også direkte inn i enkeltpersoners liv. Hver for seg fokuserer de forskjellige prosjektene på en liten del av det kinesiske samfunnet, men til sammen bidrar de til at nettverket kan samle inn informasjon om faktiske forhold, følge opp prinsipielt viktige saker og bruke kunnskapen de har ervervet til å gi nettverkets medlemmer og resten av samfunnet helhetlig og pålitelig informasjon (Intervju 3).

Den nyliberalistiske og den radikale forståelsen av empowerment er rake motsetninger i sine oppfatninger av makt. Nyliberalister fokuserer på harmoni, og mener empowerment kan forekomme uten å forandre de dominerende maktstrukturene (Mohan og Stokke 2000). Det radikale synet baserer sin forståelse på en konfliktmodell der nettopp de eksisterende maktstrukturene står i veien for empowerment. I Kina er det imidlertid lite relevant for organisasjoner å diskutere hvordan de kan endre de dominerende maktrelasjonene i samfunnet. Kommunistpartiet har, som nevnt i forrige kapittel, etablert et hierarkisk system som kontrollerer størstedelen av det kinesiske samfunnet. Organisasjoner vegrer seg for å kritisere eller opponere, selv om de mener at statens vilkår for registrering og overvåking er urimelige, fordi konsekvensene er store (Li 2003 pers.komm.). Den kinesiske staten har vist ved flere anledninger at den ikke nøler med å bruke voldelige metoder for å sikre sin hegemoniske posisjon. Domestic Violence Network arbeider innenfor de definerte rammene av hva som er tillatt, men benytter mulighetene til å påvirke sine statlige samarbeidspartnere når de kan.

Nettverket er en liten aktør i det kinesiske sivilsamfunnet, men de har innflytelse på enkelte statlige institusjoner, noe få andre sosiale organisasjoner har oppnådd.

Domestic Violence Network har dermed tilgang på sosial makt fordi de kan påvirke enkelte statlige organisasjoners beslutningsprosesser. Nettverket bidrar ikke desto mindre til personlig, relasjonell og kollektiv empowerment. Prosjektene som nettverket driver fører til at kvinner blir bevisstgjort sine rettigheter, og gir dem muligheten til å ta kontroll over eget liv gjennom å få hjelp til å forandre familiesituasjonen. Domestic Violence Network fremmer ved sin eksistens både kvinnesak og organisasjonskunnskap, og nettverket kom styrket fra prosessene rundt omstruktureringen. Det finnes også andre kinesiske sosiale organisasjoner som har en lignende struktur, med skarpt skille mellom et uavhengig styre og den daglige ledelsen. I mange tilfeller eksisterer endringene og de delte strukturene dessverre ofte bare i navnet, mens det i virkeligheten fremdeles er den gamle lederen som bestemmer og tar beslutningene (Intervju 7). Hos Domestic Violence Project er endringene faktiske, og organisasjonen fungerer i praksis. Det er ikke bare til pynt for donorene.

Hvordan være en sivilsamfunnsaktør?

Det finnes mange måter en organisasjon kan delta i sivilsamfunnet på. Organisasjonen kan være aktiv eller passiv i forhold til de eksisterende økonomiske og politiske systemene, og den kan velge å bryte grenser eller arbeide innenfor det etablerte systemet. Strategien organisasjonen benytter seg av for å påvirke samfunnet, og finne sin rolle, varierer henhold til hvor ambisiøse målsetningene er, og hvor stor kapasitet organisasjonens medlemmer har til å utnytte de mulighetene som eksisterer. Domestic Violence Network er et nettverk som ble etablert etter påvirkning fra internasjonale aktivister over lang tid. Initiativtakerne er kunnskapsrike, velutdannede og engasjerte kvinner som ville bruke kompetansen sin til å gjøre noe nyskapende i det kinesiske sivilsamfunnet. De har valgt å innordne seg de statlige retningslinjene for sosiale organisasjoner, men har benyttet strategier som går ut på å påvirke samfunnet til å akseptere en tematikk som var tabu, samt skape institusjonalisert handlingsrom for en bredere kvinnekamp.

Et uttrykk for den offentlige sfæren?

Habermas' forestilling om den offentlig sfæren besto av borgere som kom sammen for å diskutere og bruke fornuften til å uttrykke sine behov og interesser (Dews 1999a). Denne gruppen av engasjerte mennesker kunne kontrollere myndighetenes avgjørelser gjennom å undersøke om de var til fellesskapets beste. Til tross for et autoritært styresett, eksisterer det et fungerende sivilsamfunn i Kina. Det kommunistiske likhetsidealet har mye til felles med Habermas' forestilling om aktørene i den offentlige sfæren. En markant forskjell er imidlertid at i Kina kan folk diskutere fritt i privatsfæren, men i det offentlige rom er det sterke begrensninger. Frykten for potensielle konsekvenser hemmer den offentlige debatten, og muligheten til å etterprøve statens bestemmelser er en illusjon. Sivilsamfunnet fungerer i stor grad som en støttfunksjon til staten, der mye ufarlig tematikk diskuteres friskt. Domestic Violence Network er en del av den offentlige sfæren slik den eksisterer og fungerer i Kina, men i følge en streng habermasiansk definisjon oppfylles ikke den offentlige sfærens kritiske funksjon.

Innenfor en begrenset kinesisk versjon av den offentlige sfæren er imidlertid nettverket en aktiv og innflytelsesrik aktør. De er effektive i sine strategier for å fremme kvinners rettigheter og for å ta familievoldsproblematikken seriøst. Menneskerettsperspektivet deres følger Wienkonferansens føringer fra 1993, og understreker at vold i hjemmet er et samfunnsproblem som fortjener å debatteres i det offentlige rom (Intervju 6). Artikkel 48 i den kinesiske grunnloven garanterer kvinner likestilling, og artikkel 49 forbyr mishandling av gamle, barn og kvinner²², men Domestic Violence Network ville at lovgivningen eksplisitt skulle ta avstand fra familievold. Dette var en del av nettverkets strategi for å bryte tabuet og skape en offentlig debatt om tematikken (Intervju 2). Slik ville problemstillingen anerkjennes, og nettverket ville få større muligheter til å påvirke samfunnet.

Det er enklere å plassere Domestic Violence Network i Habermas' uformelle politiske sfære fordi kravet om en upartisk posisjon ikke er like strengt. I følge Habermas er den formelle politiske sfæren ikke identisk med staten fordi sfæren inneholder mer enn bare statlige institusjoner. Den kinesiske staten fyller dermed den formelle politiske sfæren bedre enn mange andre stater, nettopp fordi den er så omfattende. Habermas mener at et politisk system fungerer godt når de bestemmende institusjonene er åpne for innspill fra sivilsamfunnet slik at politiske retningslinjer eller lover er utsatt for påvirkning fra samfunnet. I Kina er det begrenset hvor mye samfunnet kan påvirke statlige instanser, men som tidligere nevnt utnytter

---

²² People's Daily Online. 2004. Constitution of the People's Republic of China. <http://english.people.com.cn/constitution/constitution.html> Lastet ned 11.11.05.

Domestic Violence Network de mulighetene som finnes til å gjøre nettopp dette. Nettverkets initiativtakere og aktivister er imidlertid kvinner med svært gode personlige kontaktnett, og Domestic Violence Networks erfaringer er dermed ikke gyldige for mange av de sosiale organisasjonene i Kina.

Habermas hevder også at demokratiske stater klarer å balansere påvirkning og ønsker fra sivilsamfunnet med nødvendige vedtak bedre enn ikke-demokratiske stater. Dette begrunner han med at demokratiske institusjoner vil lage lover og regler som er mulige å forsvare overfor folket. Den kinesiske staten legitimerer imidlertid alle sine beslutninger ved å hevde at de er til folkets beste. Kommunistpartiet kontrollerer hele samfunnet, deriblant alle typer media, så de færreste kinesere har mulighet til å motsi disse påstandene. Det eksisterer en maktbalanse basert på frykt som effektivt opprettholder dagens system. Selv om Domestic Violence Network har innflytelse på enkelte statlige institusjoner, hjelper det lite i den store sammenhengen.

Tanker om fremtiden

Det mest spennende spørsmålet Domestic Violence Network skal ta stilling til i 2005 er hva de vil i et lengre perspektiv. Det er relativt kort tid igjen til perioden med støtte fra donorkonsortiet er over, og det er lite sannsynlig at nettverket vil kunne fortsette å motta midler på samme måte framover (Intervju 6). Forskjellige scenarier for fremtidig utvikling må utredes, og ideer om alternative inntektskilder må prøves ut. Nettverket må drive strategisk planlegging for å kunne følge opp medlemmenes idealisme på en god måte (Intervju 3). Videre utvikling av nettverket innebærer også å opprettholde fokuset på å informere det kinesiske samfunnet om lover, regler og rettigheter i forbindelse med vold i hjemmet. Det er en stor oppgave å få folk til å forstå hva frivillige organisasjoner gjør og kan utrette med litt støtte fra samfunnet (Intervju 3).

Nettverkets fremtidige form blir en av de viktigste avgjørelsene det nye styret må ta, og den må komme etter en åpen debatt med grundige innspill fra alle de involverte (Intervju 3). For enkelte er det viktig at nettverket etter hvert kan klare seg selv og stå på egne bein. Domestic Violence Network er en organisasjonsmodell som har mye kunnskap om kapasitetsbygging i kinesisk kontekst som de kan videreformidle. Flere av underprosjektene har potensial til å videreutvikles til tjenester som kan tilbys mot betaling (Intervju 6). Nettverket har et prosjekt for medisinsk intervensjon som de planlegger å overføre til myndighetene en gang i framtiden.

De har også et bibliotek med tilhørende forskningssenter som er viktig å bevare fordi det inneholder mye informasjon og ressurser om familievoldstematikken (Intervju 6). Ressursenteret har mulighet til å ta betaling for utlån av materiell eller utsendelse av nyhetsbrev for å skape inntekter, og prosjektet som driver undervisning av nettverkets medlemmer og andre i et kjønnet perspektiv kan tilby programmer mot godtgjørelse.

Domestic Violence Network har drevet fram pilotprosjekter på mange områder slik at staten kan overta suksessen og implementere den flere steder i landet (Intervju 5). Dette frigjør nettverkets kapasitet til å begynne å arbeide med nye områder, for eksempel krisesentre. Etter å ha arbeidet med familievoldsproblematikken en stund innser flere aktivister at de burde vurdere å inkludere kamp mot flere typer vold mot kvinner i arbeidet sitt, for eksempel voldtekt, sexpress på arbeidsplassen, og andre typer voldelig misbruk, også mot barn (Intervju 5). Dette er aktuelle problemstillinger som passer godt inn i nettverkets ønske om en helhetlig tilnærming til vold i hjemmet. Det er viktig for nettverket å kunne opprettholde og fortsette driften, men planleggingen har til nå kun foregått med korte perspektiver. Da de startet virksomheten var Domestic Violence Network preget av prosjekttankegang, men ettersom prosjektene og nettverket har utviklet seg til permanente enheter er det blitt viktigere å tenke på fremtiden (Intervju 3). Aktivistene er klar over utfordringen de står overfor, men selv om alle håper det blir mulig å fortsette, er det ingen som er helt sikre på hvordan fremtiden blir.

Mange aktivister i Domestic Violence Network har en visjon om at nettverket skal bli mer uavhengig, og registrere seg som en NGO (Intervju 6). Nettverkets ambisjoner gjør det vanskelig å forbli permanent i relasjonen med China Law Society, men samtidig kan de ikke diskutere nye organisasjonsformer fritt så lenge de er registrert hos en ansvarlig organisasjon (Intervju 3). Etableringen av styret og konsolideringen av organisasjonsstrukturen er skritt i retning av å en gang bli mer selvstendig, men det gjenstår fremdeles mye arbeid før dette målet nås. Flere aktivister håper at den nye organiseringen skal gi nettverket stabilitet for framtiden og mer forutsigbare arbeidsforhold (Intervju 3). Det store spørsmålet er om hvor realistisk det er at noen vil kjøpe de tjenestene de etter hvert kan komme til å tilby. Det er kanskje litt optimistisk å anta at mange institusjoner i det hierarkiske og mannsdominerte Kina er villige til å betale for å få undervisning om kvinners rettigheter (Intervju 7). Domestic Violence Network er en pioner i sitt arbeid, men er tross utstrakt samarbeid med andre organisasjoner og statlige instanser i utakt med en stor del av samfunnet. Et veletablert nettverk vil kunne arbeide lenger for å endre det kinesiske samfunnet til å bli mindre kvinnediskriminerende.

Oppsummering

Domestic Violence Network er en nyskapende aktør i det kinesiske sivilsamfunnet. Nettverket fremmer moderne holdninger om både kvinners rettigheter, sosiale organisasjoners forhold til partistaten og en god organisasjonspraksis. Samarbeidsstrategiene deres har vært vellykkede, og statlige institusjoner regner nettverket som en stabil og pålitelig faktor i sivilsamfunnet. Slik anerkjennelse gir nettverket og deres aktiviteter stor legitimitet. Denne unike posisjonen har Domestic Violence Network oppnådd gjennom aktivistenes gode personlige kontakter, og gjennom et bevisst forhold til statens evne til kooptering av initiativer og organisasjoner. Domestic Violence Network arbeider innenfor det eksisterende politiske systemet, og er avhengig av å opprettholde og videreutvikle sine dynamiske relasjoner til statlige aktører. Fra innsiden utnytter nettverket de mulighetene som finnes til å stimulere det kinesiske samfunnet til å motarbeide familievold, og til å bedre kvinners posisjon. Domestic Violence Networks rolle i den offentlige sfæren kan verken defineres som en sosial bevegelse eller som en NGO. Nettverket utgjør en kinesisk hybridversjon med integrerte elementer av begge organisasjonsformene.

6. KONKLUSJON

Det kinesiske sivilsamfunnet har endret seg mye i løpet av de ti årene som er gått siden Kvinnekonferansen i Beijing. Samfunnet er generelt mye åpnere, og organisasjonsforholdene friere enn for kort tid siden. I denne oppgaven har jeg diskutert muligheter og hindringer for sivilsamfunnets vekst, og i hvilken grad Domestic Violence Network kan sies å være en kinesisk sivilsamfunnsaktør. Mange er opptatt av å vite om det finnes NGOer i Kina, eller om grunnlaget for å etablere dem eksisterer. Jeg håper at denne oppgaven gir noen svar, og at den kan bidra til å nyansere bildet av det kinesiske sivilsamfunnet.

Tilbake til problemstillingene

Hvilke faktorer påvirker det kinesiske sivilsamfunnets muligheter for utvikling?

Det kinesiske sivilsamfunnet må forholde seg til et kontrollerende og undertrykkende kommunistisk regime. Fri organisering er utelukket, og statlige masseorganisasjoner har hatt monopol på den typen virksomhet som i demokratiske land ofte kommer inn under sivilsamfunnet. Slik skaffer partistaten seg oversikt, og befester sin enerådende maktposisjon. Sivilsamfunnets utvikling begrenses av dette autoritære regimet som oppfatter fri organisering som en mulig trussel mot den kinesiske staten. Ikke-statlige organisasjoner får ikke lov til å drive aktiviteter og prosjekter som de selv vil, men organisasjoner som er nært bundet til staten får gode vilkår for å utvikle seg og virksomheten sin. Tette bånd til staten fører imidlertid til en reduksjon i sivilsamfunnets mangfoldighet, og at det stilles spørsmål ved organisasjonens motiver og hensikter. Det sås tvil om organisasjonens lojalitet ligger hos staten eller hos sivilsamfunnet.

Det er en utbredt oppfatning i Kina at de økonomiske reformene har påvirket det kinesiske samfunnet både i positiv og negativ retning. Det er flere kinesere som har nok midler til å leve et godt liv enn tidligere, men samtidig øker arbeidsledigheten og forskjellene mellom mennesker. Staten bidrar til å øke forskjellene, for eksempel gjennom å ta betalt for flere

sosiale tjenester som tidligere var gratis. Reduksjonen av kollektive goder fører til at folk bruker mer av tiden sin på å arbeide slik at de kan betale for barnas skolegang eller familiemedlemmers sykehusopphold. Mange av institusjonene som kommunistene bygget opp for å gjennomføre det sosialistiske prosjektet løses opp eller forvitrer. Folk bryr seg mer om sine egne, og mindre om det kinesiske samfunnet som helhet. Konsekvensen for samfunnet er at den tidligere så dominerende kollektivistiske tankegangen gradvis erstattes av individualistiske ideer.

I forbindelse med de økonomiske reformene har den kinesiske staten omdefinert sin rolle i samfunnet, og trukket seg tilbake fra flere områder (Intervju 1). De som er interessert i kinesisk organisasjonsutvikling mener det er bra at sosiale organisasjoner og andre engasjerte får ta over ansvaret for tjenester staten ikke lenger vil tilby. Nye muligheter åpner seg, og tomrommet etter staten kan fylles av folkelig engasjement. Kritikerne mener at staten frakjenner seg sosialt ansvar, og overlater sosialt tunge oppgaver til uerfarne organisasjoner med mye entusiasme men liten kompetanse.

Statlige kontrollinstansers innflytelse på sivilsamfunnet

De statlige masseorganisasjonene ble opprettet for at staten skulle kunne kontrollere samfunnet bedre, og ikke-statlige organisasjoner har vært strengt overvåket for å opprettholde partistatens hegemoni. Samfunnsendringene har imidlertid ført til at masseorganisasjonene har vanskeligheter med å engasjere folket. Med friere rapportering i media og økt kommunikasjon, er det ikke lenger mulig å samle folks varierte interesser bak statlige slagord og kampanjer. Det kinesiske samfunnet utvikler seg til å bli mer heterogent, og folk trekker i stadig større grad sine egne konklusjoner i stedet for å lytte til hva staten forteller dem at de burde mene. Dette fører til sviktende oppslutning omkring masseorganisasjonenes arrangementer, og til utvikling av et mer fragmentert sivilsamfunn.

Masseorganisasjonene kontrolleres på en annen måte enn andre organisasjoner i sivilsamfunnet. Dette er fordi masseorganisasjonene er ideologiske redskap for den kinesiske partistaten. For alle statlige instanser har kommunistpartiet interne kontrollprosedyrer, mens for organisasjoner med mindre tette bånd til myndighetene forekommer kontrollen ofte i form av reguleringer om offisiell registrering og rapporteringsplikt om organisasjonens virke. Denne praksisen medfører at flere sosiale organisasjoner ønsker større kontakt og samarbeid med statlige institusjoner, fordi det gir organisasjonene større handlingsrom og bedre vilkår.

Sivilsamfunnets to kontrollerende instanser, Ministry of Civil Affairs og Ministry of Public Security, er ikke enige om hvor fritt det kinesiske samfunnet bør få utvikle seg. Førstnevnte vil redusere sin egen arbeidsmengde gjennom å gjøre det enklere for organisasjoner i sivilsamfunnet å fungere, mens Ministry of Public Security finner det viktigere å organisere sivilsamfunnet slik at det er lett å kontrollere. Denne interessekonflikten gjør det vanskelig for ikke-statlige organisasjoner å vite hvilken praksis de skal forholde seg til. Lite forutsigbare betingelser fører til at flere organisasjoner velger å slutte seg til statlige institusjoner for økt sikkerhet, legitimitet og handlingsrom.

All-China Women's Federation er den statlige masseorganisasjonen for kvinnekamp i Kina, og kvinnegrupper på alle nivåer er stort sett alltid registrert hos ACWF. Til tross for ACWFs dominerende posisjon i den kinesiske kvinnebevegelsen, er det flere organisasjoner som velger å registrere seg hos andre statlige institusjoner enn denne. Dette kan være fordi aktivistene ønsker å distansere seg fra den offisielle kvinnesakspolitikken, og muliggjøre arbeid med kontroversiell tematikk som staten ikke vil vedkjenne seg. Organisasjoner som er registrert hos All-China Women's Federation kontrolleres nøye, fordi ACWF skal vite at de ikke driver andre aktiviteter enn de som er annonsert. Disse kontrollrutinene kan også være en medvirkende årsak til at kvinneorganisasjoner registrere seg andre steder. Masseorganisasjonenes holdning til andre organisasjoner kan variere mye, fra utstrakt samarbeid til konflikt. Dette er ofte avhengig av i hvor stor grad organisasjonen oppfattes som en trussel mot det bestående. Det finnes rom for kvinneorganisasjoner utenfor sfæren til ACWF, men hvor stort handlingsrom en organisasjon oppnår er avhengig av aktivistenes strategier. Hvilke organisasjoner som får offisiell registrering avgjøres av politisk klima og aktivistenes personlige kontaktnett.

Økt mangfold i sivilsamfunnet

I løpet av de siste ti årene har det vokst fram en desentralisert heterogenitet av organisasjoner som gjenspeiler den kinesiske befolkningens interesser i større grad enn tidligere. De nye organisasjonene utgjør en stor utfordring for det politiske systemet i Kina, og for å beholde en sterk stat legger kommunistpartiet føringer på sivilsamfunnets muligheter for utvikling. Staten har imidlertid tatt initiativ til selv å opprette flere sosiale organisasjoner, og disse GONGOene er en mellomting mellom en statlig institusjon og en NGO. Selv om initiativet til opprettelsen kom fra staten, har GONGOen ingen plikt til å iverksette statlige prosjekter. GONGOene

utvikler sin egen agenda, men består av aktivister med en fortid i statssystemet og gode nettverk av personlige kontakter.

I tillegg til de statlige masseorganisasjonene og de halv-statlige GONGOene, har det også forekommet en økning i mer uavhengig organisering i den kinesiske kvinnebevegelsen. Det er ofte organisasjoner som dannes av kvinner med en bestemt sak i fokus. Disse aktivistene befinner seg både innenfor og utenfor All-China Women's Federations strukturelle nettverk, og organiseringen skjer på tvers av institusjoner. Flere av aktivistene arbeider også i statlige institusjoner, og denne typen organisering viser hvordan grensene mellom det statlige og det ikke-statlige i Kina flyter og endrer seg. De mer uavhengige kvinneorganisasjonene har lite institusjonell makt, men aktivistene har i de fleste tilfeller mye kunnskap om staten og dens funksjoner, og om hvordan de kan omgå de begrensningene staten legger på dem.

Mange er interessert i debatten omkring muligheter for framvekst av NGOer i Kina. Enkelte forskere mener at statens endring i måten de kontrollerer organisasjonene på, i sammenheng med det økt antallet sosiale organisasjoner, støtter ideen om et mer uavhengig sivilsamfunn (White et al. 1996). Andre mener at statens velvillige holdning, og opprettelsen av GONGOene, er uttrykk for at staten koopterer initiativer for å øke sin kontroll med sivilsamfunnet og styre mer effektivt (Ma 2002). Det kan være viktig å merke seg at forskere som søker etter muligheter for utvikling av NGOer i Kina ofte fokuserer på organisasjoner de mener har politisk potensial, mens andre organisasjonstyper som har vokst like mye i antall og omfang ikke får like mye oppmerksomhet (Ma 2002). Uansett er organisasjoners fullstendige uavhengighet fra staten en lite relevant problemstilling, og ikke et tema organisasjoner i det kinesiske sivilsamfunnet fokuserer mye på. All-China Women's Federation refererer til seg selv som NGO i internasjonale sammenhenger, og tross GONGOenes statslede oppstart kan også disse organisasjonene være kinesiske NGOer. Statens innflytelse og påvirkningsgrad på organisasjonene varierer mye, men statlig finansiell støtte til NGOer forekommer i mange land. Dermed kan dette alene ikke være et ekskluderende punkt i karakteriseringen av kinesiske NGOer.

Avhengighetsforhold og mangel på god organisasjonskunnskap

Internasjonale donororganisasjoner interesserer seg i økende grad for organisasjoner i det kinesiske sivilsamfunnet. Mange donorgrupper er kritiske til den kinesiske staten, og håper at deres bidrag til NGO-sektoren vil medvirke til radikal samfunnsendring. Selv om donorene

bidrar med midler til forskjellige utviklingsprosjekter, gir flere aktivister uttrykk for maktesløshet i forhold til donorene fordi organisasjonene føres inn i avhengighetsforhold. Et problem med å motta finansiell støtte fra internasjonale donorer er at donorenes fokus skifter, og dermed gir lite stabile og forutsigbare forhold som organisasjonene kan planlegge ut i fra. Et annet utbredt problematisk aspekt kan være at donoren bevilger penger på betingelser det ikke kan forhandles om, og at de indirekte dikterer organisasjonenes agenda og prosjekter. I slike tilfeller vises de asymmetriske maktrelasjonene mellom donorer og aktivister ekstra tydelig.

Mangel på god organisasjonskultur påvirker også det kinesiske sivilsamfunnet. Etersom myndighetene hadde monopol på å organisere folket og deres sosiale behov, er det lite tradisjon for mer uavhengige former for organisering. Mange initiativer mangler derfor rutiner for å gjennomføre organisatoriske prosesser. Et tilhørende problem er den utbredte korrupsjonen som fører til at folk ikke stoler på de nye organisasjonene. Det er ofte vanskelig for folk å forstå hva NGOene er, og at de ikke er statlige selv om de overtar ansvarsområder som staten tidligere tok seg av. Mange tror også et NGOene ikke kan ta betalt for tjenestene de utfører, fordi staten ikke krevde inn avgifter da oppgaven fremdeles tilhørte dem.

På hvilke måter fungerer Domestic Violence Network som en sivilsamfunnsaktør?

FNs Kvinnekonferanse i Beijing var et godt utgangspunkt for mobilisering, og for mange kinesiske kvinneaktivister var dette deres første sjanse til å diskutere sine fagfelt med internasjonale aktivister og politikere. I forkant av konferansen var kvinners rettigheter erklært likestilt med menneskerettighetene, og nye perspektiver på gamle problemer ble utviklet. Engasjementet i forbindelse med konferansen førte til en sterk økning i antall registrerte organisasjoner i den kinesiske kvinnebevegelsen, og Domestic Violence Network var en av disse. Stor åpenhet om familievold på konferansen og fra All-China Women's Federation, i tillegg til behovet for en koordinerende instans, førte til at aktivistene utnyttet de mulighetene som eksisterte til å organisere et nettverk som skulle arbeide mot vold i hjemmet.

Domestic Violence Networks registrering hos China Law Society er ett av flere avhengighetsforhold nettverket inngår i. Selv om nettverket har valgt å registrere seg som en sosial organisasjon, og dermed er integrert i partistatens hierarkiske strukturer, bruker aktivistene strategier for å unngå at initiativet deres blir kooptert av staten. Den ansvarlige organisasjonen gir Domestic Violence Network mye frihet til selv å bestemme sine aktiviteter, og registreringen gir nettverket muligheten til å arbeide med familievoldsproblematikk på et

nasjonalt nivå. Registreringen gir også nettverket anerkjennelse, og den legitimerer nettverkets prosjekter overfor statlige institusjoner og andre NGOer. Uten China Law Societys faglige tyngde ville det vært vanskeligere for Domestic Violence Network å få utviklet aktivitetene sine, men nettverket kan allikevel ikke operere helt som de ønsker, fordi de må ta hensyn til partistatens interesser.

All-China Women's Federation har mye institusjonell makt, og har kontroll over alle initiativer med kvinner som fokus. Domestic Violence Network var nødt til å samarbeide med ACWF for at myndighetene skulle anerkjenne problemstillingen som et offentlig anliggende. For å sikre seg et ukomplisert forhold til den statlige masseorganisasjonen for kvinner, utnevnte nettverket en symbolsk rådgiver fra ACWF. Dette gir ACWF muligheten til inngående kontroll av det nettverket arbeider med, men denne muligheten har de ennå ikke sett det nødvendig å benytte da organisasjonene samarbeider om flere andre prosjekter. Forbindelsen sikrer Domestic Violence Network forutsigbare arbeidsforhold og økt anerkjennelse. Til tross for at All-China Women's Federation og nettverket har helt forskjellige tokninger av familievold, er begge parter opptatt av å ikke kritisere hverandres holdninger. Selv med offisiell registrering og gode forbindelser i ACWF oppfattes Domestic Violence Network som relativt uavhengig i kinesisk sammenheng. Dette er blant annet fordi kontakten med statlige institusjoner ofte skjer på nettverkets premisser.

Nettverket inngår også i et avhengighetsforhold med sine internasjonale støttespillere. Aktivistene mener selv at forholdet til donorkonsortiet er uproblematisk fordi nettverket selv bestemmer hvilke prosjekter som skal motta støtte. Allikevel kan man ikke se bort fra det at donorene krever noe tilbake. Domestic Violence Network må rapportere regelmessig til donorene om sine aktiviteter, prosjekter og finanser. Betingelsene gjør at det eksisterer et ubalansert maktforhold mellom de to. Dette ser vi tydelig ved at støtten kan reduseres eller trekkes tilbake hvis nettverket ikke oppfylder betingelsene.

Nyskapende organisering mot familievold

Etableringen av Domestic Violence Network var organisatorisk og institusjonelt nyskapende. Nettverket oppsto som en reaksjon på et konfliktfylt tema, noe som stemmer godt med karakteristikken av sosiale bevegelser. Medlemmene, som kommer fra forskjellige regioner og provinser, representerer likestilte formelle og uformelle nettverk av organisasjoner på forskjellige nivåer. Aktivistene ville gjerne ha demokratiske organisasjonsprosesser for å

fremme nettverkets mål. Dette har imidlertid vist seg å være en utfordring da medlemmene i stor grad er oppdratt i tradisjonelle hierarkiske systemer. Det største problemet med å definere Domestic Violence Network som en sosial bevegelse er nettverkets mangel på opposisjon mot staten. Gjennom å registrere seg er nettverket en del av den hierarkiske kontrollstrukturen som staten opprettholder. Allikevel er nettverkets medlemmer effektive til å utnytte rom og muligheter til å påvirke myndighetene. Derfor kan nettverket sies å være en hybrid versjon, en mellomting mellom en sosial bevegelse og en NGO.

Domestic Violence Network skiller seg ut fra andre kinesiske sosiale organisasjoner, fordi de har etablert et nytt fagfelt i stedet for å overta et etter staten. Dermed har de stått friere til å definere sin plass i det kinesiske sivilsamfunnet enn mange andre organisasjoner. Strategiene nettverket har brukt for å bestemme mest mulig selv har fungert, og direkte og indirekte støtte fra to ulike statlige institusjoner legitimerer nettverket aktiviteter overfor staten. Forbindelsene legitimerer også nettverkets prosjekter i forhold til andre organisasjoner med kvinnefokus, og når nettverket har definert sin rolle i sivilsamfunnet, må andre organisasjoner definere seg selv i forhold til dem. Domestic Violence Network arbeider innenfor rammene til den kinesiske staten, men de benytter de mulighetene som finnes til å påvirke sine statlige samarbeidspartnere. Nettverket er en liten aktør i det kinesiske sivilsamfunnet, men de har innflytelse på viktige instanser som få andre sosiale organisasjoner har oppnådd.

Sivilsamfunnet i Kina har en utfyllende og støttende funksjon i forhold til staten. Domestic Violence Network er en del av den offentlige sfæren slik den eksisterer i Kina til tross for at nettverket mangler den offentlige sfærens kritiske funksjon. Maktbalansen som den kinesiske staten opprettholder gjennom sitt kontrollerende system opprettholder dagens situasjon, og undertrykker kritiske ytringer som ikke passer inn. Domestic Violence Network har aktivister som skaper mange muligheter for påvirkning av samfunnsstrukturene, men nettverkets erfaringer er relativt unike i det kinesiske sivilsamfunnet. Innflytelsen nettverket kan utøve er uansett begrenset i den store sammenhengen, målt opp mot Kina på nasjonalt nivå og det kinesiske statsapparatets utstrekning.

Framtiden

Det kinesiske sivilsamfunnet er prisgitt et skiftende politisk klima, og endringer i gjeldende praksis må ha bred støtte i kommunistpartiets sentrale organer. Trenden i løpet av de ti siste årene har vært positiv, men det finnes ingen garanti for at denne utviklingen fortsetter. Tvert i

mot, har den nye generasjonen ledere i kommunistpartiet strammet noe inn på friheter som ble etablert under Jiang Zemins lederskap. Et eksempel på dette observeres i media der nye reguleringer for å forsvare nasjonal kulturell sikkerhet ble vedtatt 4. august i år (The Economist 20/08-05). Vedtaket begrenser hovedsakelig utenlandske mediaselskaper som har produksjonsavtaler eller lager filmer i Kina, men brukes også til å arrestere kinesiske korrespondenter for utenlandske mediabedrifter. Ufordelaktive reportasjer, om for eksempel fattigdom, sykdom eller korrupsjon er nå erklært uvelkomne til tross for at kinesiske media i flere år har rapportert om disse temaene.

En annen indikasjon på endrede muligheter for sivilsamfunnet er opplysningen om at det kinesiske hemmelige politiet har drevet utspørring av kinesiske NGOer som mottar midler fra internasjonale donorer. I følge China Development Brief, en organisasjon som kartlegger aktivitet i det kinesiske sivilsamfunnet, har politiet også snakket med kinesere som er ansatt i internasjonale NGOer i Kina (The Economist 1/10-05). Myndighetene har utsatt all registrering av nye internasjonale NGOer inntil resultatet av undersøkelsene foreligger. Disse eksemplene er imidlertid få og spredte, og selv om det er viktig å ikke undervurdere den kinesiske statens ønske om kontroll av samfunnet, er det vanskelig å frata folket etablerte goder. Mange av endringene i det kinesiske sivilsamfunnet er irreversible, og utgjør et godt utgangspunkt for videre utvikling.

7. REFERANSER

Intervjuer

Intervju 1: Cai, L. P. 2004. Muntlig kommunikasjon.

Intervju 2: Cai, Y.P. 2004. Muntlig kommunikasjon.

Intervju 3: Cai Y.P. 2004. Muntlig kommunikasjon.

Intervju 4: Lü, Y.B. 2004. Muntlig kommunikasjon.

Intervju 5: Feng, Y. 2004. Muntlig kommunikasjon.

Intervju 6: Stearns, L. 2005. Muntlig kommunikasjon.

Sekundærlitteratur

Andersen, S.S. 1997. *Case-studier og generalisering. Forskningsstrategi og design*. Fagbokforlaget, Bergen.

Aubert, W. 1965. *The hidden society*. Bedminster Press, Totowa, New Jersey.

Brook, T. & B. M. Frolic. 1997. *Civil society in China*. M. E. Sharpe, New York.

Buechler, S.M. 1995. New Social Movement Theories. I *The Sociological Quarterly*, Vol. 3, No. 36. s. 441-464.

Cohen, J.L. 1995. Critical Social Theory and Feminist Critiques: The Debate with Jürgen Habermas. I *Meehan, J. (red.). Feminists Read Habermas: Gendering the Subject of Discourse*. Routledge, London

Delman, J. 2005. Farmers organisations in China. Empowerment dimensions in the development of China's rural civil society. Paper ved *Nordic Conference on China Studies i Helsinki. 07.06.05-09.06.05*. University of Helsinki.

Dews, P. 1999a. Introduction. I *Dews, P (red.). Habermas – A Critical Reader*. Blackwell Publishers, Oxford.

Dews, P. 1999b. Communicative Paradigms and the Question of Subjectivity: Habermas, Mead and Lacan. I *Dews, P (red.). Habermas – A Critical Reader*. Blackwell Publishers, Oxford

- Domestic Violence in China: Research, Intervention and Prevention Project. 2000. *Project Introduction*. Pamflett.
- Finlayson, J. G. 1999. Does Hegel's Critique of Kant's Moral Theory Apply to Discourse Ethics? I *Dews, P. (red.). Habermas – A Critical Reader*. Blackwell Publishers, Oxford.
- Finlayson, J. G. 2005. *Habermas – A very short introduction*. Oxford University Press, Oxford.
- Haraway, D. 1996. Situated knowledges: The science question in Feminism and the privilege of partial perspective. I Agnew, J. et al. (red.). *Human Geography: An Essential Anthology*. Blackwell, Oxford.
- Harding, S. 1991. *Whose science? Whose knowledge: thinking from women's lives*. Cornell University Press, Ithaca.
- Hird, D. 2004. Combating Domestic Violence in China: Contemporary Strategies of the Women's Federation. *NIAS Nytt – Asia Insights, Vol. 16, No. 1*.
- Hjellum, T. 1995. *Kinesisk politikk. Fra opiumskrig til Deng Xiaoping*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Hsiung, P-C., M. Jaschok, & C. Milwertz. 2001. *Chinese Women Organizing. Cadres, Feminists, Muslims, Queers*. Berg, Oxford.
- Jones III, J. P. et al. (red.). 1997. *Thresholds in Feminist Geography: Difference, Methodology, Representation*. Rowman & Littlefield Publishers, Inc., Lanham.
- Lieberthal, K. 1995. *Governing China: from revolution through reform*. Norton, New York.
- Ma, M. 1995. *Between government and merchants: Modern gentry-merchants during social transition*. Tianjin People's Publishing House, Tianjin.
- Ma, Q. 2002. Defining Chinese Nongovernmental Organizations. *Voluntas, Vol. 13, No. 2*. s. 113-130.
- Maina, W. 1998. Kenya: The State, Donors and the Politics of Democratisation. I *Van Rooy, A (red.). Civil Society and the Aid Industry: The Politics and Promise*. Earthscan, London.
- Massey, D. 1993. Politics and Space/ Time. I *Keith, M & S. Pile (red.). Place and the Politics of Identity*. Routledge, London.
- McAdam, D. 1996. Conceptual Origins, Current Problems, Future Directions. I *McAdam et al. (red.). Comparative Perspectives on Social Movements. Political Opportunities, Mobilizing Structures and Cultural Framing*. Cambridge University Press, Cambridge.
- McCarney et al. 1995. Towards an Understanding of Governance. The Emergence of an Idea and Its Implications for Urban Research in Developing Countries. I *Steen et al. (red). Perspectives on the City, Urban Research in the Developing World, Vol. 4*. University of Toronto Press, Toronto.
- McDowell, L. 1992. Doing Gender: Feminism, Feminists and Research Methods in Human Geography. *Transactions of the Institute of British Geographers, No. 17*.
- McDowell, L. 1997. Understanding diversity: the problem of/for "Theory". I Barnes, T. & D. Gregory, (red.) *Reading Human Geography: The Poetics and Politics of Inquiry*. Arnold, London.
- Meehan, J. (red.). 1995. Introduction. *Feminists Read Habermas: Gendering the Subject of Discourse*. Routledge, London

- Melucci, A. 1995. The Process of Collective Identity. I *Johnston, H & B. Klandermans (red.). Social Movements and Culture*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Milwertz, C. 2002. *Beijing Women Organizing for Change. A New Wave of the Chinese Women's Movement*. NIAS Press, København.
- Milwertz, C. 2003. Activism Against Domestic Violence in the People's Republic of China. *Violence Against Women, Vol. 9, No. 6*. s. 630-654.
- Mohan, G & K. Stokke. 2000. Participatory Development and Empowerment: The Dangers of Localism. I *Third World Quarterly, Vol. 21, No. 2*. s.247-268.
- Pierre, J. & Peters, B.G. 2000. *Governance, Politics and the State*. Macmillan Press, London
- Portes, A. 1998. Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology. I *Annual Review of Sociology, Vol. 24*. s.1-24.
- Robinson M and G. White. 1997. *The Role of Civic Organisations in the Provision of Social Services: Towards Synergy*. Research for Action 37. World Institute for Development Economics Research, Helsinki.
- Salamon, L.M & H.K. Anheier. 1998. Social Origins of Civil Society: explaining the non-profit sector cross-nationally. *Voluntas, Vol. 9, No. 3*. s.213-281.
- Scheuerman, W. 1999. Between Radicalism and Resignation: Democratic Theory in Habermas's Between Facts and Norms. I *Dews, P (red.). Habermas – A Critical Reader*. Blackwell Publishers, Oxford.
- Thagaard, T. 1998. *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget, Bergen.
- Theunissen, M. 1999. Society and History: A Critique of Critical Theory. I *Dews, P (red.). Habermas – A Critical Reader*. Blackwell Publishers, Oxford.
- Tostensen, A. 1993. The Ambiguity of Civil Society in the Democratisation Process. I *Ofstad, A & A. Wiig, (red.). Development Theory: Recent Trends. Produkt av Norsk forening for utviklingsforsknings årskonferanse 1992*. Christian Michelsens institutt, Bergen.
- Tostensen et al. (red.). 2001. *Associational Life in African Cities. Popular Responses to the Urban Crisis*. Elanders Godtab, Stockholm
- Tvedt, T. 1998. *Angels of Mercy or Development Diplomats? NGOs and Foreign Aid*. James Curry, Oxford.
- Wakeman, F. Jr. 1993. The civil society and public sphere debate: Western reflections on Chinese political culture. *Modern China, Vol. 19, No. 2*. s. 108-138.
- White et al. 1996. *In Search of Civil Society: Market Reform and Social Change in Contemporary China*. Clarendon Press, Oxford.
- Wilhelmsen, M. 2005. *Empowerment gjennom samarbeid? En studie av kvinners deltakelse i lokale samvirker i Tanzania*. Hovedoppgave ved Universitetet i Oslo.
- Wu, F. 2003. Democratization and Civil Society in East Asia. Environmental GONGO Autonomy : Unintended Consequences of State Strategies in China. *The Good Society, Vol. 12, No. 1*. s. 35-45.

Yihong, J. 2001. The All China Women's Federation: Challenges and Trends. I *Hsiung et al. (red.)*. *Chinese Women Organizing. Cadres, Feminists, Muslims, Queers*. Berg, Oxford.

Zhang, N. 2001. Searching for 'Authentic' NGOs: The NGO discourse and Women's Organizations in China. I *Hsiung et al. (red.)*. *Chinese Women Organizing. Cadres, Feminists, Muslims, Queers*. Berg, Oxford.

8. VEDLEGG

Vedlegg 1: Intervjuguide

1. What is your relation to NGO activities in China?
2. What were the motives/ initiatives behind the establishment of the organisation?
3. Who were they key people in the very beginning?
4. Why did exactly these people engage themselves so much?
5. What were the biggest challenges/ difficulties in the beginning?
6. What have been the greatest challenges afterwards?
7. What is the organisations decision-making process like?
8. How does the organisation develop new projects/ decide what projects to continue with?
9. Is the organisation affected by any regulations from the ACWF? If so, how?
10. Is the organisation affected by regulations from the party-state? If so, how?
11. Is the organisation affiliated to a sponsor organisation? If so, what is the relationship like?
12. How is the organisation affected by its relationship with China Law Society (sponsor org.)?
13. What kind of relationship does the organisation have with other women's organisations?
14. Which are the main sources of funding for the organisation?
15. What kind of relationship does the organisation have with the donors?
16. Are there other factors that influence the organisation that I haven't mentioned that you find important?
17. What constraints to the organisation do you feel are the most important?
18. And what possibilities/ opportunities are the most important?
19. Do you believe this organisation is representative for Chinese women's organisations?
20. Do you believe this organisation is representative for other Chinese NGOs?
21. How do you see the future for this organisation?
22. How do you see the future for the Chinese women's movement?
23. How do you see the future for Chinese NGOs?

Vedlegg 2: Informasjon om intervjuene

INFORMATION ABOUT THE INTERVIEWING PROCESS

- My name is Ingrid Kjelsvik, and I am a graduate student from the University of Oslo, Norway. I am writing a thesis on the development of NGOs in China with a focus on the different factors that influence the organisations' decision making processes. What these factors are, and which are the more important ones I'd like to hear your opinion on.
- I try to keep my questions open and simple so that they allow you to express your views on this topic. Remember that I know very little about these things – I am here to learn from you. If you find any of my questions difficult to answer, just tell me and I'll move on to something different. If the questions are unclear or simply not relevant I'd also like you to tell me, so that I can explain, rephrase, or remove the question from my list.
- You can choose yourself if you want to be acknowledged in my thesis as a contributor, or if you want to stay completely anonymous. Anything in between is also ok, just let me know what you prefer. Everything said in an interview situation is of course highly confidential and I will not let anyone read my notes or transcripts unless you have approved of it. I do prefer to record interviews on tape as I feel I don't lose so much information this way. If you for any reason object to be taped, let me know, and I'll take notes instead. These tapes are also confidential and will never be listened to by anyone but myself. As soon as I have finished writing my thesis I will delete these tapes and destroy any other piece of sensitive material I might have.
- The purpose of this interview is to collect material so that I have something to write about, so the information you give me will be used in my learning process. However, to what extent you wish to be quoted or referred to is entirely up to you. If something changes after you've given the interview, or you simply change your mind about something, you can write to me on ingridkjelsvik@hotmail.com to give me new instructions. If anything at all is unclear about this interview, ask me!